

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1982	ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 107

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 583

«'Αναλυτικό καὶ 'Ωρολόγιο Πρόγραμμα τῶν Α' καὶ Β' τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου».

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

"Εχοντας ὑπόψη :

1. Τὶς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 13 τοῦ Ν. 309/1976 «περὶ ὀργανώσεως καὶ διοικήσεως τῆς Γενικῆς 'Εκπαιδεύσεως».
2. Τὶς διατάξεις τῶν παρ. 1 καὶ 4 τῆς ἀριθμ. Η/5421/7.7.1982 (ΦΕΚ 474 τεῦχος Β' τῆς 13.7.1982) κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ 'Υπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων «περὶ ἀναθέσεως ἁρμοδιοτήτων στοὺς 'Υφυπουργοὺς 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων».
3. Τὴ γνωμοδότηση τοῦ Κέντρου 'Εκπαιδευτικῶν Μελετῶν καὶ 'Επιμορφώσεως (Κ.Ε.Μ.Ε.) ἀριθ. 25/1982.
4. Τὴ γνωμοδότηση τοῦ Συμβουλίου τῆς 'Επικρατείας ἀριθ. 617/1982 μὲ πρόταση τοῦ ἁρμόδιου 'Υφυπουργοῦ 'Εθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων, ἀποφασίζουμε :

"Αρθρο 1.

'Ο σκοπὸς τοῦ 'Αναλυτικοῦ Προγράμματος

Μὲ τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἐπιδιώκεται σὲ ἀτμόσφαιρα ἐλευθερίας καὶ προβληματισμοῦ :

Α. 'Η βαθμιαία οἰκείωση τοῦ μαθητῆ μὲ τὶς ἠθικές, θρησκευτικές, ἐθνικές, κοινωνικο-οἰκονομικές, πολιτικές, αἰσθητικὲς κ.τ.λ. ἀξίες.

Ειδικότητα ἐπιδιώκεται νὰ καλλιεργηθοῦν οἱ ἑξῆς δεξιότητες καὶ ἱκανότητες :

1. 'Η δεκτικότητα καὶ ἡ εὐαισθησία του ἀπέναντι σὲ συγκεκριμένες καταστάσεις ποὺ ἐκφράζουν τὶς ἀξίες αὐτές.
2. 'Η ἀνταπόκριση καὶ ἡ ἔκφραση ἱκανοποίησης ἀπὸ τὶς ἀξίες αὐτές.
3. 'Η ἐλεύθερη ἀποδοχὴ καὶ χρήση τους ὡς κριτηρίων καὶ κανόνων τῆς δικῆς του δραστηριότητας καὶ συμπεριφορᾶς μέσα στὸ κοινωνικὸ καὶ πολιτιστικὸ περιβάλλον ποὺ ζεῖ.
4. 'Η συσχέτιση καὶ ὀργάνωσή τους σὲ σύστημα ἀξιῶν, ὥστε νὰ ἀποτελεῖ κώδικα συμπεριφορᾶς καὶ ἁπλῆς μορφῆς βιοθεωρία.

Β. 'Η βαθμιαία εἰσαγωγὴ τοῦ μαθητῆ στὴ γνωστικὴ σφαίρα.

Εἰδικότερα ἐπιδιώκεται :

1. 'Η βαθμιαία πρόσκτηση ἀπὸ τὸ μαθητή :

α) 'Απλῶν καὶ βασικῶν πληροφοριακῶν στοιχείων ποὺ ἀφοροῦν σὲ ἐπὶ μέρους ἀντικείμενα καὶ γεγονότα, ἐμπειρικὰ ἐπαληθεύσιμα.

β) Βασικῶν ἐννοιῶν ποὺ ἀναφέρονται σὲ σύνολα ὅμοιων ἀντικειμένων, φαινομένων ἢ γεγονότων.

γ) 'Αφηρημένων ἐννοιῶν ποὺ ἀφοροῦν σὲ σχέσεις, κανόνες, νόμους καὶ ἀρχὲς καὶ εἶναι ἀνάλογες πρὸς τὴν ἐξελικτικὴ βαθμίδα τῶν πνευματικῶν του ἱκανοτήτων.

δ) Βασικῶν δεξιοτήτων, ἱκανοτήτων καὶ μεθόδων ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἀναλυτικές, συνθετικὲς καὶ ἀξιολογικὲς διαδικασίες ἀπαραίτητες γιὰ τὴ συγκέντρωση, ἐπεξεργασία, ὀργάνωση καὶ κατάλληλη ἀξιοποίηση τῶν διάφορων γνωστικῶν στοιχείων.

2. 'Η καλλιέργεια τῆς ἐπιθυμίας γιὰ αὐτενεργὸ ἀπόκτηση γνώσεων, ἔρευνα, κριτικὴ σκέψη καὶ δημιουργικὴ πνευματικὴ δραστηριότητα, ἀνάλογα μὲ τὴν ὡριμότητα καὶ τὸ βαθμὸ νοημοσύνης του.

Γ. Ἡ βαθμιαία κοινωνικοποίηση τοῦ μαθητῆ.

Εἰδικότερα ἐπεδιώκεται νὰ βοηθήσει τὸ μαθητή :

1. Στὴν ὅσο γίνεται βαθύτερη κατανόηση τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς θέσης του μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο.
2. Στὴν ὅσο γίνεται βαθύτερη κατανόηση καὶ ἐκτίμηση ἄλλων προσώπων ποὺ ἀνήκουν σὲ διαφορετικὲς ἐθνικές, θρησκευτικές, κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς ὁμάδες, μὲ σκοπὸ τὴν ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία.
3. Στὴν κατανόηση τῶν συνθηκῶν καὶ ἀπόκτηση ψυχοκινητικῶν δεξιοτήτων καὶ διαδικασιῶν ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ὀρθὴ σωματικὴ του ἀνάπτυξη.
4. Στὴν ἀπόκτηση γνώσεων, ἕξεων καὶ στάσεων ποὺ θὰ συμβάλλουν στὴν ἐξέλιξή του ὡς πολίτη μὲ ἐλεύθερο φρόνημα καὶ συναίσθηση εὐθύνης καὶ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς τῆς Πολιτείας.
5. Στὴν ἀπόκτηση γνώσεων, ἕξεων καὶ κανόνων συμπεριφορᾶς ποὺ θὰ συμβάλλουν στὴ διατήρηση καὶ βελτίωση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.
6. Στὴν κατανόηση τῶν ταχύτατων μεταβολῶν ἑνὸς πολύπλοκου κόσμου τῶν ἀπρόβλεπτων ἀπαιτήσεων γιὰ ἐπιβίωση καὶ ὑπαρξιακὴ καταξίωση καὶ τῆς ὑποχρέωσής του γιὰ ἄμεση καὶ ἔμμεση ἀνανέωση τῶν γνώσεων καὶ ἰσχυροποίηση τῶν δεξιοτήτων κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του.

Ἄρθρο 2.

Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα Μαθημάτων.

Α′ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἔχει σκοπὸ νὰ κάμει τὰ παιδιὰ κοινωνοὺς τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὀρθόδοξης Χριστιανικῆς πίστεως, καθὼς καὶ νὰ τὰ βοηθήσει νὰ συνειδητοποιήσουν προοδευτικὰ τὴν πνευματικὴ σχέση μὲ τὸ Θεό, ὡς Δημιουργὸ καὶ Πατέρα, μέσα στὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας.

Εἰδικότερα, ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐπιδιώκει :

α) Νὰ ἑδραιώσει στὰ παιδιὰ τὴν ὀρθὴ πίστη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνθρωπο.
β) Νὰ καλλιεργήσει σταθερὴ ἔφεση γιὰ τὴν «κατὰ Χριστὸν» ζωὴ καὶ γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς συμπεριφορᾶς τους σύμφωνα μὲ τὸ θεῖο θέλημα καὶ
γ) Νὰ συντελέσει στὴ συνειδητοποίηση τῶν χριστιανικῶν ἀξιῶν, ὅπως αὐτὲς πρέπει νὰ πραγματώνονται στὴ ζωή.

Α′ καὶ Β′ ΤΑΞΕΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Τὸ περιεχόμενο τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐντάσσεται ὀργανικὰ στὸ μάθημα τῆς Μελέτης τοῦ Περιβάλλοντος μὲ κέντρο τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῆς κοινότητας.

Εἰδικότερα στὸ μάθημα περιέχονται :

— Θρησκευτικὰ ἐθιμικὰ στοιχεῖα, λατρευτικὴ παράδοση, λαϊκὴ λογοτεχνία καὶ καλλιτεχνία, ἀνάλογα μὲ τὸ ἐπίπεδο πνευματικῆς ἀνάπτυξης τοῦ παιδιοῦ.
— Ἁπλὲς διηγήσεις καὶ μαθητικὲς δραστηριότητες ποὺ σχετίζονται μὲ τὶς μεγάλες ἑορτὲς τῆς Χριστιανοσύνης.
— Ὕλη ἔντεχνου λυρικοῦ περιεχομένου (θρησκευτικὰ ποιήματα, ἄσματα, ὕμνοι).
— Συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῆς κοινότητας.

Β′. ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ἀντικείμενο τῆς Μελέτης τοῦ Περιβάλλοντος (Μ.τ.Π.) εἶναι ἡ σπουδὴ καὶ ἡ κατανόηση τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κοινωνικοῦ καὶ βιοφυσικοῦ του περιβάλλοντος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, στὶς μεταξύ τους ἀλληλεξαρτήσεις.

Γιὰ τὶς Α′, Β′, Γ′ καὶ Δ′ τάξεις ἀποτελεῖ ἑνιαῖο τομέα μάθησης, στὸν ὁποῖο ἐνσωματώνονται μορφωτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν κοινωνική, τὴ θρησκευτική, τὴν οἰκονομική, τὴν πολιτιστική, τὴν ἱστορικὴ καὶ τὴν ἐθνικὴ ζωή, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ὀργανικὸ καὶ ἀνόργανο κόσμο, σὲ συνάρτηση μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἐπιδιώξεις τοῦ ἀνθρώπου.

Στὸν τομέα αὐτὸν ἐνσωματώνονται ἀκόμα καὶ οἱ δραστηριότητες τῶν μαθητῶν πού, ὡς διαδικασίες μάθησης, συντελοῦν στὴ δημιουργικὴ προσέγγιση καὶ ἀφομοίωση τῶν μορφωτικῶν στοιχείων καὶ στὴν πολύπλευρη καὶ ἰσόρροπη ἀνάπτυξή τους.

Τὰ Θρησκευτικὰ καὶ ἡ Ἱστορία τῶν Γ′ καὶ Δ′ τάξεων διατηροῦν τὴν αὐτοτέλειά τους, κατὰ τὸ μέρος ποὺ τὸ περιεχόμενό τους δὲν ἐντάσσεται ὀργανικὰ στὰ πλαίσια τῆς Μ.τ.Π., καὶ διδάσκονται σὲ ξεχωριστὲς ὧρες.

I. ΣΚΟΠΟΣ

Μὲ τὴ Μελέτη τοῦ Περιβάλλοντος ἐπιδιώκεται ἡ δραστηριοποίηση τῶν μαθητῶν κατὰ τρόπο ποὺ νὰ διασφαλίζεται :

α) Ἡ διαδικασία γιὰ τὴν προοδευτικὴ ἀπόκτηση καὶ ἀποσαφήνιση βασικῶν ἐμπειριῶν, γνώσεων καὶ ἐννοιῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀπαραίτητων μηχανισμῶν ποὺ θὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ γνωρίσουν, νὰ κατανοήσουν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν, ὅσο γίνεται καλύτερα, τὸν κόσμο ποὺ τοὺς περιβάλλει, φυσικὸ καὶ ἀνθρώπινο, στὶς ποικίλες ἀλληλεξαρτήσεις καὶ στὴ δυναμική του ὑφή.

β) Ἡ ἀπόκτηση τῶν ἀπαραίτητων διαθέσεων καὶ στάσεων καὶ ἡ συνειδητοποίηση, ἀναγνώριση καὶ ὀργάνωση ἀξιῶν ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει : νὰ ἐνταχθοῦν ὁμαλὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ στὸ βιοφυσικό, τὸ κοινωνικὸ καὶ τὸ πολιτιστικὸ περιβάλλον ὡς ὑπεύθυνοι πολίτες μιᾶς δημοκρατικῆς κοινωνίας. Νὰ ἀναπτύξουν ἰδιαίτερα μιὰ διακριτικὴ εὐαισθησία ἀπέναντι στὴν ἀνθρώπινη ὑπόσταση, καθὼς καὶ τὴ διάθεση νὰ συμβάλλουν στὴν ἐξύψωση τῆς ποιότητας τῆς ζωῆς γενικότερα.

γ) Ἡ ἐξοικείωση μὲ ἕναν τρόπο ἐργασίας, ποὺ εἶναι συναφὴς μὲ τὴ φύση τοῦ μαθήματος, καὶ ἡ ἄσκηση ἀντίστοιχων δεξιοτήτων, ἀπαραίτητων γιὰ τὴ σωστὴ καὶ δημιουργικὴ προσέγγιση καὶ ἑρμηνεία πραγματικῶν δεδομένων καὶ καταστάσεων ὅπως εἶναι κυρίως : ἡ ὑποκίνηση καὶ διατήρηση ἀδιάπτωτου τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν μαθητῶν, γιὰ ἐπαφὴ καὶ γνωριμία μὲ τὸν κόσμο ποὺ ζοῦν, ἡ ἀνάπτυξη ἐρευνητικοῦ πνεύματος καὶ σταθερῆς ἔφεσης γιὰ τὴ διακρίβωση τῆς ἀλήθειας καὶ τὴν προαγωγὴ τῶν γνώσεων μὲ μέσα, τρόπους, τεχνικὲς καὶ σύμβολα ποὺ προσιδιάζουν στὴ δομὴ τοῦ περιεχομένου τοῦ μαθήματος' καθὼς καὶ ὁ ἐθισμὸς στὴν ὁμαδικὴ καὶ συλλογικὴ ἐργασία καὶ δράση γιὰ ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν.

II. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῶν σκοπῶν τοῦ μαθήματος εἶναι :

Ἡ πλατιὰ γνωριμία τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴν ἄμεση πραγματικότητα, σὲ συνάρτηση μὲ μιὰ μεθοδικὰ ὀργανωμένη συνολικὴ προσέγγιση πραγμάτων, φαινομένων, καὶ καταστάσεων, μὲ τρόπο ποὺ νὰ ἀποκαλύπτεται προοδευτικὰ ἡ ἐσωτερικὴ συνάφειά τους καὶ ἡ ἐξελεκτικὴ τους ὑφή.

Ἡ ἀξιοποίηση τῶν ἀτομικῶν ἐνδιαφερόντων τῶν παιδιῶν, σὲ συνάρτηση μὲ τὶς ἐμπειρίες καὶ γνώσεις τους, ὥστε νὰ δημιουργηθεῖ κοινὴ βάση προβληματισμοῦ καὶ μάθησης γιὰ τὴν ἐπιδίωξη κοινῶν σκοπῶν. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ διδασκαλία θὰ ἔχει ὡς ἀφετηρία τὴν ἄμεση πραγματικότητα καὶ τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες τῶν μαθητῶν, προοδευτικὰ θὰ πραγματοποιεῖται ἀποδέσμευση ἀπὸ τὸ ἀποκλειστικὰ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ καὶ θὰ προωθεῖται ὑπέρβαση στὸν εὐρύτερο χῶρο καὶ στὴν ἱστορικὴ διάσταση, ὥστε νὰ γίνονται οἱ ἀναγκαῖες συγκριτικὲς ἀξιολογήσεις, ὅσο τὸ ἐπίπεδο τῆς τάξης τὸ ἐπιτρέπει.

Ἡ διασφάλιση καταστάσεων ἀπορίας καὶ κοινοῦ προβληματισμοῦ στὰ πλαίσια ὀργανωμένων ἀτομικῶν, ὁμαδικῶν καὶ συλλογικῶν μορφῶν ἐργασίας καὶ δράσης, ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ μετέχει σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς διαδικασίας τῆς μάθησης. Συναφὴς μὲ τὸ πνεῦμα αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ρόλος τοῦ δασκάλου : διεγείρει τὸν προβληματισμό, ὑποβοηθεῖ καὶ καθοδηγεῖ τοὺς μαθητὲς στὸ σχεδιασμὸ τῆς μελέτης τῶν προβλημάτων, συνεργάζεται καὶ ἐξασφαλίζει τοὺς ὅρους γιὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ δραστηριοποίηση τῶν παιδιῶν. Τελικὰ πρέπει νὰ ὁδηγήσει τὸ παιδὶ νὰ μάθει «πῶς νὰ μαθαίνει».

Ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ ὅλων τῶν μαθητῶν στὶς ἐκδηλώσεις τῆς κοινότητας καὶ ἡ ἀνάληψη ὑπεύθυνων ρόλων στὴ σχολικὴ ζωὴ καὶ δράση.

III. ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ Α΄ καί Β΄ ΤΑΞΕΩΝ

ΒΑΣΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Α. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ κοινωνικό του περιβάλλον.

1. Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ στὴν οἰκογένεια, τὴ συνοικία (γειτονιά), τὴν κοινότητά του.
Τὸ παιδὶ ὡς μέλος τῆς οἰκογένειας. Πῶς ζεῖ μιὰ οἰκογένεια–διάφορες οἰκογένειες.
Τὸ παιδὶ ὡς μέλος τῆς τάξης του. Πῶς λειτουργεῖ ἡ τάξη μας – οἱ ἄλλες τάξεις. Ἡ ζωὴ στὸ σχολεῖο.
Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ στὴ συνοικία (γειτονιά).

Εἰσαγωγὴ στὴ ζωὴ τῆς κοινότητας : ἡ κοινότητα ὡς μία εὐρύτερη ὁμάδα· πῶς λειτουργεῖ μία ὁμάδα· σχέσεις διάφορων ὁμάδων μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὴν προκοπὴ τῆς κοινότητας – τὸ σχολεῖο, ἡ ἐκκλησία, κοινωφελεῖς ὀργανώσεις καὶ σύλλογοι· μιὰ προκομμένη κοινότητα· διάφορες κοινότητες.

Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ στὴν οἰκογένεια, στὸ σχολεῖο, στὴν κοινότητά του.

2. Ἀνάγκες ἐπικοινωνίας στὴν κοινότητα (πληροφόρηση, ἐπικοινωνία, συγκοινωνία).

Πῶς, ποῦ καὶ γιατὶ μετακινοῦνται οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητας. Μέσα συγκοινωνίας στὴν κοινότητα. Ἄλλα μέσα συγκοινωνίας (εἰσαγωγικά).

Προβλήματα συγκοινωνίας στὴν κοινότητα : Οἱ δρόμοι, ἡ κυκλοφορία, ἀτυχήματα, συμπεριφορά· οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐξυπηρετοῦν τὶς ἀνάγκες συγκοινωνίας, χῶροι παροχῆς ὑπηρεσιῶν (πρώτη γνωριμία).

Πῶς ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους οἱ ἄνθρωποι : τὸ γράμμα, τὸ τηλέφωνο, τηλεγράφημα· οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν καλὴ ἐπικοινωνία· χῶροι παροχῆς ὑπηρεσιῶν (πρώτη γνωριμία)· πῶς ἐπικοινωνοῦσαν παλιότερα.

Πληροφόρηση καὶ ψυχαγωγία στὴν κοινότητα : ἡ τηλεόραση, τὸ ραδιόφωνο, ὁ κινηματογράφος, οἱ ἐφημερίδες, τὰ περιοδικά.

Β. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ γεωφυσικό του περιβάλλον.

1. Πρώτη γνωριμία μὲ τὸ χῶρο τῆς κοινότητας:
Μορφολογικὰ στοιχεῖα, οἰκεῖοι γεωγραφικοὶ ὅροι.
Προσανατολισμὸς στὸ χῶρο τῆς κοινότητας. Τὸ ταξίδι τοῦ ἥλιου, τὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα, προσανατολισμὸς σὲ σχέση μὲ ἀντικείμενα καὶ χώρους τῆς κοινότητας ἢ τῆς περιοχῆς. Ἀνάγλυφες παραστάσεις τοῦ χώρου· ἁπλὲς γραφικὲς παραστάσεις μὲ εἰκόνες καὶ σύμβολα.

2. Ὁ καιρὸς στὸν τόπο τοῦ μαθητῆ:
Ἐποχιακὲς ἀλλαγές. Ὁ κύκλος τοῦ νεροῦ (ἡ βροχή). Ὁ καιρὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι (ἐνδυμασία), συγκοινωνία κ.ἄ. Ἁπλὲς σχετικὲς παρατηρήσεις, μετρήσεις καὶ καταγραφὲς (ἀνεμοδείχτης, θερμόμετρο, ἡμερολογιακὲς – στατιστικὲς καταγραφές).

3. Γνωριμία μὲ τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα:
Ἀναγνωρίσεις, ταξινομήσεις. Πῶς γεννιέται ἕνα ζῶο, ἕνα φυτό· τί χρειάζεται νὰ μεγαλώσει, πῶς τὰ περιποιεῖται ὁ ἄνθρωπος. Πῶς ζοῦν στὶς εἰδικὲς συνθῆκες τοῦ τόπου. Ἀγάπη καὶ προστασία φυτῶν καὶ ζώων.

4. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ τόπος :
Τί πρόσθεσαν οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητας στὸ φυσικὸ τοπίο· σὲ τί χρησιμεύουν· καλὲς καὶ κακὲς ἐπεμβάσεις (προστασία τοῦ φυσικοῦ τοπίου). Ἐργαλεῖα καὶ μηχανές. Οἱ μηχανὲς στὸ σπίτι μας.

Γ. Ὁ ἄνθρωπος ὡς παραγωγὸς καὶ καταναλωτής.

1. Βασικὲς ἀνάγκες.
Τροφή, ἐνδυμασία, κατοικία, ψυχαγωγία, μόρφωση· ἄλλες ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ.
Βασικὲς ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας· τροφή, ἐνδυμασία, κατοικία, ψυχαγωγία· ἄλλες ἀνάγκες, ἀλληλοβοήθεια καὶ ἀγάπη.

2. Πηγὲς ἀγαθῶν:
Τὸ ἔδαφος, τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα (ἁπλὲς διερευνήσεις μὲ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα λ.χ. πῶς φτάνει σ' ἐμᾶς τὸ γάλα ἢ τὸ ψωμί)· ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη τεχνολογία (βιοτεχνία, βιομηχανία)· μεταποίηση προϊόντων (εἰσαγωγικὰ παραδείγματα).

3. Μεταφορὰ καὶ κατανάλωση ἀγαθῶν:
Μέσα μεταφορᾶς, ἀγορά, ἐμπόριο.

4. Ἡ ἐργασία ὡς μέσο ἐξασφαλίσεως ἀγαθῶν:
Ἐπαγγέλματα, ἐργασία καὶ ἀμοιβή, τὸ χρῆμα. Φυσικὲς πηγὲς ἀγαθῶν· προστασία πηγῶν· ὑγιεινὲς συνήθειες καὶ σωστὴ ἀξιολόγηση.

5. Οἱ ἀνάγκες τῆς κοινότητας:
Τὸ νερό, ἡ συγκοινωνία, ὁ φωτισμός, ἡ θέρμανση. Ἄλλες ἀνάγκες (ἁπλὲς διερευνητικὲς ἀναφορὲς λ.χ. παιδεία, παιδικὲς χαρὲς κ.τ.ἄ.).

Δ. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ χρόνος καὶ ἡ ἐξέλιξη.
1. Ὁ χρόνος
Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῆς χρονικῆς διαδοχῆς (χτές, σήμερα, αὔριο, πρίν, μετὰ κ.τ.ἄ. οἱ περιοδικὲς μεταβολές).
Εἰσαγωγὴ στὶς μετρήσεις τοῦ χρόνου (χρήση ὀργάνων: ὁ ἡμεροδείκτης, τὸ ρολόϊ, τὰ ἡμερολόγια).
Εἰσαγωγὴ στὸν ἱστορικὸ χρόνο μὲ βάση συγκεκριμένα πράγματα καὶ γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς κοινότητας (πῶς ἀλλάζει ὁ κόσμος λ.χ. ὁ κύκλος τῆς ζωῆς τοῦ φυτοῦ, τοῦ ζώου, ἡ ἱστορία ἑνὸς δάσους κ.λπ.)

2. Ἡ ἐξέλιξη
Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῶν πολιτισμικῶν ἀλλαγῶν μὲ βάση μαρτυρίες ποὺ προσφέρει ἡ περιοχὴ τῆς κοινότητας (ἱστορικὰ κατάλοιπα, ἐνδυμασίες, κατοικίες, τεχνικὰ ἔργα κ.τ.ὅ.).
Ἱστορικὰ καὶ ἄλλα σπουδαῖα πρόσωπα τῆς περιοχῆς (ἅγιοι, ἥρωες, εὐεργέτες κ.τ.λ.).
Ἡ Ἑλληνικὴ Σημαία καὶ τὸ ἡρῷο τῆς κοινότητας.
Εἰσαγωγικὸ ἱστορικὸ τῆς κοινότητας: πῶς ἄλλαξε ἡ κοινότητα, σχετικὲς παραδόσεις καὶ θρύλοι. Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια· μύθοι καὶ κατορθώματα τῶν προγόνων μας: τοπικοὶ μύθοι, ὁ μύθος τοῦ Ἡρακλῆ.

ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκουν θέματα ποὺ δὲν ἐντάσσονται φυσικὰ καὶ ὀργανικὰ στὸ συστηματικὰ διαρθρωμένο πρόγραμμα τῆς Μ.τ.Π., ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κοινὸ πυρήνα ἐργασίας γιὰ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς χώρας, ἢ ποὺ ἀπαιτοῦν εἰδικὸ χειρισμό.
Τὰ θέματα αὐτὰ ταξινομοῦνται σὲ ξεχωριστὲς ἑνότητες, γιὰ νὰ δοθεῖ στὸ δάσκαλο ἡ εὐχέρεια νὰ τὶς ἐντάσσει στὴ σχολικὴ ἐργασία του, ἀνάλογα μὲ τὴ φύση τους καὶ τὶς εὐκαιρίες ποὺ παρουσιάζονται σὲ κάθε σχολεῖο.

Τέτοιες ἑνότητες εἶναι:
1. Οἱ ἐποχιακές: οἱ ἐποχὲς καὶ οἱ ἀσχολίες τῶν ἀνθρώπων.
2. Ἐπίκαιρες: ἔκτακτα φυσικὰ γεγονότα, γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ σχολείου (λ.χ. ὑποδοχὴ πρωτοετῶν μαθητῶν, ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης κ.τ.ὅ.), τῆς κοινότητας (λ.χ. ἐγκαίνια σχολείου, ὑδραγωγείου κ.τ.λ.), τὴν ἐθνικὴ ζωὴ καὶ ἀπὸ τὴ διεθνὴ ἐπικαιρότητα (π.χ. ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα μὲ παγκόσμια σημασία, φυσικὰ φαινόμενα κ.ἄ.).
3. Ἑνότητες ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων: θρησκευτικῶν, ἐθνικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν.

Οἱ ἑνότητες αὐτές, μὲ τὸν ἔντονα βιωματικό τους τόνο καὶ τὸν πλοῦτο τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ λοιποῦ περιεχομένου, προσφέρουν ὁρισμένες ἀναντικατάστατες εὐκαιρίες γιὰ πολύπλευρη καὶ βαθιὰ καλλιέργεια τοῦ παιδιοῦ καὶ ἄποψη θρησκευτική, ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ (βίωση ἀξιῶν).

IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΣΕ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

α. Γενικὲς ἑνότητες
Α. Ὁ ἄνθρωπος ἀνάμεσα στοὺς συνανθρώπους του
Β. Ὁ ἄνθρωπος στὸ γεωφυσικό του περιβάλλον
Γ. Πῶς ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους οἱ ἄνθρωποι
Δ. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ φυτὰ
Ε. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα.
ΣΤ. Πῶς ἱκανοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος τὶς ἀνάγκες του
Ζ. Ὁ ἄνθρωπος καὶ οἱ μηχανὲς
Η. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ χρόνος

β. Ἐπιδιώξεις τῶν γενικῶν ἑνοτήτων

Α′ Ὁ ἄνθρωπος ἀνάμενα στοὺς συνανθρώπους του	Δίδονται εὐκαιρίες στοὺς μαθητές: Νὰ διερευνήσουν καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν προοδευτικὰ τὶς σχέσεις τους μέσα στὴν ὁμάδα· νὰ μάθουν πῶς λειτουργεῖ μία κοινότητα· νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς· νὰ ἀναπτύξουν τρόπους σκέψης καὶ συμπεριφορᾶς ποὺ θὰ ὑλοποιοῦν κοινῶς παραδεκτοὺς κανόνες κοινωνικῆς ζωῆς.
Β′ Ὁ ἄνθρωπος στὸ γεωφυσικό του περιβάλλον	Οἱ μαθητὲς ἐξερευνοῦν τὸ ἄμεσο περιβάλλον, ὥστε: Νὰ ἀποσαφηνίσουν καὶ νὰ συμπληρώσουν τὸν παραστατικό τους κόσμο ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἔννοια καὶ τὴν ἀντίληψη τοῦ χώρου μὲ ἄμεση ἐποπτεία καὶ μὲ ἄσκηση σὲ στοιχειώδεις γραφικὲς παραστάσεις καὶ ἀπεικονίσεις· νὰ ξεχωρίσουν τὰ ἀνθρωπογενῆ στοιχεῖα καὶ νὰ διακρίνουν τὶς προσιτότερες γι' αὐτοὺς ἀλληλεξαρτήσεις τοῦ φυσικοῦ χώρου καὶ τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας· νὰ ἀποκτήσουν θετικὲς στάσεις καὶ ἐνεργὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν προστασία καὶ ἐξανθρώπιση τοῦ φυσικοῦ τοπίου.
Γ′ Πῶς ἐπικοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους	Οἱ μαθητές: Γνωρίζουν ἀπὸ κοντὰ τὰ κυριότερα μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, ἐξοικειώνονται μὲ τοὺς ἀναγκαιότερους σχετικοὺς συμβολισμοὺς καὶ ἐθίζονται στὴ σωστὴ χρήση τους, γιὰ ἀποτελεσματικότερη ἐπικοινωνία καὶ ἀποφυγὴ ἀτυχημάτων. κατανοοῦν τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὶς διαδικασίες ἐπικοινωνίας τοῦ τόπου μας· ἀποκτοῦν διαθέσεις εἰλικρινοῦς ἐπαφῆς καὶ ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς συνανθρώπους τους.

Δ' καὶ Ε'
Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ φυτά.
Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα.

Δίνονται εὐκαιρίες στοὺς μαθητές:
νὰ γνωρίσουν ἀπὸ ἄμεση παρατήρηση τὸ φυτικὸ καὶ ζωϊκὸ κόσμο τῆς περιοχῆς·
νὰ ἀσκηθοῦν στὴ διάκριση ἁπλῶν σχέσεων μεταξὺ φυτῶν καὶ ζώων καὶ στοιχειωδῶν ἀλληλεξαρτήσεων μὲ τὸν ἄνθρωπο·
νὰ ἐθιστοῦν στὴν ἐξερεύνηση τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ νὰ ἐπιβεβαιώνουν τὶς ἀτομικές τους ἀνακαλύψεις·
νὰ χαίρονται τὴ φύση καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ὀμορφιά της καὶ τὸ μεγαλεῖο της.

ΣΤ'
Πῶς ἱκανοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος τὶς ἀνάγκες του.

Οἱ μαθητὲς διερευνοῦν τὶς δραστηριότητες τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς τους μὲ σκοπό:
νὰ ἐπισημάνουν τὶς κοινὲς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων καθὼς καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἱκανοποίησή τους·
νὰ γνωρίσουν τὶς πηγὲς ἀγαθῶν τῆς περιοχῆς καὶ νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ ἁπλὲς καὶ συγκεκριμένες διαδικασίες ἐκμετάλλευσής τους·
νὰ ἐκτιμήσουν τὸν ἀνθρώπινο μόχθο καὶ τὴν ἀνάγκη συνεργασίας, ἀλληλοσεβασμοῦ καὶ ἀλληλεγγύης.

Ζ'
Ὁ ἄνθρωπος καὶ οἱ μηχανὲς

Οἱ μαθητὲς ἐξοικειώνονται μὲ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας ἔτσι, ὥστε:
νὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ τὰ πιὸ κοινὰ ἐργαλεῖα ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὶς ἀνάγκες του·
νὰ ἀποσαφηνίσουν ὁρισμένες ἁπλὲς ἐπιστημονικὲς ἔννοιες μέσω συγκεκριμένων μηχανικῶν λειτουργιῶν·
νὰ ἀσκηθοῦν στὴ χρήση ἁπλῶν ἐργαλείων καὶ μηχανῶν·
νὰ ἀξιολογήσουν συγκεκριμένα ἐπιτεύγματα τῆς ἐπιστήμης σὲ συγκεκριμένες ἐφαρμογές τους·

Η'
Ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ χρόνος

Οἱ μαθητὲς ἐξοικειώνονται μὲ τὰ γεγονότα καὶ τὰ φαινόμενα τῆς χρονικῆς ροῆς ἔτσι, ὥστε:
νὰ προσεγγίσουν τὶς ἔννοιες τῆς χρονικῆς διαδοχῆς καὶ τῶν μεταβολῶν τῶν πραγμάτων·
νὰ ἀναπτύξουν δεξιότητες παρατήρησης, καταγραφῆς καὶ ὑπολογισμοῦ περιοδικῶν φαινομένων·
νὰ μάθουν νὰ ἀναζητοῦν μαρτυρίες σχετικὲς μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὶς ἀποτιμοῦν ἀνάλογα.

Εὐκαιριακὲς ἑνότητες

Ἐπιδιώξεις:

Οἱ εὐκαιριακὲς ἑνότητες παρέχουν στὸ δάσκαλο τὴ δυνατότητα νὰ ὀργανώσει τὴν ἐσωσχολικὴ καὶ τὴν ἐξωσχολικὴ ζωὴ μὲ τρόπο ποὺ θὰ βοηθήσει τοὺς μαθητές:

α. Στὴν περίπτωση τῶν ἐποχικῶν ἑνοτήτων:
Νὰ συλλάβουν μὲ τρόπο ἀμεσότερο τὶς ἔννοιες τῆς χρονικῆς διαδοχῆς καὶ τῶν περιοδικῶν ἀλλαγῶν·
νὰ προσεγγίσουν τὸ νόημα τῶν ἀλλαγῶν αὐτῶν μέσα ἀπὸ πραγματικὲς καταστάσεις τῆς ζωῆς·
νὰ ζήσουν τὸν ἀναγεννητικὸ παλμὸ τῆς φύσης μέσα σ' αὐτὴ καὶ μέσα ἀπὸ δημιουργικές τους ἐκδηλώσεις.

β. Στὴν περίπτωση τῶν ἐπίκαιρων ἑνοτήτων:
νὰ συνδέουν τὴ σχολικὴ μάθηση μὲ τὴν πραγματικὴ ζωή, τὴν τοπικὴ καὶ τὴν εὐρύτερη·
νὰ προβληματίζονται, συμμετέχοντας ἐνεργά, πάνω σὲ πραγματικὰ καὶ τρέχοντα γεγονότα τῆς κοινότητας·
νὰ ἀποκτήσουν βαθύτερη αἴσθηση τῆς κοινωνικῆς τους ὑπόστασης καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τους χρέους, ὡς μέλη ὄχι μόνον τῆς τοπικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς πανανθρώπινης κοινότητας.

γ. Στὴν περίπτωση τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων:
νὰ γνωρίσουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα ποὺ διαμόρφωσαν τὴν ἐθνική μας κληρονομιὰ (ἱστορική, θρησκευτικὴ κ.τ.λ.)·
νὰ φρονιματιστοῦν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς θυσίες καὶ νὰ ἐνδυναμώνουν μέσα τους τὴ θέληση γιὰ συνέχιση τῆς πολιτιστικῆς ἀνόδου.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ
ΒΑΣΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

ΓΕΝ. ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΘΕ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ	ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ (Θέματα γιὰ ἐπεξεργασία)
Α' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΤΟΥ	1. Στὴν τάξη τοῦ σχολείου μου	Τὰ παιδιὰ ἐξοικειώνονται καὶ προσαρμόζονται στὸ νέο περιβάλλον Γνωρίζουν τοὺς συμμαθητές τους καὶ κατανοοῦν τὴν κοινή τους φύση μέσα ἀπὸ σχετικὲς διαφορὲς καὶ ἀναπτύσσουν αἰσθήματα συνεργασίας ἀλληλοβοήθειας καὶ ἀγάπης. Εἰσάγονται στὴν ἔννοια τοῦ χώρου καὶ τὴν ἐποπτική του παράσταση.	Γνωριμία μὲ τοὺς συμμαθητές μου: Ποιοί εἶναι, ὁμοιότητες–διαφορές, τύποι χαρακτηριστικοὶ (π.χ. ὁ ξανθός, ὁ γελαστὸς κ.τ.λ) Γνωριμία μὲ τὸ χῶρο τῆς τάξης· οἱ ἄλλες τάξεις. Γνωριμία μὲ τὸ χῶρο τοῦ σχολείου· ἐξεικόνιση τοῦ χώρου. Τὸ διδακτικὸ καὶ βοηθητικὸ προσωπικὸ τοῦ σχολείου

	2. Πῶς ζοῦμε στὴν τάξη μας	Τὰ παιδιὰ ἐξοικειώνονται μὲ τοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα τῆς σχολικῆς ἐργασίας, τῆς μάθησης καὶ τῆς ψυχαγωγίας. Συνειδητοποιοῦν προοδευτικὰ τὸ ρόλο τους στὴν ὁμάδα, τὰ καθήκοντα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τους σ' αὐτή. 'Αναπτύσσουν ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη γιὰ τὴ μάθηση, τὸ σχολεῖο καὶ τὴν ὁμαδικὴ ζωή.	'Η τάξη μας ὡς μία ὁμάδα – οἱ ἄλλες τάξεις Τὶ μαθαίνουμε στὸ σχολεῖο : «γράμματα» καὶ βιβλία, παιγνίδι καὶ ἐργασία, ὄργανα μάθησης, δραστηριότητες (θρησκευτικὲς κ.ἄ.) Πῶς δουλεύουμε στὴν τάξη μας : τί κάνει ἡ δασκάλα μας, τὶ κάνουμε ἐμεῖς, ἐμεῖς καὶ οἱ δάσκαλοί μας, ἐγὼ καὶ οἱ συμμαθητές μου. Πῶς θὰ γίνουμε μιὰ προκομμένη τάξη : συμπεριφορά, ρόλοι ἀτομικοί, καθαριότητα καὶ ὀμορφιά, συνεργασία, ἀλληλοβοήθεια–χαρά, ὁμαδικὲς ἐκδηλώσεις κ.τ.ὅ.
	3. Πῶς ζοῦμε στὴν οἰκογένεια μας.	Τὰ παιδιὰ εἰσάγονται στὴν ἔννοια τῆς οἰκογένειας καὶ τὴ λειτουργία της ὡς ὁμάδας κοινωνικῆς. Συνειδητοποιοῦν προοδευτικὰ τὸ ρόλο τους σ' αὐτὴ καὶ τὶς δυνατότητες προσφορᾶς στὴν κοινὴ εὐτυχία. Κατανοοῦν τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἀξία τῆς ἑνότητας καὶ ἀγάπης τῶν μελῶν της, καθὼς καὶ τὰ προβλήματα διάφορων οἰκογενειῶν.	'Η οἰκογένεια ὡς ὁμάδα : τὰ μέλη, ἡ θέση καθενός, ὁ ρόλος τῶν γονέων, ἡ συνέχεια τῆς ζωῆς (τὸ γενεαλογικὸ δένδρο–εἰσαγωγή), οἱ συγγενεῖς. 'Αναγκαιότητα καὶ ἀξία τῆς οἰκογένειας : ἀνθρώπινες οἰκογένειες, οἰκογένειες ζώων, ὁμοιότητες καὶ διαφορές· τί μαθαίνουμε στὴν οἰκογένεια· οἰκογένειες ἐδῶ κι ἀλλοῦ, ἄλλοτε καὶ τώρα (εἰσαγωγικά). Μιὰ προκομμένη οἰκογένεια : ἡ μέρα μιᾶς οἰκογένειας· εὐχάριστα καὶ δυσάρεστα γεγονότα, ἐργασία· παιγνίδι, ψυχαγωγία, θρησκευτικὴ ζωή.
	4. Τὸ σπίτι μας	Τὰ παιδιὰ εἰσάγονται στὴν ἔννοια καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς στέγης γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τοὺς ζωντανοὺς ὀργανισμούς. 'Αποσαφηνίζουν τὶς γνώσεις καὶ τὶς ἔννοιες σχετικὰ μὲ τὸ εἶδος, τὴ λειτουργικότητα καὶ τὴν κατασκευὴ τοῦ σπιτιοῦ. 'Ασκοῦνται σὲ γραμμικὲς παραστάσεις καὶ ἐξεικονίσεις. Συνειδητοποιοῦν τὶς αἰτίες διαφοροποίησης τῶν σπιτιῶν καὶ ἐκτιμοῦν ἀνάλογα τὴν ἐξέλιξή τους.	'Η ἀναγκαιότητα τῆς στέγης : γιατὶ ἔχουμε σπίτια, τί κάνουμε στὸ σπίτι, τί «σπίτια» ἔχουν τὰ ζῶα· τὶ θὰ γινόμαστε χωρὶς σπίτια. Πῶς εἶναι τὰ σπίτια μας : χῶροι, ἔπιπλα καὶ σκεύη, διαφορὲς σπιτιῶν, παλαιὰ καὶ καινούργια, ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ· πῶς θὰ ἤθελα νὰ εἶναι τὸ σπίτι μου. Πῶς γίνεται ἕνα σπίτι : ὑλικά, μέσα, ἄνθρωποι, κ.τ.ὅ. (εἰσαγωγικά). Τὸ σχέδιο τοῦ σπιτιοῦ μου.
	5. Στὴ γειτονιά μας	Γνωρίζουν τὸ χῶρο καὶ τὰ πρόσωπα τῆς γειτονιᾶς διευρύνοντας τὶς ἐμπειρίες καὶ τὶς γνώσεις τους καὶ ἀποσαφηνίζοντας σχετικὲς ἔννοιες. 'Αναπτύσσουν πνεῦμα ἐκτίμησης καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ, κατανόησης καὶ ἀλληλοβοήθειας, καθὼς καὶ σχετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ θέληση γιὰ προστασία καὶ βελτίωση τῶν συνθηκῶν ζωῆς.	Ποιοὶ εἶναι οἱ γείτονες· ποῦ μένουν : σπίτια, διαμερίσματα, πολυκατοικίες· μακρινοὶ–κοντινοὶ γείτονες. Πῶς εἶναι ἡ γειτονιά μας : μικρή – μεγάλη, συγκεντρωμένη–σκόρπια, ἀπομονωμένη–κοντὰ σὲ ἄλλες· χῶροι κοινόχρηστοι ἢ κοινωφελεῖς (ἐκκλησία, παιδικὴ χαρά, πλατεία κ.ἄ.). Οἱ ἄνθρωποι ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν στὴ γειτονιά : ὁ μανάβης, ὁ μπακάλης, ὁ θυρωρός, ὁ φαρμακοποιὸς κ.ἄ. Πῶς περνᾶμε στὴ γειτονιά μας : παιγνίδια, συμπεριφορά, καθαριότητα, κ.τ.λ. Πῶς θὰ ἤθελα νὰ εἶναι ἡ γειτονιά μου.
	6. 'Η ζωὴ μας στὴ συνοικία· στὸ χωριό μας	Γίνεται μιὰ στενότερη γνωριμία μὲ τὸ χῶρο τῆς συνοικίας, ὡς μέρους, ὅλου τοῦ χώρου τῆς κοινοτικῆς συμβίωσης καὶ ἀποσαφήνιση σχετικῶν ἐννοιῶν· ὅπως : συνοικία, χωριό, πόλη, κοινότητα, ἀγορὰ κ.τ.ὅ. Καλλιεργεῖται τὸ κοινοτικὸ–κοινωνικὸ πνεῦμα μὲ ἐνεργητικὴ συμβολὴ καθενὸς στὴν ἀνάπτυξη ἁρμονικῆς συμβίωσης καὶ τὴν προκοπὴ τῆς κοινότητας.	Πῶς εἶναι ἡ συνοικία (τὸ χωριὸ) μας : μικρὴ–μεγάλη, συγκεντρωμένη–σκόρπια, παραλιακὴ–ὀρεινή, κ.τ.λ. κοινοὶ χῶροι, καταστήματα, δασύλλια, ἐκκλησία κ.τ.ὅ. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν : ὁ μπακάλης, τὸ σουπερμάρκετ, ὁ ταχυδρόμος, ὁ ὁδοκαθαριστής, ὁ γιατρὸς κ.ἄ. 'Ιδιαίτερα βασικὰ γνωρίσματα : τί ξεχωρίζει τὴ συνοικία (τὸ χωριὸ) ἀπὸ ἄλλες διπλανὲς σὲ φυσικὲς καὶ ἀνθρωπογενεῖς ἰδιαιτερότητες.
Β' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	1. 'Ο τόπος ποὺ ζοῦμε	'Επιδιώκεται ἡ ἐξοικείωση μὲ τὰ πραγματικὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα καὶ τοὺς ἀντίστοιχους ὅρους στὰ πλαίσια μιᾶς συνολικῆς ἐπισκόπησης τῆς περιοχῆς (μορφολογικὴ ὑφή). Συνειδητοποιοῦνται ἡ μορφολογικὴ διαφοροποίηση κάθε τόπου καὶ οἱ συνέπειες τῆς ἀνθρώπινης ἐπενέργειας.	Ποῦ εἶναι χτισμένο τὸ χωριὸ (ἢ πόλη) μας : ὀρεινὸ–πεδινό, παραθαλάσσιο κ.τ.ὅ. τοποθεσία σχετικὴ ὀνοματολογία τοῦ τόπου, μορφολογικὰ στοιχεῖα (βασικὲς ἔννοιες, χωρὶς λεκτικοὺς ὁρισμούς). Ἔργα τῆς φύσης καὶ τοῦ ἀνθρώπου : λίμνες, δάση, φράγματα, δρόμοι, γεφύρια, ἀναδασώσεις κ.τ.ὅ.

		Γίνεται εἰσαγωγὴ καὶ ἄσκηση στὸ στοιχειώδη προσανατολισμὸ σὲ συνδυασμὸ μὲ ἀναπαραστάσεις μορφῶν χώρου.	Προσανατολισμὸς στὸ χῶρο : τὸ ταξίδι τοῦ ἥλιου–ἀνατολὴ καὶ δύση, ἐντοπισμὸς ἀντικειμένων (χονδρικά), τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα (στοιχειώδης ἄσκηση). Ἀνάγλυφες παραστάσεις τοῦ χώρου. Ποῦ κατοικοῦν ἄλλοι ἄνθρωποι : χωριὰ καὶ πόλεις σ' ἄλλα μέρη (ἁπλὴ ἀναφορά).
	2. Τί καιρὸ ἔχουμε	Τὰ παιδιὰ ἀσκοῦνται στὴν παρατήρηση φυσικῶν φαινομένων καὶ στὴν ταξινόμησή τους. Μαθαίνουν γιὰ τὶς τέσσερις ἐποχὲς καὶ τὰ κυρίαρχα φαινόμενα σὲ συνδυασμὸ μὲ σχετικὲς βασικὲς ἔννοιες : ἐποχή, ξηρασία–ὑγρασία, ἄνεμος, βροχερὸς καιρὸς κ.τ.ὅ. Κατανοοῦν ὅτι κάθε τόπος ἔχει καὶ τὶς ἰδιαίτερες καιρικὲς συνθῆκες.	Βραχύχρονες μεταβολὲς τοῦ καιροῦ : ἀπὸ τὸ πρωῒ ὥς τὸ βράδυ, ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, μέσα στὴν ἑβδομάδα· σχετικὲς ἔννοιες : κρύο–ζέστη, λιακάδα–συννεφιά, βροχὴ κ.τ.ὅ. Ἐποχικὲς μεταβολές : οἱ 4 ἐποχὲς τοῦ χρόνου καὶ οἱ ἀλλαγὲς τοῦ καιροῦ στὸν τόπο μας. Κύκλος τοῦ νεροῦ : ἀπὸ τὴν ἐξάτμιση στὴ βροχή, τρεχούμενα καὶ στάσιμα νερά, ἄλλες μεταβολὲς τοῦ νεροῦ (χιόνι, πάγος, χαλάζι). Ὁ καιρὸς σ' ἄλλους τόπους : ἁπλὲς ἀναφορὲς περιγραφές, καὶ δείξη εἰκόνων.
	3. Πῶς ζοῦμε στὸν τόπο μας	Τὰ παιδιὰ ἐπισημαίνουν χαρακτηριστικὰ προβλήματα ἢ τρόπους ζωῆς τῶν κατοίκων μὲ συγκεκριμένα στοιχεῖα ἀναφορᾶς π.χ. ἐνδύματα, ἔλλειψη νεροῦ, δρόμων κ.τ.λ. Κατανοοῦν σχετικὲς ἐξαρτήσεις ἀπὸ τὴ μορφολογία καὶ τὸ κλίμα τοῦ τόπου. Ἀξιολογοῦν ἀνάλογες ἐνέργειες τοῦ ἀνθρώπου γιὰ βελτίωση τῶν ὅρων ζωῆς.	Ὁ ρουχισμὸς καὶ ἡ ἐνδυμασία μας : καλοκαιρινά, χειμερινά, ἐργασίας κ.ἄ. Οἱ ἐργασίες ποὺ κάνουμε : ὅσες συνδέονται μὲ τὸν καιρὸ καὶ τὸν τόπο. Ἡ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἄλλους. Τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά : δυσκολίες ποὺ προέρχονται ἀπὸ ειδικὲς συνθῆκες καὶ ἀπὸ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου π.χ. καταστροφὴ δάσους, κατολισθήσεις, κ.τ.ὅ. Πῶς ζοῦν ἀλλοῦ : ἁπλὲς ἀναφορὲς ἀπὸ διηγήσεις, εἰκόνες κ.τ.ὅ.
	1. Μὲ τί ταξιδεύουμε	Τὰ παιδιὰ ἀποσαφηνίζουν τὶς γνώσεις τους καὶ τὶς ἔννοιες ἀναφορικὰ μὲ τὰ βασικὰ μέσα συγκοινωνίας.	Οἱ καθημερινὲς μετακινήσεις μας : ποῦ πηγαίνουν οἱ μαθητές, οἱ δάσκαλοι, οἱ γονεῖς, οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Πῶς πηγαίνουν· γιατὶ μετακινοῦνται· κάνουν μακρινότερα ταξίδια;
Γ' ΠΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ		Ἀποκτοῦν ἐποπτικὴ ἀντίληψη αὐτῶν τῶν μέσων. Κατανοοῦν (μὲ συγκεκριμένες ἀναφορὲς καὶ γεγονότα) τὴ χρησιμότητα τῶν μέσων συγκοινωνίας καὶ τὴ σημασία τους γιὰ τὴ βελτίωση τῶν ὅρων τῆς ζωῆς.	Μέσα συγκοινωνίας: μὲ τί μέσα μετακινοῦνται οἱ ἄνθρωποι στὴν κοινότητά μας· ἄλλα γνωστὰ μέσα συγκοινωνίας· σὲ τί ἐξυπηρετοῦν. Πῶς ταξίδευαν παλιότερα : εἰσαγωγή
	2. Τί προβλήματα συγκοινωνίας ἔχουμε	Διεύρυνση τῶν γνώσεων σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο λειτουργίας τῆς συγκοινωνίας. Ἐπισήμανση εἰδικῶν προβλημάτων γιὰ τὰ ἄτομα καὶ τὴν κοινότητα (κίνδυνοι, ἐλλείψεις, διευκολύνσεις κ.ἄ.) Ἐξοικείωση μὲ στοιχειώδεις κανόνες καὶ σήματα κυκλοφορίας γιὰ αὐτοπροστασία καὶ σωστὴ συμπεριφορά. Γνωριμία μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δουλεύουν στὶς συγκοινωνίες καὶ ἐκτίμηση τῆς προσφορᾶς τους.	Πῶς γίνεται ἡ συγκοινωνία : ὁ αὐτοκινητόδρομος, τὸ ἀεροδρόμιο, οἱ σιδηροδρομικὲς γραμμές, τὸ λιμάνι – τρόπος κίνησης· τί ἀπ' αὐτὰ ὑπάρχουν στὴν κοινότητα – τὶ δὲν ὑπάρχουν, γιατί· δυσκολίες σχετικές. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν : οἱ ὁδηγοί, οἱ εἰσπράκτορες, οἱ τροχονόμοι, οἱ ἀεροσυνοδοὶ καὶ ἄλλοι ὑπάλληλοι. Προβλήματα κυκλοφορίας : πῶς περνᾶμε ἕνα δρόμο, τὰ σήματα ποὺ «μιλᾶνε», οἱ κίνδυνοι· πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερόμαστε σὲ κάθε περίπτωση μετακίνησης–ταξιδίου.
	3. Πῶς ἐπικοινωνοῦμε μεταξύ μας.	Τὰ παιδιὰ ἀποσαφηνίζουν τὶς γνώσεις τους καὶ τὶς ἔννοιες ἀναφορικὰ μὲ τὰ βασικὰ μέσα ἐπικοινωνίας. Ἀποκτοῦν ἐποπτικὴ ἀντίληψη τῶν μέσων αὐτῶν καὶ ἐξοικειώνονται μὲ τὴ χρήση τους. Ἐπισημαίνουν εἰδικὰ προβλήματα ἐπικοινωνίας στὴν κοινότητα. Κατανοοῦν (μὲ συγκεκριμένες ἀναφορὲς καὶ γεγονότα) τὴ χρησιμότητά τους καὶ ἐκτιμοῦν τὴν προσφορὰ ὅσων ἐργάζονται στὶς ἐπικοινωνίες.	Πῶς συνεννοούμαστε καθημερινά : κουβέντες καὶ χειρονομίες· συνεννόηση μ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται κοντά μας–συνεννόηση μ' αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται μακριά μας· πῶς καὶ σὲ ποιὲς περιπτώσεις γίνεται. Τὸ γράμμα, τὸ τηλέφωνο, τὸ τηλεγράφημα. Χρησιμότητα, χρήση, τρόποι μεταβίβασης, ὑλικὰ – πῶς γράφουμε ἕνα γράμμα. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν : ὁ ταχυδρόμος, ἡ τηλεφωνήτρια, ὑπάλληλοι ΟΤΕ, ΕΛΤΑ κ.ἄ.

			Πῶς γίνεται ἡ ἐπικοινωνία στὴν Κοινότητά μας: ἐγκαταστάσεις, καταστήματα, χῶροι, ὑπάλληλοι· εἰδικὲς ἀνάγκες καὶ δυσκολίες.
Δ′ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΥΤΑ	1. Γνωρίζουμε τὰ φυτὰ	Γίνεται ἁπλὴ γνωριμία, ἀπὸ ἄμεση ἀντίληψη καὶ παρατήρηση, μὲ τὰ πιὸ κοινὰ φυτὰ τῆς περιοχῆς καὶ ἀποσαφήνιση σχετικῶν ἐννοιῶν. Ἀναγνωρίζονται μὲ τὰ κοινά τους ὀνόματα καὶ γίνονται στοιχειώδεις ταξινομήσεις καὶ ὁμαδοποιήσεις. Ἀναπτύσσεται ἡ διάθεση γιὰ ἐξερεύνηση καὶ ἀνακάλυψη στὴ φύση καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον.	Τὰ φυτὰ τοῦ σπιτιοῦ: διακοσμητικὰ τοῦ σπιτιοῦ, τῆς αὐλῆς καὶ τοῦ κήπου καὶ λαχανικά, καρποφόρα δένδρα–ἀναγνωρίσεις, ταξινομήσεις, παρατηρήσεις ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν (π.χ. φυτὰ ποὺ τρώγονται, ποὺ βγάζουν καρπούς κ.τ.ὅ.). Ἄλλα φυτὰ ποὺ ξέρουμε: ὀνομάτισμα καὶ ταξινομήσεις φυτῶν τῆς περιοχῆς, ἐξερευνήσεις, ὁμοιότητες καὶ διαφορές. Ἄλλα φυτά. Συγκρότηση συλλογῶν, π.χ. ριζῶν, φύλλων, λουλουδιῶν.
	2. Σὲ τί μᾶς χρειάζονται	Κατανόηση τῆς ὠφελιμότητας τῶν φυτῶν γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Κατανόηση τοῦ ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἐξέλιξή τους. Καλλιέργεια θετικῶν στάσεων καὶ διαθέσεων ἀπέναντι στὸ φυτικὸ κόσμο.	Γιατὶ περιποιούμαστε τὰ φυτά: ποιὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τροφή, γιὰ στόλισμα, γιὰ φωτιὰ κ.ἄ. Φυτὰ ἄγρια καὶ ἐξευγενισμένα: ἔρευνα καὶ ἀνακάλυψη στὸν τόπο τοῦ μαθητῆ. Περιποίηση φυτῶν: σκάψιμο, πότισμα, σκάλισμα, κ.τ.ὅ. Δουλειὲς στὸν κῆπο μας, δουλειὲς στὰ χωράφια, στοὺς δενδρόκηπους. Τί θὰ κάνουμε χωρὶς φυτά.
	3. Πῶς μεγαλώνει ἕνα φυτό.	Οἱ μαθητὲς ἀσκοῦνται στὴν παρατήρηση συγκεκριμένων φυτῶν γιὰ τὴν ἐπιβεβαίωση ἢ ἀπόκτηση γνώσεων σχετικῶν μὲ τὴν ἀνάπτυξή τους. Ἀναγνωρίζουν διάφορα ἐξωτερικὰ μέρη καὶ ὄργανα καὶ τὴ λειτουργική τους σχέση. Κατανοοῦν βασικὲς τους ἀνάγκες. Ἀποκτοῦν στοιχειώδεις γνώσεις καὶ ἱκανότητες γιὰ καλλιέργεια φυτῶν καὶ ἀναπτύσσουν σχετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη.	Τί χρειάζεται ἕνα φυτὸ γιὰ νὰ μεγαλώσει: τροφή, νερό, ζέστη, ἥλιο. Ποῦ βρίσκει ὅ,τι χρειάζεται: χῶμα–λίπασμα, νερό, βροχὴ–πότισμα, ἥλιος–φῶς, προφύλαξη ἀπὸ κρύα καὶ πάγους κ.τ.ὅ. Σχετικοὶ μικροπειραματισμοί. Πῶς τὰ παίρνει: ὄργανα φυτῶν: ρίζες, κορμός, κλαδιά, φύλλα· τὰ ἄνθη καὶ ὁ καρπὸς (παρατηρήσεις, ὀνομασία, συλλογές). Μεγαλώνουμε κι ἐμεῖς φυτά: σχετικὲς ἐργασίες, ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες τοῦ σχολείου.
Ε′ Ο ΑΝΠΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΖΩΑ	1. Γνωρίζουμε τὰ ζῶα	Γίνεται γνωριμία τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἄμεση ἀντίληψη καὶ παρατήρηση, τῶν πιὸ κοινῶν ζώων τῆς περιοχῆς καὶ ἀποσαφήνιση σχετικῶν ἐννοιῶν. Ἀναγνωρίζονται μὲ τὰ κοινά τους ὀνόματα καὶ γίνονται στοιχειώδεις ταξινομήσεις καὶ ὁμαδοποιήσεις. Ἀναπτύσσεται ἡ διάθεση γιὰ ἐξερεύνηση καὶ ἀνακάλυψη στὴ φύση καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον.	Τὰ ζῶα τοῦ σπιτιοῦ: ζῶα ποὺ τρέφομε γιὰ συντροφιὰ (π.χ. γάτες, σκύλους), ζῶα ἀγροτικοῦ σπιτιοῦ – ἀναγνωρίσεις, ταξινομήσεις, παρατηρήσεις ἐξωτερικῶν χαρακτηριστικῶν (π.χ. ζῶα ποὺ μᾶς δίνουν τροφή, ποὺ μᾶς προστατεύουν, ποὺ ζοῦν κοντὰ σὲ νερό, ποὺ ἔχουν φτερὰ κ.τ.ὅ.). Ἄλλα ζῶα ποὺ ξέρουμε: ὀνομάτισμα, καὶ ταξινομήσεις ζώων τῆς περιοχῆς, ὁμοιότητες καὶ διαφορές. Ἄλλα ζῶα. Κατάρτιση λευκωμάτων καὶ συλλογῶν: φωτογραφίες, διατήρηση ἐντόμων, φτερῶν κ.τ.λ.
	2. Σὲ τί μᾶς χρειάζονται	Κατανόηση τῆς ὠφελιμότητας τῶν ζώων γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Κατανόηση τοῦ ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν περιποίησή τους. Καλλιέργεια θετικῶν στάσεων καὶ διαθέσεων ἀπέναντι στὸ ζωϊκὸ κόσμο.	Γιατὶ περιποιούμαστε τὰ ζῶα: ποιὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ τροφὴ (ποιὲς τροφές); γιὰ δουλειές, γιὰ προστασία, γιὰ ὀμορφιά. Ζῶα ἐξημερωμένα καὶ ἄγρια: (τοῦ τόπου μας): ποῦ ζοῦσαν πρῶτα καὶ γιατὶ ἐξημερώθηκαν, ὠφέλειες καὶ ζημιές. Στὸ ζωολογικὸ κῆπο. Περιποίηση ζώων: στοιχειώδεις ἀναφορὲς στὴ μέριμνα γιὰ τροφή, πότισμα, στέγη, ἀσφάλεια, προστασία, ἰατρικὴ περίθαλψη. Δουλειὲς στὸ ζωοτροφεῖο τοῦ σχολείου μας.
	3. Πῶς μεγαλώνει ἕνα ζῶο.	Ἄσκηση τῶν μαθητῶν στὴν παρατήρηση συγκεκριμένων ζώων καὶ ἐπιβεβαίωση ἢ ἀπόκτηση γνώσεων σχετικῶν μὲ τὴν ἀνάπτυξή τους	Τί χρειάζεται ἕνα ζῶο, γιὰ νὰ μεγαλώσει: τροφή, νερό, ὕπνο, ζέστη, στέγη. Ποῦ βρίσκει ὅ,τι χρειάζεται: τί τρώει, πῶς ἀποκτᾶ τὴν τροφή. Σχετικὰ ὄργανα (λ,χ. κυνήγι), τί προσφέρει ὁ ἄνθρωπος. Τὰ ζῶα τὸ χειμώνα κ.τ.ὅ.

		Ἀναγνώριση ἐξωτερικῶν μερῶν καὶ ὀργάνων καὶ λειτουργική τους συσχέτιση. Κατανόηση βασικῶν ἀναγκῶν. Ἀπόκτηση στοιχειωδῶν γνώσεων καὶ ἱκανοτήτων γιὰ τὴν πρακτικὴ περιποίηση ζώων καὶ ἀνάπτυξη σχετικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης.	Μεγαλώνουμε ἕνα ζῶο : συντηροῦνται, ἀπὸ ὁμάδες παιδιῶν, μικρὰ ζῶα (π.χ. ψαράκια, σαλίγκαροι, χελῶνες) ἢ καὶ μεγαλύτερα· μεταφέρουν στὸ σχολεῖο τὴν πεῖρα ἀπὸ τὸ σπίτι τους καὶ συζητοῦν.
ΣΤ' ΠΩΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ	1. Τί χρειάζεται ἕνα παιδὶ γιὰ νὰ μεγαλώσει.	Τὰ παιδιὰ συνειδητοποιοῦν τὶς βασικές τους ἀνάγκες καὶ κατανοοῦν ὅτι ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου ἔχουν τὶς ἴδιες ἀνάγκες. Ἀναπτύσσουν διαθέσεις γιὰ ἀλληλοκατανόηση καὶ ἀλληλεγγύη. Ἀποκτοῦν θετικὲς στάσεις γιὰ σωστὴ συμπεριφορὰ στὴν καθημερινὴ μέριμνα γιὰ τὴν ἀναπτυξή τους (π.χ. λήψη τροφῆς, καθαριότητα, ὕπνος).	Τί χρειάζεται ἕνα δένδρο, ἕνα ζῶο γιὰ νὰ μεγαλώσει (ἀναφορὰ στὰ προηγούμενα). Τί χρειάζονται τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ μεγαλώσουν: τροφή, νερό, ὕπνο, ἐνδυμασία, κατοικία, ἥλιο, ἀέρα. Ἄλλες ἀνάγκες (παιγνίδι, ψυχαγωγία, προστασία ἀγάπη). Πῶς περνῶ καὶ τί κάνω σ' ἕνα ἡμερονύκτιο. Τί χρειάζονται ἄλλα παιδιὰ στὸν κόσμο: ἔχουν τὶς ἴδιες ἀνάγκες· ὑπάρχουν παιδιὰ μὲ εἰδικὲς ἀνάγκες (ἄρρωστα, πεινασμένα, ἀνάπηρα κ.τ.λ.)
	2. Τί χρειάζεται μιὰ οἰκογένεια	Ἀναγνωρίζουν τὶς ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας ὡς προεκτάσεις τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν. Ἀναγνωρίζουν καὶ ἐκτιμοῦν τὸ ρόλο τῆς οἰκογένειας γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τῶν παιδιῶν. Ἀναπτύσσουν στάσεις συμπάθειας γιὰ ἀναξιοπαθοῦσες οἰκογένειες καὶ διάθεση κατανόησης καὶ ἀγάπης.	Τί μᾶς προσφέρουν οἱ γονεῖς μας : τροφή, στέγη, προστασία, ἀγάπη κ.τ.λ. Τί χρειάζεται μιὰ οἰκογένεια γιὰ νὰ ζήσει: ἀναγωγὴ τῶν ἀτομικῶν ἀναγκῶν στὸ ἐπίπεδο τῆς ὁμάδας–οἰκογένειας. Ἐξειδίκευση σὲ ἄλλες περιπτώσεις π.χ. χῶροι δουλειᾶς, αὐλή, κοινόχρηστοι χῶροι, περιποίηση γερόντων κ.τ.λ. Πῶς βοηθοῦμε ὅλοι. Οἰκογένειες ποὺ δὲν ἔχουν ὅ,τι τοὺς χρειάζεται : ὀρφανά, χωρὶς στέγη, κ.τ.ὅ. Πῶς συντηροῦνται.
	3. Ἀπὸ ποῦ παίρνουμε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται	Τὰ παιδιὰ γνωρίζουν τὰ βασικὰ προϊόντα τοῦ τόπου, τὴν ἀγορὰ καὶ τὸν τρόπο μεταφορᾶς τῶν ἀγαθῶν στὸ σπίτι. Συνειδητοποιοῦν, ὅτι κάθε τόπος παράγει ὁρισμένα ἀγαθά. Ἀναπτύσσουν παραπέρα τὴ διάθεση γιὰ ἐξερεύνηση τοῦ περιβάλλοντος, φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, καὶ γιὰ διατήρηση καὶ προστασία τῶν πηγῶν ἀγαθῶν.	Πηγὲς ἀγαθῶν : τί μᾶς δίνει τὸ ἔδαφος, πῶς ἔρχεται τὸ νερὸ σπίτι μας, τί μᾶς δίνουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα τοῦ τόπου μας, τί φέρνουμε ἀπὸ ἄλλα μέρη, ποιὰ γίνονται σὲ ἐργοστάσια. Μεταφορὰ καὶ κατανάλωση προϊόντων: ἀπὸ τὸ χωράφι–κῆπο στὸ σπίτι, ἀπὸ τὴν ἀγορὰ στὸ σπίτι, ἀπὸ τὸ χωριὸ στὴν πόλη· χῶρος ἐναποθήκευσης καὶ συσκευασίας· μέσα μεταφορᾶς. Σημείωση : παίρνουμε ὡς ἀφετηρία ἐνδεικτικὰ ἕνα ἀγαθὸ π.χ. τὸ γάλα, τὸ ψωμί. Μιὰ περιήγηση στὴν ἀγορά μας : τί βρίσκουμε, τί βρίσκουμε σὲ ἄλλες ἀγορές· τί καταστήματα ἔχουμε, τί πουλᾶνε. Πῶς θὰ ἔχουμε πάντα ὅ,τι μᾶς χρειάζεται: προστασία πηγῶν (εἰσαγωγικά).
	4. Πῶς ἀποκτοῦμε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται	Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν τὰ κυριότερα ἐπαγγέλματα κάνοντας στοιχειώδεις ταξινομήσεις. Κατανοοῦν τὴν ἔννοια, τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ χρησιμότητα τῆς ἐργασίας καθὼς καὶ τὶς σχετικὲς ἔννοιες : ἀμοιβή–χρῆμα, ἐπάγγελμα. Μαθαίνουν νὰ ἀναγνωρίζουν τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν. Ἀποκτοῦν θετικὲς στάσεις ἀπέναντι στὴν ἐργασία καὶ τοὺς ἐργαζόμενους.	Δουλειὲς ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι: ὅλοι ἐργάζονται; Δουλειὲς ποὺ κάνουν οἱ γονεῖς μας· τί προϊόντα βγαίνουν μὲ τὴν ἐργασία τους· ἄλλες δουλειές. Ἐργασία καὶ ἀμοιβή: ποιοὶ κερδίζουν μόνο χρήματα, ποῦ βρίσκουν οἱ ἄλλοι τὰ χρήματα (πουλῶ–κερδίζω–ἀγοράζω)· τί ἀγοράζουμε μὲ τὰ χρήματα–ἑλληνικὰ νομίσματα. Τί θὰ γινόμαστε χωρὶς δουλειά: διάφορες ὑποθέσεις, ἐκτιμήσεις, συγκρίσεις.
Ζ' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ	1. Ἐργαλεῖα καὶ μηχανὲς ποὺ χρησιμοποιοῦμε στὶς ἐργασίες μας.	Οἱ μαθητὲς διευρύνουν τὶς γνώσεις τους ἀναφορικὰ μὲ τὰ πιὸ κοινὰ ὄργανα ποὺ οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποιοῦν στὶς δουλειές τους.	Ὄργανα (ἐργαλεῖα καὶ μηχανὲς) τοῦ σχολείου: μολύβια, ψαλίδια, χάρακες, κουδούνι, διάφορες συσκευές–ἐπισήμανση, ὀνομάτισμα–λειτουργία–χρήση.

		Ἐξοικειώνονται μὲ τὸν τρόπο λειτουργίας τους, καὶ κατανοοῦν συναφεῖς ἔννοιες. Ἐξοικειώνονται μὲ τὴ χρήση τους σὲ συνάρτηση μὲ τοὺς κινδύνους καὶ τὴν ἀποφυγή τους.	Ὄργανα τοῦ σπιτιοῦ: τῆς κουζίνας, τοῦ ὑπνοδωματίου, τῶν βοηθ. χώρων κ.λπ.–ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα. Ὄργανα ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ ἐπαγγελματίες τῆς περιοχῆς: ὅπως στὰ προηγούμενα. Ἐπικίνδυνα σκεύη καὶ ἐργαλεῖα στὸ σπίτι, στὸ σχολεῖο, στὸ δρόμο.
	2. Σὲ τί μᾶς βοηθοῦν οἱ μηχανές.	Συνειδητοποιοῦν τὴ λειτουργικὴ βάση τῆς ἐργασίας καὶ τὸ ρόλο τῶν ὀργάνων. Ἐξοικειώνονται μὲ τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους ἀξιοποίησης ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο φυσικῶν καὶ τεχνητῶν δυνάμεων στὴν ἐργασία. Κατανοοῦν τὴν ἐφευρετικὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου.	Πῶς κάνει ὁ ἄνθρωπος τὶς δουλειές του: χρήση χεριῶν, ποδιῶν καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ σώματος· χρήση ὀργάνων: ξύλων, πέτρας, κατασκευῶν (π.χ. μαχαίρια, κουτάλια, μίξερ, ραπτομηχανὲς κ.τ.λ.) Πῶς κινοῦμε τὶς μηχανές: μὲ τὶς σωματικές μας δυνάμεις, μὲ τὸ νερό, τὸν ἀέρα, τὸν ἀτμό, τὸν ἠλεκτρισμό· ἁπλὲς παιγνιώδεις (πειραματικὲς) κατασκευὲς π.χ. νερόμυλος, ἀνεμοδείκτης κ.ἄ. Πότε κάνουμε τὴ δουλειά μας καλύτερα: παραδείγματα ποὺ δείχνουν ὅτι μὲ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὶς μηχανὲς ἡ ἐργασία γίνεται ταχύτερα, ἀποδοτικότερα καὶ εὐκολότερα.
	3. Τί εἶναι ἕνα ἐργοστάσιο	Γίνεται γνωριμία, ἀπὸ ἄμεση ἐποπτεία, μὲ τὰ ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια τῆς κοινότητας. Γίνεται εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια (στὴν πρακτική της διάσταση) τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας (ὁμαδικῆς) Κατανοεῖται καὶ ἐκτιμᾶται ὁ ρόλος τῶν ἐργοστασίων στὴ βελτίωση τῶν ὅρων ζωῆς καὶ σὲ ἄλλες συνέπειες.	Τὸ ἐργοστάσιο (ἢ ἐργαστήριο) τῆς κοινότητας. Πῶς κινεῖται, πῶς εἶναι φτιαγμένο, ποιοί ἐργάζονται, πῶς ἐργάζονται (παρατηρήσεις, διαπιστώσεις). Τί παράγει ἕνα ἐργοστάσιο: Προϊόντα, συσκευασία, διάθεση· ἀπὸ ποῦ παίρνουν τὶς πρῶτες ὕλες, τί προσφέρει ἡ περιοχὴ –πόσο χρήσιμο εἶναι γιὰ ὅλους μας.
Η′ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ	1. Πῶς περνάει ὁ χρόνος	Τὰ παιδιὰ εἰσάγονται ἐμπειρικὰ στὶς ἔννοιες τῆς διαδοχῆς τῶν γεγονότων καὶ τῶν φαινομένων καὶ στὴν ἔννοια τοῦ χρόνου μὲ βάση τὶς συγκεκριμένες ἐνέργειές τους. Ἀποκτοῦν δεξιότητες καταγραφῆς γεγονότων καὶ χρονικῶν περιόδων μὲ ἀριθμοὺς ἢ σύμβολα καὶ ἱκανότητες ἀναγνώρισης σχετικῶν καταγραφῶν καὶ ὀργάνων μέτρησης τοῦ χρόνου.	Πῶς περνοῦν οἱ ὧρες μας: πρωΐ–μεσημέρι–βράδυ (καὶ τὰ ἐνδιάμεσα) σὲ σχέση μὲ συγκεκριμένες δραστηριότητες (ἀτομικές, σχολικές, οἰκογενειακές). Πῶς περνοῦν οἱ μέρες; μὲ τὸν ἴδιο τρόπο γιὰ τὸ σήμερα–χτές–αὔριο· οἱ μέρες τῆς ἑβδομάδας, οἱ μῆνες, οἱ ἐποχές. Πῶς μετρᾶμε τὸ χρόνο: τὸ ἡμερονύκτιο, τὸ ρολόγι (εἰσαγωγικά), τὸ ἡμερολόγιο ἢ ἡμεροδείκτης: ἀνάγνωση καὶ καταγραφὴ ἡμερομηνιῶν. Οἱ ἔννοιες: τώρα–μετὰ–πρὶν–ἔπειτα κ.τ.ὅ.
	2. Πῶς ἀλλάζουν τὰ πράγματα μὲ τὰ χρόνια	Τὰ παιδιὰ εἰσάγονται στὴν ἔννοια τῆς ἀλλαγῆς (ἐξελικτικὰ) μὲ βάση παρατηρήσεις τους σὲ συγκεκριμένα περιστατικά. Κατανοοῦν τὸ ρόλο τοῦ ἀνθρώπινου παράγοντα στὶς ἀλλαγὲς τῶν πραγμάτων κάνοντας κρίσεις καὶ ὑποθέσεις. Συγκεκριμενοποιοῦν προηγούμενες ἔννοιες χρόνου καὶ προσεγγίζουν νέες σχετικὲς μὲ τὴν ἐξέλιξη – μεταβολὴ καὶ πρόοδο.	Ἡ ἱστορία ἑνὸς φυτοῦ: παρατηρήσεις, περιγραφές, σχόλια, δείξη εἰκόνων κ.τ.ὅ. Πῶς ἀλλάζει μὲ τὸν καιρό. Ἡ ἱστορία ἑνὸς ζώου: διαδοχικὰ στάδια τῆς ζωῆς του, ὅπως καὶ στὸ προηγούμενο. Ἡ ἱστορία ἑνὸς σπιτιοῦ: πῶς εἶναι σήμερα, πῶς ἦταν ἀρχικά· σπίτια σὲ παλιὲς ἐποχές, σπίτια σύγχρονα· τί παθαίνουν τὰ σπίτια μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.
	3. Πῶς ἀλλάζουν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ χρόνια	Οἱ μαθητὲς ἀντιλαμβάνονται ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει μιὰ ἱστορία καὶ εἰσάγονται στὴν ἔννοια τῆς ἱστορικῆς ἀλλαγῆς. Εἰσάγονται στὶς ἔννοιες τοῦ χρόνου μὲ βάση τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον Μαθαίνουν στοιχειώδη πράγματα, ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου τους καὶ φρονηματίζονται σχετικά.	Ὅλοι ἔχουμε τὴν ἱστορίας μας: ἡ δική μου ἱστορία (κάθε μαθητῆ), ἡ ἱστορία τῶν γονέων μου καὶ τῶν παππούδων μου, πῶς ἦταν μωρά, πῶς ἀνδρώθηκαν (π.χ. ὁ πατέρας μου μαθητής, στρατιώτης, γαμπρὸς) τὸ γενεαλογικό μου δένδρο. Πῶς θὰ εἶναι ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια. ὑποθετικό, ἱστορικὸ κατ' ἀναλογία μὲ τὰ προηγούμενα καὶ τὶς ὑποενότητες Η1 καὶ Η2. Ἱστορικὰ ἢ μυθολογικὰ τοῦ χωριοῦ (τῆς πόλης) μας ἐξαφορμῆς καὶ μὲ βάση ὑπάρχοντα μνημεῖα (κάστρα, τείχη, ναοί, κτίσματα κ.τ.λ.) σὲ μιὰ πολὺ ἁπλή, στοιχειώδη μορφή. Τὸ ἡρῶο, τὸ μουσεῖο.

ΤΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΘΕ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΥΛΗΣ	ΒΑΣΙΚΑ ΑΗΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ (Θέματα γιὰ ἐπεξεργασία)
Α′			
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΑΝΘΡΩΠΟΥΣ	1. Ἡ ζωή μας στὸ σχολεῖο	Διεύρυνση τῶν στόχων τῶν ἑνοτήτων Α1 καὶ Α2 τῆς Α′ τάξης μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὰ ἑξῆς : Νὰ γνωρίσουν τὰ παιδιὰ τὶς (νέες) συνθῆκες ἐργασίας τους στὸ σχολεῖο καὶ νὰ ἐθιστοῦν σχετικά. Νὰ συνειδητοποιήσουν τὸ ρόλο τους στὴν ὁμάδα καὶ τὴν ἀξία τῆς σχολικῆς ἐργασίας γιὰ τὴ μόρφωση τὴ δική τους καὶ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Νὰ ἀσκηθοῦν σὲ ἀναπαραστάσεις χώρων καὶ ἀντικειμένων, μὲ βάση τὸ σχολικὸ χῶρο.	Διεύρυνση τῶν μαθήσεων τῶν ἀντίστοιχων ἑνοτήτων τῆς Α′ τάξης, γνωριμία μὲ τοὺς συμμαθητές μου, γνωριμία μὲ τὸ διδακτικὸ καὶ βοηθητικὸ προσωπικό. Γνωριμία μὲ τοὺς χώρους τοῦ σχολείου καὶ τοῦ ἄμεσου γειτονικοῦ περιβάλλοντος, παραστατικὲς ἀπεικονίσεις. Πῶς νὰ κάνουμε τὴν τάξη μας καὶ τὸ σχολεῖο μας μιὰ προκομμένη κοινότητα: ἐργασία, παιγνίδι, ἀναψυχή, συμπεριφορὰ–ρόλοι, θρησκευτικὴ ζωή. Πῶς καὶ τὶ μαθαίνουμε στὸ σχολεῖο : τὶ καὶ πῶς μάθαιναν παλιότερα, πῶς μαθαίνουν ἀλλοῦ (χῶρος, προσωπικό, βιβλία, μέθοδος κ.τ.ὅ.)
	2. Ἡ ζωή μας στὴν οἰκογένεια	Οἱ ἴδιοι τῶν ἑνοτήτων Α3 καὶ Α4 τῆς Α′ τάξης, ἰδιαίτερα : Νὰ διακρίνουν ὁμοιότητες καὶ διαφορὲς μεταξὺ οἰκογενειῶν στὸ οἰκονομικό, κοινωνικὸ καὶ ἱστορικὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Νὰ κατανοήσουν, ὅσο γίνεται καλύτερα στὴν τάξη αὐτή, τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς κατοικίας καὶ τὶς διαφοροποιήσεις της, τυπογραφικὲς καὶ κοινωνικοοικονομικές. Νὰ μποροῦν νὰ παραστάνουν μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια, γραμμικά, τοὺς χώρους τῆς κατοικίας.	Διεύρυνση τῶν ἀπέναντι ἑνοτήτων τῆς Α′ τάξης. Διαφοροποίηση οἰκογενειῶν: σὲ τὶ διαφέρουν τὰ μέλη μιᾶς οἰκογένειας, σὲ τὶ διαφέρουν οἱ οἰκογένειες μεταξύ τους, ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς οἰκογένειας (ἀδρομερῶς), γενεαλογικὸ δένδρο. Θρησκευτικὴ ζωή. Οἱ κατοικίες τῶν οἰκογενειῶν: ἀπὸ τὰ σπήλαια στοὺς οὐρανοξύστες· ἀγροτικά–ἀστικὰ σπίτια, ἐσωτερικὴ λειτουργία, ἐξωτερικοὶ χῶροι, ἢ βοηθητικοί, διαρρύθμιση, διακόσμηση. Γραμμικὲς καὶ ἀνάγλυφες παραστάσεις κατασκευές.
	3. Ἡ ζωή μας στὸ χῶρο ἢ στὴν πόλη μας	Οἱ ἴδιοι μὲ τὶς ἑνότητες Α5 καὶ Α6 τῆς πρώτης τάξης. Βαθύτερη ἐπεξεργασία γιὰ μιά : Γνωριμία μὲ τὸν κόσμο ποὺ κατοικεῖ τὸ χῶρο τῆς κοινότητας. Κατανόηση τῆς λειτουργίας τῆς ὁμάδας στενότερης καὶ εὐρύτερης καὶ προσφορὰ εὐκαιριῶν κοινονικοποίησης τοῦ παιδιοῦ : Συγκριτικὴ θεώρηση τῶν πλησιέστερων κοινοτήτων (διαφορὲς–ὁμοιότητες). Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῆς ἱστορικῆς ἐξέλιξης.	Διεύρυνση τοῦ περιεχομένου τῶν ἑνοτήτων Α5 καὶ Α6 τῆς Α′ τάξης καὶ ἐμβάθυνση μὲ ἔμφαση σὲ θέματα ὅπως : Γιατὶ ζοῦμε πολλοὶ μαζί. Ὁ ἕνας στὴν ἐρημιὰ καὶ οἱ ἀνάγκες του, ἡ ἀλληλεξάρτηση τῶν πολλῶν. Ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι–σχέσεις μεταξὺ κατοίκων καὶ μεταξὺ συνοικιῶν· ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ ἄλλοτε καὶ τώρα. Ὁ ρόλος τῶν διάφορων κοινωνικῶν ὁμάδων λ.χ. ἐξωραϊστικοὶ σύλλογοι, σύνδεσμοι, ἑταιρεῖες κ.τ.ὅ. ὅπως καὶ τῶν ἀτόμων. Τί κάνω ἐγώ. Τὶ πέτυχε ἡ κοινότητά μας γιὰ τὸ καλὸ ὅλων–οἱ ἄλλες κοινότητες.
	4. Πῶς λειτουργεῖ μιὰ κοινότητα (τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη μας).	Νὰ γνωρίσουν τὰ παιδιὰ ἀπὸ κοντὰ ὅ,τι σχετικὸ μὲ τὴ διοίκηση, τὶς ὑπηρεσίες καὶ τὰ ἱδρύματα κοινῆς ὠφέλειας ὑπάρχει καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ἀξία τους. Νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν ἀναγκαιότητα τῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων γιὰ τὴν εὔρυθμη λειτουργία τῆς κοινωνικῆς ὁμάδας–κοινότητας καὶ νὰ προσαρμόζουν ἀνάλογα τὴν συμπεριφορά τους. Νὰ ἐκτιμήσουν τὸ ρόλο καὶ τὸ μόχθο τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὸ κοινὸ καλό.	Ὑποχρεώσεις καὶ δικαιώματα πολιτειῶν, κανόνες καὶ νόμοι. Παράβαση καὶ τιμωρία, μὲ ἀναφορὰ σὲ συγκεκριμένα παραδείγματα. Ὑπηρεσίες, ὀργανισμοὶ καὶ ἱδρύματα στὴν κοινότητα (π.χ. Ταχυδρομεῖο, Ταμεῖο, Παιδικοὶ Σταθμοὶ κ.λπ.). Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐργάζονται σ᾽ αὐτά. Ποιοὶ διοικοῦν τὴν κοινότητα (Πρόεδρος–Δήμαρχος, κοινοτικοὶ–δημοτικοὶ σύμβουλοι). Ποιοὶ καὶ πῶς τοὺς ἐκλέγουν. Ἄλλες ὑπηρεσίες καὶ ὀργανισμοί. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἐργάζονται σ᾽ αὐτούς. Προέκταση πέρα ἀπὸ τὴν κοινότητα. Ὁ ρόλος τῆς ἐκκλησίας: τί κανουμε στὴν ἐκκλησία· οἱ ἄνθρωποι ποὺ ὑπηρετοῦν τὴν ἐκκλησία· ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησίας στὴν κοινότητα.

	5. Μιὰ προκομμένη κοινότητα (χωριὸ ἢ πόλη).	Νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ ἐπισημαίνουν ὅ,τι καλὸ ἢ κακὸ ἔχει γίνει ἢ γίνεται στὸν τόπο τους, καθὼς καὶ τὰ προβλήματα ποὺ παραμένουν ἄλυτα. Νὰ συνηθίσουν στὸ νὰ παίρνουν σωστὲς ἀποφάσεις καὶ νὰ δραστηριοποιοῦνται, στὰ ὅρια τῶν δυνατοτήτων τους, γιὰ τὸ κοινὸ καλό. Νὰ συνδεθοῦν μὲ δεσμοὺς ἀγάπης καὶ συμπάθειας μὲ τὸν τόπο καὶ τοὺς ἀνθρώπους του.	Τὰ καλὰ καὶ τὰ «στραβά». Πῶς θὰ ἤθελα νὰ εἶναι ἡ πόλη (τὸ χωριὸ) μου, π.χ. οἱ δρόμοι, τὰ σπίτια, τὸ πράσινο κ.τ.λ., σχετικὰ προβλήματα. Πῶς νὰ κάνουμε ὑγιεινὴ καὶ εὐχάριστη τὴ διαμονή μας: κανόνες καὶ συνήθειες καθαριότητας, σωματικῆς ἄσκησης, ὑγείας, ψυχαγωγίας κ.ἄ. Ποιοὶ ἔκαναν τὶ - τί μποροῦμε νὰ κάνουμε ἐμεῖς τὰ παιδιά. Τί χρειάζεται νὰ γίνει ἀκόμα. Ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, γιορτὲς καὶ πανηγύρια. Ἡ Ἐκκλησία: Πῶς εἶναι ἡ ἐκκλησία μας. Ἄλλες ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς. Σχετικὲς ἀνάγκες.
Β' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΟ ΓΕΩΦΥΣΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	1. Πῶς εἶναι ὁ τόπος ποὺ ζοῦμε	Ἐμπέδωση, προέκταση καὶ ἐμβάθυνση τῆς ἀντίστοιχης ὕλης τῆς Α' τάξης (ἑνότητες Β1, Β2, Β3,) καὶ καὶ σὲ ἀντιστοιχία μὲ τὰ εἰδικὰ θέματα ποὺ προσδιορίζονται ἐδῶ.	Οἱ μαθήσεις τῆς Α' τάξης μὲ ἔμφαση στὰ ἑξῆς θέματα : ἐμπέδωση κοινῶν γεωγραφικῶν ὅρων· προσανατολισμὸς στὸ χῶρο καὶ σὲ ὁριζόντια ἐπιφάνεια μὲ βάση τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα· ἀδρομερὴς γνώση τοῦ χώρου τῶν γειτονικῶν κοινοτήτων (ὅπου προσφέρεται) μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τους·. ἀναπαράσταση καὶ σχέδια τῆς στενῆς περιοχῆς (κοινότητα καὶ γειτονικὸς χῶρος)· ποῦ συγκεντρώνονται γιὰ κατοίκηση οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι : χωριά, πόλεις μεγάλες, λιμάνια–ἀλληλεξάρτηση χωριοῦ καὶ πόλης. Προβλήματα στὸ χωριό, στὴν πόλη.
	2. Τί καιρὸ κάνει στὸν τόπο μας	Οἱ στόχοι τῆς ἀντίστοιχης ἑνότητας Β2 τῆς Α' τάξης. Ἰδιαίτερα θὰ βοηθηθοῦν οἱ μαθητὲς νὰ κατανοήσουν βασικοὺς γεωγραφικοὺς ὅρους (ἐποπτικὰ) καὶ συνέπειες τῶν καιρικῶν συνθηκῶν στὴ φύση καὶ στὴ ζωή. Ἐπίσης θὰ ἀσκηθοῦν σὲ καταγραφὴ παρατηρήσεων καὶ σὲ ἁπλὲς παραστάσεις.	Διεύρυνση ὅσων διδάχτηκαν στὴν Α' τάξη. Καὶ ἰδιαίτερα τὰ θέματα : Οἱ ἐποχικὲς μεταβολὲς καὶ οἱ συνέπειές τους στὴ φύση καὶ τὴ ζωή. Ὁ καιρὸς σὲ ἄλλους τόπους: ὀρεινὰ – πεδινά, παραθαλάσσια μέρη· ἔρημος–παγωμένοι τόποι. Παρατηρήσεις: σύννεφα, βροχές, ἄνεμοι (ἰδιαίτερα) χιόνια. Δελτίο καιροῦ τῆς Ε.Μ.Υ. Σχετικοὶ ὅροι.
	3. Πῶς ζοῦμε στὸν τόπο μας	Νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τὰ προβλήματα τῶν κατοίκων ἐξαιτίας τῆς ἰδιομορφίας τοῦ περιβάλλοντος. Νὰ κατανοήσουν βασικὲς ἀλληλεξαρτήσεις ζώων, φυτῶν καὶ ἀνθρώπων Νὰ κατανοήσουν τὴν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ προσαρμογὴ καὶ ὑπερνίκηση τῶν φυσικῶν συνθηκῶν. Νὰ καλλιεργήσουν θετικὲς στάσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ ἀνθρώπου στὸ περιβάλλον.	Πῶς οἱ ἄνθρωποι προσαρμόζονται στὶς συνθῆκες τοῦ τόπου: ἀλλαγὲς στὰ ἐνδύματα, στὸ ρουχισμὸ τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴ διαρρύθμισή του (καθὼς καὶ στὸ εἶδος τῆς κατασκευῆς), στὶς τροφὲς κ.τ.ὅ. Συγκοινωνίες – μεταφορές, ἐπικοινωνία. Οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων. Σχετικὰ ἔργα, π.χ. ἀντιπλημμυρικὰ ἔργα. Πῶς ὁ καιρὸς ἐπηρεάζει τὴν ὑγεία μας. Προφυλάξεις. Πῶς ὁ καιρὸς καὶ ὁ τόπος ἐπηρεάζουν τὴ ζωὴ φυτῶν καὶ ζώων. Εἰκόνες ἀπὸ τὴ ζωὴ σὲ ἄλλους τόπουν, μὲ διαμετρικὰ ἀντίθετο κλίμα.
Γ' ΠΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ	1. Πῶς μᾶς ἐξυπηρετεῖ ἡ συγκοινωνία	Διεύρυνση τῶν γνώσεων σχετικὰ μὲ τὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ μεταφορᾶς, συγχρονικὰ καὶ ἐξελεκτικά, μὲ τρόπο ἐποπτικό. Κατανόηση τοῦ ρόλου τῶν σύγχρονων μέσων στὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ βελτίωση τῆς ζωῆς. Κατανόηση τῆς ἀξίας τῶν ταξιδιῶν γιὰ τὴν ψυχαγωγία καὶ μόρφωση.	Γιατὶ μετακινοῦνται οἱ ἄνθρωποι στὸν τόπο μας· ποῦ καὶ πῶς πηγαίνουν. Ἄλλα μέσα συγκοινωνίας. Πῶς μεταφέρομε διάφορα πράγματα (ψώνια, προϊόντα, ἔπιπλα κ.τ.ὅ.). Μέσα μεταφορᾶς (φορτηγά, ψυγεῖα κρεάτων κ.τ.λ.) Ταξίδια καὶ μεταφορὲς σὲ ἄλλες χῶρες καὶ ἄλλες ἐποχὲς (ἐποπτικά). Πῶς κάνουμε ἕνα ταξίδι: σκοπός, προετοιμασία, εἰσιτήρια, σταθμοί, ἀποσκευὲς κ.τ.λ. Τί μαθαίνουμε σ' ἕνα ταξίδι, τί μᾶς ἀρέσει.

	2. Πῶς νὰ κυκλοφοροῦμε μὲ ἀσφάλεια	Τὰ παιδιὰ συνειδητοποιοῦν τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὰ σύγχρονα μέσα συγκοινωνίας. Γνωρίζουν μὲ τρόπο ἐποπτικὸ καὶ συγκεκριμένο τὴ λειτουργία τοῦ κυκλώματος «πεζὸς–ὄχημα» καὶ τρόπους ἀποφυγῆς κινδύνων. Προετοιμάζονται καί, ἂν εἶναι ἐφικτό, ἀσκοῦνται στὴν ἀκίνδυνη, ἀλλὰ καὶ εὐπρεπὴ κυκλοφορία.	Τί πρέπει νὰ ξέρουμε γιὰ τὴν κυκλοφορία: τὸ παιδὶ ὡς πεζός, ὡς ποδηλάτης, ὡς ταξιδιώτης· κίνδυνοι στοὺς δρόμους· πεζοὶ καὶ ὀχήματα· αὐτοκινητόδρομοι–σιδηροτροχιὲς–πεζοδρόμια κ.τ.λ. καὶ σωστὴ χρήση τους. Τρόποι προφύλαξης: τροχονόμος, σηματοδότες, σήματα· σωστὴ συμπεριφορά, τὰ κυριώτερα σήματα καὶ διαγραμμίσεις. Τρόποι σωστῆς ἐπιβίβασης–ἀποβίβασης σὲ ἀστικὰ καὶ ὑπεραστικὰ λεωφορεῖα· καλὴ συμπεριφορὰ–προτεραιότητα κ.τ.ὅ.
	3. Πῶς ἐπικοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους	Διεύρυνση καὶ συστηματοποίηση πληροφοριῶν καὶ ἐννοιῶν ἀπὸ τὴν πεἴρα καὶ τὴν προηγούμενη σχολικὴ μάθηση. Κατανόηση, ἰδιαίτερη, τῆς ποικιλίας τῶν μέσων ἐπικοινωνίας καὶ ἐνημέρωση σχετικὰ μὲ τὶς σύγχρονες κατακτήσεις. Ἐνημέρωση καὶ ὅσο γίνεται, ἄσκηση πάνω στὶς διαδικασίες καὶ τοὺς σωστοὺς τρόπους χρήσης αὐτῶν τῶν μέσων μὲ συγκεκριμένες ἐνέργειες.	Ἐπικοινωνία πρόσωπο μὲ πρόσωπο: ὁμιλία, χειρονομίες, μορφασμοί, κινήσεις. Συνεννόηση μὲ ζῶα, κωφάλαλους καὶ ξενόγλωσσους. Μερικὰ σήματα γιὰ κοινὴ ἐξυπηρέτηση π.χ. βέλη κατεύθυνσης, ἐνδείξεις, νοσοκομείου, φαρμακείου, τουαλέτας. Ἐπικοινωνία μὲ ὅσους βρίσκονται μακριά μας: ἐπιστολή, τηλεφώνημα, τηλεγράφημα. Παλαιότερα καὶ σήμερα. Ἀστροναῦτες. Τὰ γράμματα καὶ ἡ γραφὴ (ἀδρομερῶς). Πῶς ταξιδεύει ἕνα γράμμα ἢ τηλεγράφημα Πῶς μαθαίνουμε τὰ «νέα»: ραδιόφωνο, τηλεόραση, ἐφημερίδες (εἰσαγωγικά). Τὸ μεγάφωνο.
	4. Πῶς τὰ καταφέρνουμε στὰ μέρη μας	Γνωριμία ἀπὸ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὰ μέσα, τὰ πρόσωπα καὶ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἐξυπηρέτηση τῶν ἐπικοινωνιῶν καὶ μεταφορῶν. Κατανόηση τοῦ μόχθου καὶ τῆς προσφορᾶς τῶν ἀνθρώπων ποὺ δουλεύουν γι' αὐτό. Συνειδητοποίηση τῶν τοπικῶν προβλημάτων ἢ τῶν τρόπων μὲ τοὺς ὁποίους ἔγινε ἀποτελεσματικὴ ἡ ἐπικοινωνία καὶ συγκοινωνία.	Ἱδρύματα, ὑπηρεσίες, γραφεῖα ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν: ΕΛΤΑ, ΟΤΕ, Πρακτορεῖα, Σταθμοὶ κ.τ.λ. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ προσφέρουν σχετικὲς ὑπηρεσίες: ταχυδρόμοι, γραμματοσημοπωλήτριες, τηλεφωνήτριες, εἰσπράκτορες, ὁδηγοί, ταμίες κ.τ.ὅ. Προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς: κακοὶ δρόμοι, κακοκαιρία, διακοπὴ δρομολογίων κ.τ.ὅ. Τὰ καλὰ τῆς σωστῆς δουλειᾶς.
Δ' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ	1. Γνωριμία μὲ τὰ φυτὰ περιοχῆς	Οἱ στόχοι τῆς ἑνότητας Δ1 τῆς Α' τάξης μὲ ἔμφαση: Στὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν σχετικῶν γνώσεων. Στὸν ἐθισμὸ στὴ συστηματικότερη ἔρευνα καὶ παρατήρηση τῆς φύσης καὶ στὴν ταξινόμηση πληροφοριῶν καὶ ἐννοιῶν. Στὴ διεύρυνση τῆς γνώσης ἀναφορικὰ μὲ τὶς σχέσεις ἐξάρτησης ἀνθρώπων καὶ φυτῶν καὶ στὴν ἀνάπτυξη ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης γιὰ τὰ φυτά.	Διεύρυνση τῶν ἐξερευνήσεων στὸ φυτικὸ κόσμο τῆς περιοχῆς. Παρατηρήσεις, συλλογές. Ἄλλα φυτὰ ποὺ ξέρουμε: ὀνομασία, ἁδρὲς ταξινομήσεις καὶ σχετικὲς πληροφορίες γιὰ φυτὰ ποὺ ξέρουν τὰ παιδιά. Φυτὰ σὲ ἄλλους τόπους: πληροφορίες παιδιῶν, εἰκόνες, συλλογές. Ποιὰ φυτὰ καλλιεργοῦμε καὶ ποιὰ ὄχι. Τί παίρνουμε ἀπὸ αὐτὰ–σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ διατροφὴ καὶ τὴν ἐνδυμασία. Πῶς ἐξευγενίζονται. Μύθοι, παραδόσεις καὶ τραγούδια.
	2. Πῶς μεγαλώνουν τὰ φυτά.	Οἱ ἴδιοι στόχοι τῆς ἑνότητας Δ3 τῆς Α' τάξης μὲ ἔμφαση: Στὴν ἀνακάλυψη διακρίσεων ὀργάνων ἀναπαραγωγῆς καὶ ἀνάπτυξης. Στὴν ἀνάπτυξη ἱκανοτήτων καὶ δεξιοτήτων γιὰ τὸ σχεδιασμὸ ἁπλῶν ἐρευνῶν.	Πῶς γεννιοῦνται τὰ φυτά: σπόροι, σπέρματα (διάφορα εἴδη), συλλογές, παρατηρήσεις, πληροφορίες. Πῶς φυτρώνουν οἱ σπόροι: ἀτομικὰ–ὁμαδικὰ πειραματάκια. Πῶς μεγαλώνουν τὰ φυτά: ἐργασίες σὲ γλάστρες ἢ στὸν κῆπο καὶ παρακολούθηση τῆς ἀνάπτυξης τους (καταγραφὴ καὶ συζήτηση). Τί «τρῶνε» τὰ φυτά. Ὄργανα θρέψης: ἐξωτερικὴ μορφὴ καὶ σχετικὲς ἐξηγήσεις (ἐποπτικά). Παρατηρήσεις καὶ ἀναπαραστάσεις.

	3. Πῶς ζοῦν τὰ φυτὰ στὸν τόπο μας	Τὰ παιδιὰ γνωρίζουν τὶς ἰδιαίτερες συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ζοῦν τὰ φυτὰ τοῦ τόπου τους. Κατανοοῦν τὴν ἔννοια τῆς προσαρμογῆς Συνειδητοποιοῦν τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι σχετικὰ μὲ τὴν καλλιέργεια καὶ τὴ διατήρηση τῶν φυτῶν. Ἐξοικειώνονται μὲ τὶς σχετικὲς ἐνασχολήσεις τῶν κατοίκων καὶ ἐκτιμοῦν τὸ μόχθο τους γιὰ τὴν καλὴ χρήση τῶν φυσικῶν πηγῶν.	Ποιὰ φυτὰ ζοῦν στὸν τόπο μας (συστηματοποίηση). Ποιὰ ἀπ' αὐτὰ κυριαρχοῦν. Ποιὲς εἰδικὲς καλλιέργειες κάνουμε. Γιατὶ προκόβουν ὁρισμένα φυτὰ – γιατὶ δὲν ζοῦν ἄλλα: ἀναφορὰ στὶς καιρικὲς συνθῆκες (ἥλιος, θερμοκρασία, νερό, χιόνια κ.τ.ὅ.), ἀναφορὰ στὸ ἔδαφος (χῶμα, βράχοι, ὑψόμετρο κ.τ.ὅ.). Τὰ φυτὰ στὶς διάφορες ἐποχές: πτώση φύλλων κ.τ.ὅ. Πῶς ζοῦν ἀλλοῦ. Τί δουλειὲς κάνουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦν φυτά. Τί δυσκολίες συναντοῦν. Πῶς τοὺς βοηθοῦν οἱ διάφορες ὑπηρεσίες.
Ε′ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΖΩΑ	1. Γνωριμία μὲ τὰ ζῶα τῆς περιοχῆς	Οἱ ἴδιοι στόχοι τῆς ἑνότητας Ε1 τῆς Α′ τάξης μὲ ἔμφαση: Στὸν ἐμπλουτισμὸ τῶν σχετικῶν γνώσεων. Στὸν ἐθισμὸ στὴ συστηματικότερη ἔρευνα καὶ παρατήρηση τῆς φύσης καὶ τὴν ταξινόμηση πληροφοριῶν καὶ ἐννοιῶν. Στὴ διεύρυνση τῆς γνώσης ἀναφορικὰ μὲ τὶς σχέσεις ἐξάρτησης ἀνθρώπου καὶ ζώων καὶ τὴν ἀνάπτυξη ἐνδιαφέροντος καὶ ἀγάπης γιὰ τὰ ζῶα	Διεύρυνση τῶν ἐξερευνήσεων στὸ ζωϊκὸ κόσμο τῆς περιοχῆς. Παρατηρήσεις–συλλογὲς Ἄλλα ζῶα ποὺ ξέρουμε: ὀνομασία, ταξινομήσεις (χονδρικὲς) καὶ σχετικὲς πληροφορίες γιὰ τὰ ζῶα ποὺ ξέρουν τὰ παιδιὰ γενικά. Ζῶα σὲ ἄλλους τόπους: Πληροφορίες μαθητῶν, εἰκόνες, περιγραφὲς–διηγήσεις ἀπὸ τὴ ζωὴ τους καὶ τὶς χρήσεις τους. Συλλογές. Ζῶα ἐξημερωμένα–ζῶα ἄγρια: πῶς ἐξημερώθηκαν, γιατὶ ἐξημερώθηκαν – σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ διατροφὴ καὶ ἐνδυμασία. Μύθοι, παραδόσεις, τραγούδια.
	2. Πῶς γεννιοῦνται καὶ μεγαλώνουν τὰ ζῶα 3. πῶς γεννιοῦνται καὶ μεγαλώνουν οἱ ἄνθρωποι	Οἱ ἴδιοι στόχοι τῆς ἑνότητας Ε3 τῆς Α′ τάξης μὲ ἔμφαση: Στὴν κατανόηση–διάκριση ὀργάνων ἀνάπτυξης. Στὴ συνειδητοποίηση τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς. Στὴν ἀπόκτηση ὑγιεινῶν συνηθειῶν	Πῶς γεννιοῦνται τὰ ζῶα: τὰ μικρὰ τῶν ζώων, τὰ αὐγά· κύηση καὶ ἐπώαση· ὁ κύκλος τῆς ζωῆς τῶν ζώων, γέννηση, διατροφή, ἀνάπτυξη. Ἐκκολαπτικὲς μηχανές. Συλλογὲς αὐγῶν. Ὄργανα θρέψης – ἐποπτικὴ περιγραφή· τροφὴ καὶ ὑγιεινὴ τῶν ζώων. Πῶς γεννιοῦνται οἱ ἄνθρωποι: γέννηση καὶ ἀνάπτυξη τοῦ ἀνθρώπου· φάσεις ἐνηλικίωσης, γηρατιά. Διατροφὴ τοῦ ἀνθρώπου τροφὲς καὶ ὄργανα θρέψης· ὑγιεινὴ τῶν ὀργάνων.
	3. Πῶς ζοῦν στὸν τόπο μας τὰ ζῶα	Τὰ παιδιὰ γνωρίζουν τὶς ἰδιαίτερες συνθῆκες ζωῆς τῶν ζώων τοῦ τόπου τους. Κατανοοῦν τοὺ τρόπους προσαρμογῆς τῶν ζώων καὶ τὶς σχετικὲς ἔννοιες. Συνειδητοποιοῦν τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ κάτοικοι σχετικὰ μὲ τὴ διατήρηση καὶ ἀξιοποίηση τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου. Ἐξοικειώνονται μὲ τὶς σχετικὲς ἐνασχολήσεις τῶν κατοίκων, ἐκτιμοῦν τὸ μόχθο τους καὶ παράλληλα ἀναπτύσσουν θετικὲς στάσεις.	Ποιὰ ζῶα ζοῦν στὸν τόπο μας (συστηματοποίηση). Ποιὰ ἀπὸ αὐτὰ κυριαρχοῦν. Ποιὰ ἀπὸ αὐτὰ χρησιμοποιοῦν πιὸ πυλὺ οἱ κάτοικοι καὶ πῶς. Γιατὶ αὐτὰ καὶ ὄχι ἄλλα ζῶα: γεωφισικὲς καὶ καιρικὲς συνθῆκες, τροφή, συνήθειες καὶ ἀνάγκες στὶς διάφορες περιοχές, προσαρμοστικὲς ἀντιδράσεις (ἀποδημία, χειμερία νάρκη κ.τ.ὅ.). Πῶς ζοῦν ἀλλοῦ. Τί κάνουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὰ ζῶα τους, ἀσχολίες, εἰδικὰ προβλήματα τῆς περιοχῆς, στάνες, ἀσχολίες κτηνοτρόφων, εἰδικὰ ἐκτροφεῖα, εἰδικὰ προστατευτικὰ μέτρα. Πῶς βοηθοῦν οἱ διάφορες ὑπηρεσίες.
ΣΤ′ ΠΩΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΕΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟΥ	1. Τὶ ἀνάγκες ἔχουν οἱ ἄνθρωποι	Συνειδητοποίηση τῶν βασικῶν κοινῶν ἀναγκῶν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἀτόμων καὶ ὡς μελῶν τῆς κοινότητας. Κατανόηση τῆς προσφορᾶς τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς κοινοτικῆς ζωῆς στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν μας. Ἀνάπτυξη πνεύματος συνεργασίας, κατανόησης καὶ ἀλληλεγγύης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς ἀναξιοπαθοῦντες.	Οἱ ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ, διεύρυνση ὅσων διδάχτηκαν στὴν Α′ τάξη. Ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας: στέγη, διατροφὴ ρουχισμός, νοικοκυριό, ψυχαγωγία, ὁμόνοια, κ.τ.ὅ. Πῶς ἐξασφαλίζει ὅ,τι χρειάζεται. Οἰκογένειες μὲ ἰδιαίτερες ἀνάγκες, σὲ μᾶς καὶ σὲ ἄλλους τόπους. Τί μᾶς προσφέρει ἡ Κοινότητά μας: ὕδρευση, φωτισμός, μέσα συγκοινωνίας, ὑπηρεσίες καὶ ἱδρύματα, ψυχαγωγικὰ κέντρα κ.τ.ὅ. (εἰσαγωγικά). Χωριὰ καὶ πόλεις μὲ ἰδιαίτερες ἀνάγκες, ἐδῶ καὶ ἀλλοῦ.

	2. Ἀπὸ ποῦ παίρνουμε ὅ,τι χρειαζόμαστε.	Οἱ στόχοι τῆς ἑνότητας ΣΤ3 τῆς Α' τάξης μὲ ἔμφαση: Στὴ διάκριση καὶ κατανόηση τῶν πηγῶν. Στὴν κατανόησή τῆς ἀνάγκης γιὰ προστασία τῶν πηγῶν. Στὴν κατανόηση βασικῶν ὅρων ποὺ συνδέονται μὲ τὴν παραγωγή, διάθεση καὶ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν	Διεύρυνση τῶν μαθήσεων ποὺ περιλαμβάνονται στὴν ἑνότητα ΣΤ3 τῆς Α' τάξης μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση: Στὴν ἔννοια τῆς παραγωγῆς καὶ κατανάλωσης Στὸ θέμα τῆς εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς προϊόντων (στὸν τόπο τους). Στὴ μεταφορὰ - ἐναποθήκευση - συσκευασία διανομὴ ἀγαθῶν. Στὴν ἔννοια τῆς ἐμπορικῆς δραστηριότητας (λαϊκὴ ἀγορὰ–παντοπωλεῖα, σούπερ–μάρκετ κ.τ.ὅ.). Στὴν ἔννοια τῶν μεταποιημένων καὶ βιομηχανοποιημένων προϊόντων. Στὴν ἀνάγκη προστασίας τῶν πηγῶν (π.χ. καταστροφὴ δασῶν, μόλυνση νερῶν κ.τ.ὅ.).
	3. Πῶς ἐξασφαλίζουμε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται	Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν τὰ σπουδαιότερα ἐπαγγέλματα καὶ κατανοοῦν τὴ διάκριση μεταξὺ παραγωγῆς ἀγαθῶν καὶ προσφορᾶς ὑπηρεσίας. Γνωρίζουν τὰ νομίσματα ποὺ κυκλοφοροῦν καὶ ἀσκοῦνται σὲ συναλλαγές. Συνειδητοποιοῦν τὴν ἀνάγκη κατανομῆς τῆς ἐργασίας καὶ τῆς συνεργασίας γιὰ τὴν καλύτερη καὶ ἀνετότερη ἀπόδοση. Κατανοοῦν τὶς σχέσεις ἐργασίας καὶ ἀμοιβῆς καὶ ἀποκτοῦν σωστὲς στάσεις ἀπέναντι στὸ μόχθο τῶν ἄλλων καὶ τὸ ἔντιμο κέρδος.	Μὲ τὴν ἐργασία ἐξασφαλίζουμε ὅ,τι μᾶς χρειάζεται: ἐπαγγέλματα γονέων–ἄλλα ἐπαγγέλματα· αὐτοὶ ποὺ παράγουν προϊόντα (γεωργικά, βιομηχανικὰ κ.ἄ.) καὶ αὐτοὶ ποὺ προσφέρουν ὑπηρεσίες (δάσκαλος, νοσοκόμος, εἰσπράκτορας κ.τ.ὅ)·. κατανομὴ ἐργασίας, (π.χ. πῶς δουλεύουν στὸ ἐργοστάσιο, στὴν Τράπεζα, πῶς φτάνει στὰ χέρια μας ἕνα μπιφτέκι, πῶς γίνεται ἕνα σπίτι κ.τ.ὅ.). Ἐργασία καὶ ἀμοιβή: μισθὸς–ἔσοδα, ἀγορὰ ἀναγκαίων–ἔξοδα, ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ· πῶς κυκλοφορεῖ τὸ χρῆμα–ἑλληνικὰ νομίσματα. Τὰ καλὰ τῆς ἐργασίας. Ὁ μύθος τοῦ Μίδα. Ὁ μύθος τοῦ κρυμμένου θησαυροῦ.
Ζ' ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΜΗΧΑΝΕΣ	1. Πῶς δουλεύουν οἱ ἄνθρωποι	Ὅπως οἱ ἑνότητες Ζ1 καὶ Ζ2 τῆς Α' τάξης καὶ κυρίως: Γνώση τῶν σύγχρονων ὀργάνων καὶ μηχανῶν καὶ ἐξοικείωση μὲ τὴ λειτουργία τους. Κατανόηση τοῦ ρόλου τους στὴ βελτίωση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου σὲ συγκεκριμένες καταστάσεις - ἐξελικτικὴ προσέγγιση. Συνειδητοποίηση τῆς ἀνθρώπινης ὑπεροχῆς καὶ τελειότητας ἔναντι ἄλλων ὄντων.	Δουλειὲς ποὺ γίνονται μὲ ὄργανα τοῦ σώματος: χέρια, πόδια, ὤμους, δόντια, μάτια, γλώσσα, μυαλό. Πῶς ἐργάζονται τὰ ζῶα. Δουλειὲς ποὺ γίνονται μὲ ἐργαλεῖα καὶ μηχανές: πέτρες, ξύλα, σίδερα, ψαλίδια, σφυριά, διάφορες μηχανὲς (παραστατικά), πῶς μᾶς βοηθοῦν τὰ ζῶα. Ἄλλοτε καὶ τώρα: οἱ δουλειὲς τῶν παλιότερων ἀνθρώπων· οἱ πρωτόγονοι καὶ οἱ δουλειές τους. Ὠφέλειες ἀπὸ τὴ χρήση ὀργάνων καὶ μηχανῶν: ἄνεση ἐργασίας, ταχύτητα παραγωγῆς, ἀποτελεσματικότητα (π.χ. τὸ ψυγεῖο, ὁ γερανὸς κ.ἄ.).
	2. Πῶς λειτουργοῦν οἱ μηχανὲς	Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῆς ἐνέργειας (ἐρευνητικά). Γνωριμία μὲ πολυπλοκότερες μηχανὲς καὶ συσκευές. Ἐξοικείωση μὲ τὶς καθημερινὲς χρήσεις κοινῶν μηχανῶν· γνώση τῶν κινδύνων καὶ τῶν τρόπων ἀποφυγῆς ἀτυχημάτων. Εὐαισθητοποίηση ἀπέναντι στὶς ἐνοχλητικὲς χρήσεις μηχανῶν.	Πῶς κινοῦνται οἱ μηχανές: ἐνέργεια μὲ νερό, μὲ ἄνεμο, μὲ καύσιμα–ἄλλοτε καὶ τώρα (ἐποπτικὴ γνώση). Μηχανήματα γιὰ μεγάλα ἔργα: γερανοί, ἐκσκαφεῖς (μπουλτόζες) κ.τ.ὅ. (ἐποπτικὴ παρουσίαση). Λειτουργία συσκευῶν καὶ μηχανῶν στὸ σπίτι καὶ στὸ σχολεῖο. Κίνδυνοι ἀπὸ τὶς μηχανὲς (κυρίως τοῦ σπιτιοῦ) καὶ προφυλάξεις. Οἱ θόρυβοι καὶ ἡ ρύπανση τοῦ περιβάλλοντος ἀπὸ τοὺς θορύβους.
	3. Πῶς λειτουργοῦν καὶ τί παράγουν τὰ ἐργοστάσια	Οἱ στόχοι τῆς ἑνότητας Ζ3 τῆς Α' τάξης μὲ ἰδιαίτερη προσπάθεια. Νὰ καταλάβει τὸ παιδὶ τὴ σημασία τῆς κατανομῆς καὶ ἐξειδίκευσης στὴν ἐργασία. Ν' ἀρχίσει νὰ συνειδητοποιεῖ τὰ ὅρια τῆς ὠφέλειας καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν κατάχρηση τῆς ἐνέργειας καὶ ν' ἀποκτήσει ἀνάλογες στάσεις. Νὰ καταλάβει πῶς λειτουργοῦν τὰ	Ἐργαστήρια καὶ ἐργοστάσια τῆς περιοχῆς (διεύρυνση καὶ ἐμβάθυνση ὅσων ἔχουν διδαχτεῖ). Προϊόντα ποὺ παίρνουμε ἕτοιμα, προϊόντα ποὺ χρειάζονται κατεργασία σὲ ἐργοστάσια (βιοτεχνίες) κ.τ.λ. Πῶς ἐργάζονται στὰ ἐργοστάσια: κατανομὴ ἐργασίας–ἐξειδίκευση–ἐποπτεία–ὡράριο. Κίνδυνοι μόλυνσης καὶ μέτρα ὑγιεινῆς. Ὁ ἄνθρωπος, τὸ πιὸ τέλειο ἐργοστάσιο τοῦ κόσμου: οἱ αἰσθήσεις (κυρίως ἡ ὅραση,

		ὄργανα τοῦ σώματός του καὶ ν' ἀποκτήσει ὑγιεινὲς συνήθειες.	ἡ ἀκοὴ καὶ οἱ κινήσεις τῶν μελῶν) ἡ θρέψη στοιχεῖα περιγραφικά, παραστατικά) ὑγιεινὲς συνήθειες, προφυλάξεις.
Η' Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ	1. Πῶς περνοῦν τὰ χρόνια	Κατανόηση τῆς χρονικῆς διαδοχῆς μὲ συγκεκριμένα παραδείγματα. Γνώση καὶ κατανόηση τῶν βασικῶν χρονικῶν ἐννοιῶν. Ἄσκηση σὲ ὑπολογισμοὺς μὲ χρονικὲς μονάδες καὶ σχετικὲς καταγραφές. Προσέγγιση τῆς ἔννοιας τῆς χρονικῆς ἐξέλιξης.	Πῶς περνάει ὁ καιρός: ἡ διαδοχὴ τῶν ὡρῶν σὲ μιὰ μέρα μὲ βάση συγκεκριμένες δραστηριότητες τῶν παιδιῶν καὶ τῶν κατοίκων, τὰ ἡμερονύκτια· ἡ διαδοχὴ τῶν ἡμερῶν—οἱ μέρες τῆς ἑβδομάδας· ἡ διαδοχὴ τῶν ἐποχῶν—οἱ ἐποχές, οἱ μῆνες, τὸ ἔτος. Πῶςμετροῦμε τὸ χρόνο: ἡμερολόγιο—ἡμεροδείκτης, πρακτικὲς τεχνικές, τὸ ρολόϊ (ἄσκηση). Πῶς περνοῦν τὰ χρόνια: Πῶς μεγαλώνουν οἱ ἄνθρωποι (γέννηση—παιδικὴ ἡλικία, ἀνδική—γέρικη)· πῶς μεγαλώνουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα (κατ' ἀναλογία).
	2. Πῶς ἀλλάζει ὁ κόσμος	Νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ ἐξερευνοῦν καὶ νὰ ἀνακαλύπτουν ἀνθρώπινα δημιουργήματα τοῦ τόπου τους καὶ νὰ τὰ συσχετίζουν χρονικὰ καὶ πολιτιστικὰ (στοιχειωδῶς). Νὰ ἐμπεδώσουν χρονικὲς ἔννοιες τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος μὲ συγκεκριμένα γεγονότα. Νὰ εἰσαχθοῦν στὴν ἔννοια τῆς πολιτιστικῆς ἐξέλιξης μὲ βάση στοιχεῖα τοῦ τόπου τους. Νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴν παράδοση τοῦ τοῦ λαοῦ μας καὶ τὴν ἱστορία του.	Τί ἄλλαξε γύρω μας: ἡ ἱστορία ἑνὸς σπιτιοῦ κ.τ.λ. παλιὲς καὶ καινούργιες ἐνδυμασίες· παλιὰ καὶ καινούργια σπίτια, ναοί, νερόμυλοι, ἀνεμόμυλοι, ἔργα παλιότερων ἐποχῶν· σύγχρονα ἔργα, π.χ. λιμάνια, φράγματα κ.τ.ὅ. Τί διηγοῦνται οἱ παλιότεροι: μύθοι καὶ θρύλοι καὶ ἄλλες διηγήσεις σχετικὲς μὲ τὸν ἐποικισμὸ καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινότητας, τὴν τύχη προσώπων καὶ πραμάτων τῆς περιοχῆς, τοὺς ἀγῶνες ἐπιβίωσης κ.τ.ὅ. Ἤθη καὶ ἔθιμα: τραγούδια ποὺ ἔλεγαν, παροιμίες καὶ αἰνίγματα· συνήθειες φαγητοῦ, γάμου καὶ ἄλλων μυστηρίων· δουλειὲς ποὺ ἔκαναν, σκεύη κ.τ.ὅ.
	3. Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ (τῆς πόλης) μας.	Τὰ παιδιὰ συγκεντρώνουν στοιχειώδεις πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τῆς κοινότητάς τους καὶ τὴ δράση τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. Εἰσάγονται στὴν ἔννοια τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἐξέλιξης, συνειδητοποιώντας ὅτι κάθε κοινότητα ἔχει τὴ δική της ἱστορία.	Πῶς ἔγινε τὸ χωριὸ (ἡ πόλη) μας: μικρὸ ἱστορικὸ ἵδρυσής του· ἐπέκταση—ἀκμὴ ἢ παρακμή· σημερινὴ κατάσταση (θέση, πληθυσμός, ὀνομασία κ.τ.ὅ.). Μετανάστευση. Πῶς περνοῦσαν οἱ παλιοὶ κάτοικοι: δυσκολίες μὲ τὴ φύση, μὲ τὰ ζῶα, μὲ τοὺς ἐπιδρομεῖς· δουλειὲς καὶ ἐπαγγέλματα, οἰκονομικὴ διακίνηση (εὐκολίες–δυσκολίες), στέγη, θέρμανση.
		Κατανοοῦν καὶ ἐκτιμοῦν ἀνάλογα τοὺς ἀγῶνες, τὶς θυσίες καὶ τὴν προσφορὰ ἀνθρώπων ποὺ ἔζησαν καὶ ζοῦν στὸν τόπο αὐτό. Ἀναπτύσσουν θετικὲς στάσεις γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξη καὶ προκοπὴ τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τους.	Ἀγῶνες καὶ θυσίες: οἱ ἥρωες τῆς περιοχῆς (ἀνεκδοτολογικά), μάχες καὶ καταστροφές· οἱ εὐεργέτες τῆς κοινότητας, σπουδαῖοι ἄντρες, οἱ ἅγιοι ποὺ λατρεύονται· τὰ μνημεῖα καὶ τὸ ἡρῷο· τί πρέπει νὰ κάνουμε ἀκόμα ἐμεῖς.
	4. Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια	Οἱ μαθητὲς θὰ συνειδητοποιοῦν τὸν ἀγώνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ ἐπιβίωση καὶ καλυτέρευση τῆς ζωῆς. Μαθαίνουν γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀντιλήψεις τῶν προγόνων μας μέσα ἀπὸ μύθους ἢ μαρτυρίες τῆς ζωῆς (ἐποπτικά). Μαθαίνουν γιὰ τὶς θρησκευτικὲς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου (ἱστορικά).	Πῶς ζοῦσαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι: προέκταση στὸ παρελθὸν κατ' ἀναλογία μὲ τὸ περιεχόμενο τῆς προηγούμενης ἑνότητας. Σκηνὲς ἀπὸ τὴ ζωή τους (παραστάσεις, διηγήσεις) κ.τ.λ. Μύθοι καὶ ἱστορίες ποὺ ἔπλαθαν: ὁ μύθος τοῦ Προμηθέα, τῆς Δήμητρας, τοῦ Ἴκαρου καὶ Δαίδαλου, μερικὰ κατορθώματα τοῦ Ἡρακλῆ—τονίζεται ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐπιβίωση. Οἱ θεοὶ ποὺ πίστευαν: ἱστορίες καὶ παραμύθια τοῦ Ὀλύμπου. Τί πιστεύουμε ἐμεῖς: ἱστορία τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ (Γέννηση–Πάθη–Ἀνάσταση) εὐκαιριακά.

ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ Α' ΚΑΙ Β' ΤΑΞΕΩΝ

ΕΠΟΧΙΚΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ ΜΕΡΙΚΩΝ ΕΝΟΤΗΤΩΝ	ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
Α'. ΕΠΟΧΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ 1. Οἱ ἐποχὲς τοῦ ἔτους.	Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν νὰ παρατηροῦν τὰ φαινόμενα τῆς φύσης καὶ νὰ ἐπισημαίνουν τὶς χαρακτηριστικὲς ἀλλαγὲς σὲ συνάρτηση μὲ τὴ χρονικὴ διαδοχή.	Ὁ χρόνος ποὺ κυλάει: τὸ περιεχόμενο τῆς ἑνότητας Η1 τῆς Α' τάξης (συνοπτικὰ) καὶ ἐπέκταση στὶς περιοδικὲς ἀλλαγὲς καὶ στὴ διαδοχὴ τοῦ χρόνου.

	Κατανοοῦν τὶς συνεξαρτήσεις φύσης καὶ ἀνθρώπου, φύσης καὶ λοιπῆς ζωῆς. Ἀποκτοῦν προσωπικὰ βιώματα καὶ τὰ ἐκφράζουν ἐλεύθερα ἤ μὲ συμμετοχὴ σὲ σχετικὲς δημιουργικὲς ἐκδηλώσεις	Ἡ φύση ποὺ ἀλλάζει: παρατήρηση τῶν χαρακτηριστικῶν φαινομένων στὴ φύση–γενικὴ εἰκόνα, ἰδιαίτερα στοιχεῖα ποὺ συνδέονται μὲ τὴ ζωὴ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων (π.χ. πτώση φύλλων, ἀποδημία, πῶς εἶναι ὁ οὐρανός, ὁ λόφος, ὁ δρόμος, τὸ λιμάνι κ.ἄ.). Ὁ κόσμος ποὺ ἀλλάζει: τί φοροῦν οἱ ἄνθρωποι, τί τρῶνε, τὶ ἑτοιμασίες κάνουν, οἱ βιτρίνες τῶν καταστημάτων, τί κάνουν τὰ ζῶα. Συνήθειες καὶ ἐκδηλώσεις. Πῶς βλέπουν τὰ παιδιὰ τὶς ἐποχές: ἀνταλλαγὴ προσωπικῶν ἐμπειριῶν, οἱ γιορτὲς τῶν παιδιῶν, πῶς ἀλλάζει ἡ ζωή τους (σχολεῖο–ἐκδρομὲς κ.τ.λ.) Σχετικὲς ἐκδηλώσεις δημιουργικές, π.χ. ἀναπαράσταση τῆς ἄνοιξης κ.τ.ὅ.
2. Ἡ ζωὴ καὶ οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων	Τὰ παιδιὰ μαθαίνουν νὰ παρατηροῦν τὸν κοινωνικὸ βίο καὶ νὰ ἀποκτοῦν ἐποπτικὴ γνώση τῶν ἐργασιῶν τῶν κατοίκων σὲ κάθε ἐποχή. Κατανοοῦν καὶ ἐπισημαίνουν ἐπιδράσεις τῶν καιρικῶν μεταβολῶν στὴ ζωὴ τῶν κατοίκων τῆς κοινότητας σὲ συσχετισμὸ μὲ τὶς ἐπιδράσεις στὴ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν. Δραστηριοποιοῦνται γιὰ προσωπικὴ συμμετοχὴ στὴν ὁμαδικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωή.	Καλλιέργεια τῆς γῆς (ἀδρομερῶς): ὄργωμα, κλάδεμα, πότισμα κ.τ.ὅ.– περιποιήσεις τῶν φυτῶν μας (τῆς τάξης, τοῦ σχολείου, τοῦ σπιτιοῦ). Συγκομιδὴ καρπῶν καὶ σχετικὲς ἀσχολίες: θερισμός, τρύγος, μάζεμα ἐλιᾶς, συσκευασία, κατεργασία (π.χ. κρασί, λάδι κ.τ.ὅ.). Ἄλλες ἀσχολίες καὶ ἐνδιαφέροντα: προετοιμασίες, μετακινήσεις, μετοικήσεις, γιορταστικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἀναψυχή, ἤθη καὶ ἔθιμα, τραγούδια. Ἀσχολίες τῶν παιδιῶν: παιγνίδια, συμμετοχὴ στὶς παραπάνω ἐργασίες, δικές τους ἐργασίες καὶ δραστηριότητες.
Β'. ΕΠΙΚΑΙΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ 1. Γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ σχολείου	Τὰ παιδιὰ ἀποκτοῦν στενότερο πνευματικὸ καὶ ψυχικὸ δεσμὸ μὲ τὸ σχολεῖο καὶ ἔφεση γιὰ μάθηση. Δίνονται εὐκαιρίες γιὰ αὐτοέκφραση, καὶ γιὰ συμμετοχὴ στὴν ὁμαδικὴ ζωὴ καὶ δράση καὶ γιὰ σωστὴ ψυχαγωγία. Καλλιεργοῦνται αἰσθήματα καὶ διαθέσεις ἀλληλεγγύης, συνεργασίας καὶ ἀγάπης μεταξὺ μαθητῶν καὶ δασκάλων καὶ μαθητῶν.	Ἐνδεικτικὰ θέματα. Ὑποδοχὴ πρωτοετῶν μαθητῶν– τέλος σχολικῆς χρονιᾶς–ἄλλες τελετὲς μὲ σχολικὸ περιεχόμενο. Ἐκδρομὲς περίπατοι–ἐπισκέψεις λ.χ. ἐπίσκεψη σὲ σὲ μιὰ ἔκθεση, ἀεροδρόμιο, τσίρκο κ.λπ. Ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης: ἔρανος, ἐπίσκεψη ἀσθενῶν συμμαθητῶν, ἐθελοντικὴ ἐργασία κ.τ.ὅ. Παρακολούθηση εἰδικῶν μορφωτικῶν ἤ ψυχαγωγικῶν παραστάσεων π.χ. προβολὴ ταινιῶν, ἐπίδειξη μηχανημάτων κ.τ.ὅ. Ἐνδιαφέρουσες ἀτομικὲς δραστηριότητες: ἐντυπώσεις ἀπὸ ἕνα ταξίδι, μιὰ περιπέτεια, μία συλλογὴ κ.λπ. Μέτρα προστασίας καὶ προνοίας: ἐμβολισμοί, ἀπολυμάνσεις, διακοπὴ μαθημάτων κ.τ.ὅ.
2. Γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς κοινότητας	Δίνονται εὐκαιρίες στοὺς μαθητές : Νὰ προσεγγίσουν μερικὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς κοινότητας καὶ νὰ γνωρίσουν βασικὲς δραστηριότητες τῶν κατοίκων γιὰ τὸ κοινὸ καλό. Νὰ κατανοήσουν ὁρισμένα μέτρα κοινοτικῆς καὶ κρατικῆς μέριμνας. Νὰ ἀναπτύξουν κοινωνικὰ ἐνδιαφέροντα καὶ διαθέσεις συμμετοχῆς στὴν κοινὴ προσπάθεια.	Ἐνδεικτικὰ θέματα : Γιορτὲς καὶ πανηγύρια– πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις (βλ. ἑνότητα: Ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις). Δυσάρεστα γεγονότα: πνιγμοί, –κατολισθήσεις, ρύπανση, κεραυνοπληξία κ.ἄ. Ἐγκαίνια κοινωφελῶν ἔργων καὶ ἄλλες κοινότητες δραστηριότητες: διδακτήρια, ὁ καινούργιος ναός, ὑδραγωγεῖο, ἡ παιδικὴ χαρά, ἡ ἵδρυση κέντρου νεότητας κ.ἄ. Ἐπισκέψεις σημαντικῶν προσώπων: ὁ νομάρχης, ὁ ὑπουργός, ὁ δεσπότης, ὁ ἀρχαιολόγος κ.λπ. Δωρεὲς ἤ παραχωρήσεις στὴν κοινότητα ἤ τὸ σχολεῖο μὲ εἰδικὲς τελετὲς κ.ἄ.
3. Γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ μας	Ἐξοικείωση νὲ γεγονότα ἐθνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Μύηση σὲ θέματα πολιτικῆς ἀγωγῆς. Ἀπόκτηση προοδευτικὰ κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς συνείδησης.	Ἐνδεικτικὰ θέματα : Ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις (βλ. ἑνότητες Γ1,2,3,4,), εὐκαιριακοῦ περιεχομένου. Ἐπιστράτευση–πόλεμος–τοπικὰ ἐπεισόδια. Ἐκλογὲς–δημοψηφίσματα. Ἀνακάλυψη πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν κ.τ.λ. Ἔρευνα, ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης γενικότερου ἐνδιαφέροντος. Σεισμοὶ κ.τ.ὅ. (βλ. ἑνοτ. Β5).
4. Γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητας	Ἐξοικείωση μὲ τὴ διεθνὴ ἐπικαιρότητα καὶ τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητας Ἀνάπτυξη πνεύματος συναδέλφωσης καὶ κατανόησης τῶν λαῶν.	Ἐνδεικτικὰ θέματα: Ἔκτακτα φυσικὰ φαινόμενα (βλ. ἑνοτ. Β5). Κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης: δορυφόροι, διαστημικὰ ταξίδια, ἄλλες τεχνολογικὲς ἐπιτεύξεις, ἀνακαλύψεις στὴν ἰατρικὴ κ.ἄ.

5. Ἔκτακτα φυσικὰ φαινόμενα καὶ γεγονότα	Τὰ παιδιά: Ἀσκοῦνται στὴν παρατήρηση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐξοικειώνονται μὲ τὰ φαινόμενα τῆς φύσης (ἐνημερωτικά). Συνειδητοποιοῦν τὴν ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὶς συνέπειές της στὴ ζωή του Κατανοοῦν τοὺς κινδύνους ἀπὸ τὴ διατάραξη τῆς ἰσορροπίας στὴ φύση, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἐπενέργεια πάνω σ' αὐτή.	Ἐνδεικτικὰ θέματα : Οὐράνια καὶ μετεωρολογικὰ φαινόμενα: ἐκλείψεις ἡλίου ἢ σελήνης, οὐράνιο τόξο κ.τ.ὅ. Γεωλογικὲς μεταβολές: σεισμοί, πλημμύρες, θύελλες, κατολισθήσεις Οἰκολογικὰ καὶ ἄλλα φαινόμενα καὶ γεγονότα: ρύπανση ἀτμόσφαιρσς, θάλασσας (ψόφια ψάρια κ.ἄ.) περιοχῶν' σοβαρὲς ἀσθένειες κ.τ.ὅ. Σχετικοὶ μύθοι: ὁ Αἴολος, οἱ καταλυσμοί, ὁ Φαέθων, ὁ Ἐγκέλαδος.
Γ'. ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ 1. Θρησκευτικὲς γιορτὲς καὶ ἐκδηλώσεις	Δημιουργία ἀτμόσφαιρας θρησκευτικῆς βίωσης καὶ συνθηκῶν δημιουργικῆς συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν σὲ σχετικὲς ἐκδηλώσεις. Πρώτη γνωριμία μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς Θρησκείας μας. Μύηση στὶς λατρευτικὲς πράξεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τὶς συνήθειες τοῦ λαοῦ μας.	Πόλοι δραστηριοτήτων εἶναι οἱ καθιερωμόνες γιὰ τὰ σχολεῖα θρησκευτικὲς γιορτὲς καὶ ἀργίες. Ἰδιαίτερα : Χριστούγεννα καὶ Πρωτοχρονιά. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Τῆς Ἀποκριᾶς καὶ τῆς Καθαρῆς Δευτέρας. Πασχαλινὲς γιορτές: Λαζάρου-Βαΐων, Μ.Ἑβδομάδα Γιορτὲς Ἁγίων.
2. Ἐθνικὲς γιορτὲς καὶ ἐκδηλώσεις	Δημιουργία ἀτμόσφαιρας ἐθνικοῦ φρονηματισμοῦ καὶ συνθηκῶν δημιουργικῆς συμμετοχῆς τῶν μαθητῶν σὲ σχετικὲς ἐκδηλώσεις. Πρώτη γνωριμία μὲ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Καλλιέργεια ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ γιὰ τὴν ἐθνική μας κληρονομιά.	Πόλοι δραστηριοτήτων εἶναι οἱ καθιερωμένες ἀπὸ τὴν πολιτεία ἐθνικὲς γιορτές. 28η Ὀκτωβρίου 1940. 25η Μαρτίου 1821 Ἡ γιορτὴ τῆς Σημαίας. Ἡ γιορτὴ τοῦ Πολυτεχνείου (σχολικὴ γιορτή).
3. Τοπικὲς γιορτὲς καὶ ἐκδηλώσεις (θρησκευτικὲς ἢ ἐθνικές)	Πρώτη γνωριμία μὲ τὰ ἱστορικὰ πρόσωπα ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ ἱστορία τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τοῦ μαθητῆ. Ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὶς κοινοτικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἀνάπτυξη κοινοτικοῦ πνεύματος. Ἐξοικείωση μὲ τὴν παράδοση καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας.	Ἐπίκεντρα δραστηριοτήτων εἶναι ἐπέτειοι καὶ ἐκδηλώσεις ἱστοτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ περιεχομένου ποὺ γίνονται στὴν κοινότητα ἢ στὴν περιοχὴ τοῦ σχολείου. Ἐνδεικτικὰ θέματα : Ὁ πολιοῦχος τῆς κοινότητας. Τοπικὰ πανηγύρια. Ἐπέτειος ἱστορικῶν ἢ θρησκευτικῶν γεγονότων τῆς περιοχῆς – μνήμη πεσόντων, ἁγίων, περιφορὰ εἰκόνων, μνήμη ἡρώων κ.τ.ὅ. Ἀνέγερση μνημείου, ναοῦ κ.τ.ὅ.
4. Κοινωνικές, πολιτιστικὲς καὶ ἄλλες (κοινὲς) ἐκδηλώσεις	Ἡ δημιουργία συνθηκῶν προβληματισμοῦ πάνω σὲ κοινὰ θέματα ὑγείας ψυχαγωγίας, προόδου τῶν ἀνθρώπων, ἀγάπης καὶ κοινωνικῆς προσφορᾶς. Ἐνημέρωση γύρω ἀπὸ βασικὰ προβλήματα τοπικοῦ καὶ γενικότερου ἐνδιαφέροντος καὶ ἀνάπτυξη θετικῶν στάσεων.	Ἐνδεικτικὰ θέματα : Ἡ Ἡμέρα τῆς Ἀποταμίευσης. Ἡ Παγκόσμια Ἡμέρα Ὑγείας. Ἡ Ἡμέρα τοῦ πρασίνου. Ἡ Γιορτὴ τῆς Μητέρας καὶ τοῦ Πατέρα. Ἡ Ἡμέρα τοῦ παιδιοῦ. Ἡ Ἑβδομάδα Προλήψεως Ἀτυχημάτων. Ἐκδηλώσεις μὲ κοινωνικό, πολιτιστικὸ καὶ οἰκονομικὸ ἐπαγγελματικὸ χαρακτήρα π.χ. γιορτὴ τοῦ σταφιλιοῦ ἢ κρασιοῦ, ἀναχώρηση σφουγγαράδων κ.ἄ.

Γ. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ι. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σκοπὸς τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος εἶναι νὰ βοηθήσει τὰ παιδιὰ νὰ οἰκειοποιηθοῦν, στὸ μέτρο τῶν δυνατοτήτων τους, τὸν ἐκφραστικὸ πλοῦτο καὶ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας (δημοτικῆς) ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ τόσο ἡ πνευματική τους συγκρότηση ὅσο καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐπικοινωνία τους μὲ τὸ περιβάλλον.

Εἰδικότερα μὲ τὸ γλωσσικὸ μάθημα ἐπιδιώκεται :

Νὰ συνεχιστεῖ καὶ στὸ σχολεῖο ὁ προσχολικός, φυσικὸς τρόπος ἐκμάθησης τῆς γλώσσας·

Νὰ ὀργανωθεῖ τὸ γλωσσικὸ ὑλικὸ ποὺ φέρουν μαζί τους τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ἐμπλουτισθεῖ μὲ ὅ,τι εἶναι ἀπαραίτητο τόσο γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ζωῆς ὅσο καὶ ἀπὸ γλωσσικὴ καὶ εὐρύτερα μορφωτικὴ ἄποψη·

Νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ ἀκοῦν, νὰ ἐρωτοῦν, καὶ νὰ ἐκφράζονται μὲ εὐχέρεια καὶ φυσικότητα στὶς ποικίλες μορφὲς τῆς προφορικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἰδιαίτερα στὴ συζήτηση·

Νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν μὲ εὐχέρεια καὶ φυσικότητα καὶ νὰ κατανοοῦν αὐτὰ ποὺ διαβάζουν μεγαλόφωνα ἢ σιωπηρά·

Νὰ συλλάβουν, διαισθητικὰ στὴν ἀρχὴ καὶ συστηματικότερα ἔπειτα, στὸ μέτρο πάντα ποὺ ἐπιτρέπουν οἱ ἀφαιρετικὲς τους ἱκανότητες, μέσα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συγκεκριμένων περιπτώσεων, τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὴ λειτουργία τοῦ συστήματος τῆς γλώσσας, καὶ νὰ ἀσκηθοῦν νὰ τοὺς ἐφαρμόζουν στὴν πράξη.

Νὰ ἀποκτήσουν τὴ δεξιότητα τῆς γραφῆς καὶ νὰ ἀσκηθοῦν προοδευτικὰ στὸ γραπτὸ λόγο, ὥστε νὰ ἐκφράζονται μὲ εὐχέρεια, σαφήνεια, πληρότητα καὶ δημιουργικότητα·

Νὰ ἐθισθοῦν σὲ τεχνικὲς μελέτης καὶ αὐτοάσκησης, καὶ στὴ χρήση βοηθημάτων, ὅπως εἶναι τὸ ὀρθογραφικὸ λεξικὸ καὶ τὸ ἐγχειρίδιο γραμματικῆς.

Νὰ εὐαισθητοποιηθοῦν ἀπέναντι στὰ λογοτεχνικὰ κείμενα, ἔτσι ποὺ νὰ τὰ χαίρονται καὶ νὰ τὰ ἀγαπήσουν, γιὰ νὰ φτάσουν νὰ ἀποζητοῦν ἀπὸ μόνα τους τὴ συντροφιὰ τοῦ καλοῦ λοκοτεχνικοῦ βιβλίου·

ΙΙ. ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ

1. ΑΚΡΟΑΣΗ :	Τὰ παιδιά :
Ἀκρόαση μὲ τὸ παιδὶ ὡς ἀκροατή. Ἀκρόαση στὴ συζήτηση.	Ἀποκτοῦν καλὲς συνήθειες ὡς ἀκροατές. Ἀναγνωρίζουν ὁμοιότητες καὶ διαφορές, ἠχητικὲς καὶ ἐννοιολογικές. Ἀκολουθοῦν προφορικὲς ὁδηγίες. Γράφουν μὲ ταχύτητα καὶ ἀκρίβεια κείμενο ποὺ τοὺς ὑπαγορεύεται. Κάνουν συσχετίσεις καὶ γενικεύσεις, συνάγουν συμπεράσματα, προβλέπουν ἀποτελέσματα. Ἀποτιμοῦν καὶ θέτουν σὲ κριτικὸ ἔλεγχο αὐτὰ ποὺ ἀκοῦν. Ἀναγνωρίζουν καὶ ἑρμηνεύουν διαθέσεις (συναισθήματα, χιοῦμορ) κ.τ.λ. Ἀπολαμβάνουν τὴν αἰσθητικὰ καταξιωμένη ἔκφραση σὲ περιπτώσεις ἀπαγγελίας, ἀφήγησης, δραματοποίησης κ.τ.λ.
2. ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ :	Τὰ παιδιά :
Ἀνακοίνωση, περιγραφή, ἀφήγηση κ.τ.λ. Διάλογος, συζήτηση, δραματοποίηση κ.τ.λ.	Ἀρθρώνουν, προφέρουν καὶ τονίζουν σωστά. Ἐκφράζουν τὶς σκέψεις, τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ αἰσθήματά τους μὲ σαφήνεια, φυσικότητα καὶ εὐγένεια. Συμμετέχουν ἐποικοδομητικὰ σὲ συζητήσεις. Περιγράφουν σκηνές, ἀπὸ τὴ φύση, ἐξιστοροῦν γεγονότα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἱστορία, ἀφηγοῦνται τὸ περιεχόμενο ἀναγνωσμάτων κ.τ.λ. Ἀπαγγέλλουν μὲ ἐκφραστικότητα λογοτεχνικὰ κείμενα καὶ παίρνουν μέρος σὲ δραματοποιήσεις καὶ θεατρικὲς παραστάσεις.
3. ΑΝΑΓΝΩΣΗ :	Τὰ παιδιά :
Φωναχτὴ ἀνάγνωση. Σιωπηρὴ ἀνάγνωση. Ἀνάγνωση πεζοῦ κειμένου. Ἀνάγνωση ποιητικοῦ κειμένου. Ἀνάγνωση ἄλλου ὑλικοῦ (λεξικῶν, καταλόγων, πινάκων περιεχομένων, χαρτῶν κ.λπ.).	Κατακτοῦν τὸ βασικὸ μηχανισμὸ τῆς ἀνάγνωσης. Διαβάζουν φωναχτὰ μὲ ἄνεση καὶ ἐκφραστικότητα, ἔτσι ποὺ νὰ φαίνεται ὅτι μετέχει ὅλος ὁ πνευματικὸς καὶ συναισθηματικός τους κόσμος. Διαβάζουν σιωπηρὰ μὲ εὐχέρεια, προσήλωση καὶ στοχαστικότητα. Κατανοοῦν τὰ κείμενα ποὺ διαβάζουν, στὰ βασικὰ καὶ στὰ δευτερεύοντα σημεῖα τους. Ἀποτιμοῦν τὰ κείμενα ποὺ διαβάζουν, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς μορφῆς. Ἀπομνημονεύουν μὲ σωστὸ τρόπο μικρὰ κείμενα ποὺ χρειάζεται νὰ συγκρατήσουν στὴ μνήμη τους. Κάνουν χρήση πρόσθετων πηγῶν πληροφοριῶν (ἐγκυκλοπαιδειῶν, λεξικῶν, καταλόγων, πινάκων περιεχομένων κ.τ.λ.). Ἀναγνωρίζουν καὶ ἀποδίδουν μὲ τὸν προσφορότερο τρόπο κείμενα ἀπὸ διάφορα εἴδη τοῦ λόγου (πεζογραφία, ποίηση, θέατρο). Ἀπολαμβάνουν τὰ καλογραμμένα κείμενα, κάνουν μία πρώτη γνωριμία μὲ τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία καὶ γίνονται φίλοι τοῦ καλοῦ βιβλίου.
4. ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ	Τὰ παιδιά :
Ἀνακοινώσεις, σημειώματα, ἐπιγραφὲς κ.τ.λ. Σημειώσεις, περιλήψεις, τηλεγραφήματα κ.τ.λ. Ἀλληλογραφία Αἰτήσεις, δηλώσεις, πρακτικὰ κ.τ.λ. Εὑρετήρια, κατάλογοι, πίνακες περιεχομένων κ.τ.λ. Ἔκθεση (ὁμαδική-ἀτομική, ἐλεύθερη, καθοδηγημένη).	Χρησιμοποιοῦν σωστὰ τὰ γραπτὰ σύμβολα γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ προφορικοῦ λόγου. Γράφουν εὐανάγνωστα, γρήγορα καὶ ὀρθογραφημένα. Χρησιμοποιοῦν σωστὰ τὰ κεφάλαια καὶ τὴ στίξη καὶ διευθετοῦν τὸ κείμενο σὲ παραγράφους. Γράφουν, ἀτομικὰ καὶ ὁμαδικά, λογικὲς προτάσεις, τὶς διευθετοῦν σὲ ὁρισμένη σειρὰ καὶ τὶς ὀργανώνουν σὲ εὐρύτερες συνθέσεις μὲ βάση ἕνα σκοπὸ καὶ ἕνα σχέδιο. Χρησιμοποιοῦν τὶς αἰσθήσεις, τὴ λογικὴ καὶ τὴ φαντασία, γιὰ νὰ γράφουν παραστατικὰ αὐτὰ ποὺ ἔχουν νὰ ποῦν. Ἀσκοῦν κριτικὸ ἔλεγχο σ' αὐτὰ ποὺ γράφουν, βῆμα πρὸς βῆμα καὶ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ γραπτοῦ. Βγάζουν σημειώσεις, περιλήψεις καὶ διαγράμματα. Ἀσκοῦνται στὴ δημιουργικὴ γραπτὴ ἔκφραση (ἡμερολόγιο, σημειώματα, εὐχετήρια, ἀνακοινώσεις, περιγραφές, ἱστορίες, βιογραφίες, ἐφημερίδα, θέατρο κ.τ.λ.). Χρησιμοποιοῦν τὴ γλώσσα στὴν καθιερωμένη της μορφή, σύμφωνα μὲ τὰ πρότυπα τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ καὶ ἀνάλογα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ συγκεκριμένου κάθε φορὰ εἴδους λόγου.
5. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ.	Τὰ παιδιά :
Ἐννοιολογικὸ λεξιλόγιο. Ὀρθογραφικὸ λεξιλόγιο.	Ἀποσαφηνίζουν καὶ σταθεροποιοῦν τὸ λεξιλόγιο τῆς προσχολικῆς τους ἡλικίας. Ἐμπλουτίζουν τὸ λεξιλόγιό τους μὲ λέξεις καὶ ἐκφράσεις ἐννοιολογικὰ ἀπαραίτητες γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς καθημερινῆς ἐπικοινωνίας καὶ γιὰ τὴ γλωσσικὴ καὶ τὴν εὐρύτερη πνευματική τους καλλιέργεια. Ταυτίζουν τὴν ἀκουστικὴ μὲ τὴν ὀπτικὴ εἰκόνα τῶν λέξεων. Ὁμαδοποιοῦν τὶς λέξεις μὲ βάση σημασιολογικὲς συνδέσεις (συνώνυμα, ἀντίθετα, ὁμώνυμα, ταυτόσημα, παράγωγα, μέρη τοῦ λόγου, οἰκογένειες λέξεων, ὁμοιοκατάληκτες λέξεις κ.τ.λ.). Καταρτίζουν ἀλφαβητικὰ λεξιλόγια, γενικὰ καὶ εἰδικά.

Κάνουν χρήση λεξικών (ὀρθογραφικῶν, ἑρμηνευτικῶν, ἐτυμολογικῶν, εἰδικῶν).
Χρησιμοποιοῦν βασικὲς λέξεις στὸν προφορικὸ καὶ τὸ γραπτό τους λόγο.

6. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ :
Σύνταξη.
Σημασιολογία
Φωνολογία
Μορφολογία

Τὰ παιδιά :
Σπουδάζουν τὴ δομὴ καὶ τὴ λειτουργία τῆς πρότασης στὶς διάφορες μορφὲς καὶ τοὺς μετασχηματισμούς της.
Ἀσκοῦνται στὴ χρήση τῶν σημείων στίξης γιὰ τὴ σωστὴ σήμανση τῶν προτάσεων.
Σπουδάζουν τὰ μέρη τοῦ λόγου σὲ συσχετισμὸ μὲ τὸ λειτουργικό τους ρόλο μέσα στὴν πρόταση.

Συλλαμβάνουν τὴ σημασία τῶν λέξεων μὲ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους (σύνδεση τῶν λέξεων μὲ τὰ πράγματα, συγκριτικὴ συσχέτιση συνώνυμων καὶ ἀντίθετων, παραγωγὴ καὶ σύνθεση, καταληκτικὲς ἐνδείξεις, κυριολεκτικὴ καὶ μεταφορικὴ χρήση, συμφραζόμενα κ.τ.λ.

Ἀσκοῦνται στὴν ὀρθογραφία λέξεων μὲ βάση τοὺς κανόνες ποὺ διέπουν τὸ θεματικὸ καὶ τὸ καταληκτικό τους μέρος.
Ἀναγνωρίζουν, συνθέτουν καὶ σπουδάζουν εὐρύτερα σύνολα λέξεων.
Ἀποκτοῦν γνήσιο γλωσσικὸ αἴσθημα μὲ τὴ χρήση τῆς καθιερωμένης γλώσσας κατὰ τὰ πρότυπα ποὺ πρέπει νὰ ἐνσαρκώνει ὁ προφορικὸς λόγος τοῦ δασκάλου καὶ τὰ σχολικὰ βιβλία.

III. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ

Τὸ γλωσσικὸ μάθημα ἀντιμετωπίζεται στὴν σφαιρικότητά του, κατὰ τρόπο δηλαδὴ ὥστε ὅλες οἱ διδακτικὲς ἐνέργειες, συγκλίνοντας, νὰ προάγουν τὴν ἱκανότητα γιὰ κατανόηση καὶ ἔκφραση, ποὺ εἶναι οἱ δύο ἄξονες στὴ διαδικασία τῆς ἐπικοινωνίας. Οἱ περιοχὲς τοῦ μαθήματος δὲν ἔχουν χρονικὴ αὐτοτέλεια, δὲν ἐξαντλοῦνται δηλ. καθεμιὰ χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Στοιχεῖα ἀπὸ ὅλες ἐντάσσονται καὶ ἐξισορροποῦνται μέσα στὶς ἡμερήσιες διδακτικὲς ἑνότητες, μὲ ἔμφαση κάθε φορὰ σὲ ὁρισμένο τομέα (ἢ τομεῖς) τοῦ μαθήματος, κατὰ τὶς συγκεκριμένες ἀνάγκες τῆς διδασκαλίας.

Στὸ ἐπίκεντρο τῆς γλωσσικῆς διδασκαλίας βρίσκεται ὁ ἀπαρτισμένος λόγος, μὲ μικρότερη φυσικὴ μονάδα του τὴν πρόταση. Αὐτὸς θὰ εἶναι ἀφετηρία, σημεῖο ἀναφορᾶς καὶ κατάληξη τῆς διδασκαλίας.

Ἡ ὕλη διατάσσεται κοχλιωτὰ καὶ αὐτὸ ἐξυπακούει ὅτι κάθε νέα γλωσσικὴ ἑνότητα οἰκοδομεῖται ἐπάνω στὶς βάσεις τῶν προηγουμένων.

Ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία μεθοδεύεται ἔτσι ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ μαθαίνει καὶ νὰ ἀσκεῖται κάνοντας ὅσο τὸ δυνατὸ λιγότερα λάθη. Ἀπαραίτητος ὅρος εἶναι κάθε διδακτικὴ ἑνότητα νὰ μὴν περιέχει ἄλλες δυσκολίες ἔξω ἀπὸ ὅσες προβλέπονται στὸ γλωσσικὸ φαινόμενο ποὺ εἰσάγεται γιὰ πρώτη φορά. Ὁ ἴδιος ὁ μαθητὴς ἐπίσης συμμετέχει στὴ διόρθωση τῶν λαθῶν, μὲ τὴν ὁποία ὁλοκληρώνεται τὸ μάθημα τῆς ἡμέρας.

Ὅ,τι διδάσκεται πρέπει μὲ τὴν ἄσκηση καὶ τὴν ἐπανάληψη νὰ καταλήγει σὲ δεξιότητες, ποὺ θὰ ἔχουν τὴν ἐφαρμογή τους στὴ γλωσσικὴ συμπεριφορὰ τῶν παιδιῶν.

Γιὰ τὴ γλωσσικὴ διδασκαλία θὰ χρησιμοποιηθοῦν δύο βασικὰ βοηθήματα : Τὸ Βιβλίο γλωσσικῆς διδασκαλίας «Ἡ γλώσσα μου» καὶ τὸ Ἀνθολόγιο.

«Ἡ γλώσσα μου» εἶναι τὸ βασικὸ βιβλίο σπουδῆς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας. Περιέχει σύντομα κείμενα, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ὅλες τὶς δυνατὲς χρήσεις τοῦ λόγου καὶ παράλληλα ἐνσωματώσουν ἀβίαστα τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσας ποὺ πρόκειται νὰ διδαχθοῦν. Τὰ κείμενα συνοδεύονται ἀπὸ εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις καὶ ἀσκήσεις ποικίλης γλωσσικῆς ἐπεξεργασίας.

Τὸ Ἀνθολόγιο περιέχει κείμενα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ στόχος του εἶναι νὰ φέρει τὰ παιδικὰ κοντὰ στὸ καλὸ λογοτεχνικὸ βιβλίο καὶ νὰ τὰ κάμει νὰ τὸ χαροῦν καὶ νὰ τὸ ἀγαπήσουν.

IV. ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

ΤΑΞΕΙΣ Α′ ΚΑΙ Β′

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ
1. Ἀνακοινώσεις, ἀφηγήσεις, περιγραφὲς κ.τ.λ. Ἀναφέρονται σ' ἕνα εὐρὺ φάσμα περιγραφικῶν καὶ ἀφηγηματικῶν χρήσεων τοῦ προφορικοῦ λόγου ἀπὸ ἕναν ὁμιλητή: ἄμεσες ἐντυπώσεις, προσωπικὲς ἐμπειρίες, παραμύθια καὶ ἱστορίες κ.τ.λ.	Ὡς ὁμιλητὲς τὰ παιδιά : Ἐκφράζουν τὶς ἐντυπώσεις, τὶς σκέψεις, τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ αἰσθήματά τους μὲ σαφήνεια, φυσικότητα καὶ εὐγένεια. Ἀρθρώνουν, προφέρουν καὶ τονίζουν σωστά. Ὡς ἀκροατές : Παρακολουθοῦν τὸν ὁμιλητὴ σιωπηρά, μὲ προσοχὴ καὶ εὐγενικὴ προσήλωση. Ἀντιλαμβάνονται καὶ κατανοοῦν αὐτὰ ποὺ ἀκοῦνε. Συγκρατοῦν τὰ βασικὰ σημεῖα τῆς ἀνακοίνωσης. Σχολιάζουν στὸ τέλος μὲ ἐποικοδομητικὴ διάθεση αὐτὰ ποὺ ἀκοῦνε. Καὶ ὡς ἀκροατὲς καὶ ὡς ὁμιλητές : Ἀποσαφηνίζουν τὸ λεξιλόγιό τους καὶ τὸ ἐμπλουτίζουν μὲ νέες λέξεις. Χρησιμοποιοῦν καθιερωμένους βασικοὺς ἐκφραστικοὺς τρόπους.
2. Διαλογικὲς μορφὲς ἐπικοινωνίας. Ἀναφέρονται σὲ διάφορες περιστάσεις καθημερινῆς ἐπικοινωνίας, ὅπως εἶναι : Χαιρετισμοί, εὐχές, συστάσεις, χρήση τηλεφώνου, διευθύνσεις, συγκοινωνίες, ἀγορὰ κ.τ.λ.	Τὰ παιδιὰ χρησιμοποιοῦν λεπτοὺς ἐκφραστικοὺς τρόπους ποὺ κάνουν ἐποικοδομητικὴ τὴ συνεννόηση καὶ εὐχάριστη τὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Δίνουν σωστά, ὅταν τοὺς ζητοῦνται, καὶ ζητοῦν σωστά, ὅταν χρειάζονται, πληροφορίες σὲ διάφορες περιστάσεις τῆς ζωῆς. Ἐμπεδώνουν χρήσεις τοῦ λόγου ποὺ προσιδιάζουν σὲ διάφορες περιστάσεις τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ἀποσαφηνίζουν τὸ λεξιλόγιό τους καὶ τὸ ἐμπλουτίζουν μὲ νέες λέξεις.

3. Συζήτηση
Καλύπτει ὅλο τὸ φάσμα τῆς προβληματικῆς τῶν παιδιῶν καὶ τῆς σχολικῆς ἐργασίας καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ἀποτελεσματικότερα μέσα προσπέλασης τῶν θεμάτων.

Τὰ παιδιὰ παρακολουθοῦν τὸ συνομιλητή τους μὲ προσοχὴ καὶ εὐγενικὴ προσήλωση.
Συγκρατοῦν τὰ βασικὰ σημεῖα τῆς συζήτησης.
Παίρνουν τὸ λόγο ὅταν ἔρθει ἡ σειρά τους.
Δὲν ξεφεύγουν ἀπὸ τὸ θέμα τῆς συζήτησης.
Ἀποφεύγουν τὶς ἀσημαντολογίες καὶ τὶς μακρηγορίες.
Δέχονται τὶς παρατηρήσεις, τὶς ὑποδείξεις καὶ τὴν κριτικὴ τῶν ἄλλων καὶ ἀποφεύγουν τὴ δημιουργία τεταμένων καταστάσεων.
Διαλέγονται μὲ εὐγένεια καὶ ἐποικοδομητικὴ διάθεση, μὲ στόχο τὴν προώθηση τοῦ θέματος ποὺ συζητεῖται καὶ ὄχι τὴν δημιουργία ἐντυπώσεων.

4. Δραματοποιήσεις.
Ἀπὸ γλωσσικὴ ἄποψη ἡ δραματοποίηση εἶναι μιὰ πολὺ ἀποτελεσματική, ἰδιαίτερα γιὰ τὰ μικρότερα παιδιά, τεχνικὴ ἀναπαραγωγῆς καὶ βίωσης καταστάσεων προφορικῆς ἐπικοινωνίας.

Τὰ παιδιὰ οἰκειώνονται τοὺς ἐκφραστικοὺς τρόπους καὶ τὸ λεξιλόγιο, ποὺ χρησιμοποιοῦνται σὲ διάφορες περιστάσεις τῆς ζωῆς.
Ζωντανεύουν προφορικὰ τὸ περιεχόμενο καὶ ἐμπεδώνουν ἔτσι τὸν ἐκφραστικὸ πλοῦτο πρόσφορων ἀναγνωσμάτων.
Ἀποδίδουν ποιήματα μὲ ποικίλες μορφὲς χορικῆς ἀπαγγελίας, πράγμα ποὺ τοὺς κάνει οἰκειότερη τὴ ρυθμικὴ ποιητικὴ ἔκφραση.

ΓΡΑΠΤΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΡΑΦΗ

1. Προαναγνωστικὲς δραστηριότητες

Τὰ παιδιὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ εἰκονογραφικὲς ἀναπαραστάσεις καὶ σηματοδοτήσεις τῆς πραγματικότητας, οἱ ὁποῖες λειτουργοῦν ὡς ἐνδιέμεση φάση γιὰ τὸ πέρασμα στὰ γραπτὰ γλωσσικὰ σύμβολα.
Μὲ ἐρέθισμα δείγματα ἀπὸ τὰ κυριότερα μέσα γραπτῆς ἐπικοινωνίας ἀρχίζουν νὰ συνειδητοποιοῦν τὴ σύνδεση ἀνάμεσα στὴν προφορικὴ καὶ τὴ γραπτὴ γλώσσα καὶ μαζὶ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς τελευταίας.
Συνδέουν γραπτὲς λέξεις μὲ τὶς ἀντίστοιχές τους προφορικές, στὴν ἀρχὴ μὲ τὴ μεσολάβηση ἀντικειμένων καὶ εἰκόνων ἀντικειμένων.
Διαβάζουν κατὰ συμπερασμὸ ἁπλὲς προτάσεις, ἀντικρίζοντάς τες ὡς σύνθεση διακεκριμένων λέξεων.
Ἐξοικειώνονται μὲ τὴ χρήση βιβλίων, τετραδίων καὶ γραφικῆς ὕλης.
Παίρνουν σωστὴ στάση ὅταν γράφουν, κρατοῦν σωστὰ τὸ μολύβι' καὶ σύρουν γραμμὲς καὶ σχήματα σύμφωνα μὲ προαναγνωστικὰ ὑποδείγματα.

2. Εἰσαγωγὴ στὸ βασικὸ μηχανισμὸ τῆς ἀνάγνωσης καὶ γραφῆς.

Ἀναλύουν ἠχητικὰ προτάσεις σὲ λέξεις, λέξεις σὲ συλλαβὲς καὶ συλλαβὲς σὲ φθόγγους, καὶ τὰ ταυτίζουν μὲ τὰ ἀντίστοιχα γραπτά τους σύμβολα.
Συλλαμβάνουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ βασικὸ μηχανισμὸ τῆς ἀνάγνωσης, ποὺ στηρίζεται στὴ σύνθεση φθόγγων καὶ γραμμάτων.
Χρησιμοποιοῦν τὰ σωστὰ σύμβολα γιὰ τὴ γραπτὴ ἀπόδοση τῶν φθόγγων, τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων.
Διαβάζουν μὲ φυσικότητα μικρὰ λεκτικὰ σύνολα καὶ μεμονωμένες λέξεις καὶ καταλαβαίνουν αὐτὰ ποὺ διαβάζουν.
Ἀπομιμοῦνται, χωρὶς πίεση, τὸν τύπο τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβηταρίου τους, βασικὰ κοινὸ γιὰ τὰ βιβλία γλωσσικῆς διδασκαλίας ὅλων τῶν τάξεων, καὶ τὴν τεχνικὴ γραφῆς τῆς δασκάλας τους, κοινὴ ἐπίσης γιὰ ὅλα τὰ σχολεῖα.

3. Ὁλοκλήρωση καὶ ἑδραίωση τοῦ βασικοῦ μηχανικοῦ ἀνάγνωσης καὶ γραφῆς.

Διαβάζουν μὲ ἄνεση καὶ σχετικὴ ταχύτητα, φωναχτὰ καὶ σιωπηρά, μικρὰ λεκτικὰ σύνολα καὶ καταλαβαίνουν αὐτὰ ποὺ διαβάζουν.
Ἀποδίδουν σωστὰ τὴν ἔνδειξη τόνου στὶς λέξεις, τὴν ἔμφαση τόνου στὶς προτάσεις καὶ τὰ βασικὰ σημεῖα στίξης.
Διαβάζουν μεγαλόφωνα καὶ ἐκφραστικὰ (α) γιὰ νὰ ἔχουν ταυτόχρονη καὶ ξεκάθαρη ὀπτικοακουστικὴ ἀντίληψη τῶν λέξεων, καὶ (β) γιὰ νὰ ἀνακοινώσουν ἕνα κείμενο σὲ ἄλλους.

Διαβάζουν σιωπηρὰ μὲ προσήλωση καὶ στοχαστικότητα (α) γιὰ νὰ ἀντλήσουν καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν πληροφορίες καὶ (β) γιὰ προσωπική τους εὐχαρίστηση.
Ἀντιγράφουν πιστά, εὐανάγνωστα καὶ μὲ σχετικὴ ταχύτητα, τηρώντας κανονικὲς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στὰ γράμματα καὶ ἀνάμεσα στὶς λέξεις.
Γράφουν εὐανάγνωστα καὶ μὲ σχετικὴ ταχύτητα μικρὲς προτάσεις ποὺ τοὺς ὑπαγορεύονται καὶ ἀποδίδουν σωστὰ τὶς προφορικὲς ἐνδείξεις στίξης.
Ἀπομνημονεύουν μὲ σωστὸ τρόπο μικρὰ ἔμμετρα κείμενα γιὰ ἀπαγγελία, μικροὺς ρόλους γιὰ δραματοποίηση καὶ μικρὰ λεκτικὰ σύνολα ποὺ διευκολύνουν τὴ μάθηση.

4. Γνωριμία μὲ ἁπλὰ κείμενα διαφορετικῆς γλωσσικῆς πειθαρχίας. (Διάλογοι ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωή, περιγραφὲς ἀντικειμένων καὶ καταστάσεων ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴ ζωή, περιγραφὲς γεγονότων, περιγραφὲς ἀποδεικτικῆς διαδικασίας, λογοτεχνικὰ κείμενα: πεζογραφήματα καὶ ποιήματα, λαϊκὰ καὶ ἔντεχνα).

Ἐξοικειώνονται μὲ τὶς προσεγγίσεις καὶ τοὺς ἐκφραστικοὺς τρόπους ποὺ χρησιμοποιοῦνται σὲ κείμενα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ποικίλες χρήσεις τοῦ λόγου.
Διαπιστώνουν ἂν ἕνα κείμενο εἶναι ἔμμετρο ἢ πεζό, διαλογικὸ ἢ περιγραφικό, εἰκονογραφημένο ἢ ὄχι κ.τ.λ.
Ἀρχίζουν νὰ διακρίνουν τὴ γυμνὴ ἀπὸ τὴν ἐμπλουτισμένη περιγραφή, τὸ οὐδέτερο ἀπὸ τὸ συναισθηματικὸ καὶ χιουμοριστικὸ γράψιμο, τὸ πραγματικὸ ἀπὸ τὸ ἐξωπραγματικὸ περιεχόμενο, τὰ γεγονότα ἀπὸ τὶς γνῶμες.
Διαπιστώνουν ἂν ἕνα κείμενο ἔχει ἀνακρίβειες ἢ ἀνακολουθίες.
Ἐντοπίζουν σὲ χειρόγραφα κείμενα λάθη συντακτικά, λεκτικά, ὀρθογραφικὰ κ.τ.λ.
Ἀποσαφηνίζουν, ἐμπλουτίζουν καὶ σταθεροποιοῦν τὸ σχετικὸ λεξιλόγιο.
Γράφουν ὀρθογραφημένα τὶς σχετικὲς λέξεις, τοῦ βασικοῦ λεξιλογίου.

5. Χρήση τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ ἄλλων βοηθητικῶν βιβλίων καὶ πηγῶν.

Ἐπισημαίνουν τὸ συγγραφέα καὶ τὸν τίτλο τῶν βιβλίων.
Ἐθίζονται στὴ χρήση τοῦ πίνακα τῶν περιεχομένων.
Εἰσάγονται στὴ χρήση ἀλφαβητικῶν λεξιλογίων, ἁπλῶν λεξικῶν καὶ παιδικῶν ἐγκυκλοπαιδειῶν.

ΓΡΑΠΤΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

1. Ἐλεύθερη ἔκφραση

Τὰ παιδιὰ ἱκανοποιοῦν τὴν ἐπιθυμία τους γιὰ αὐτοέκφραση, ἀνακοίνωση καὶ ἀποδοχή.
Διαπιστώσουν ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὸν προφορικὸ ὑπάρχει καὶ ὁ γραπτὸς τρόπος ἔκφρασης καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ τὸν χρησιμοποιοῦν μὲ τὴν ἴδια ἐλευθερία.
Γράφουν καὶ ἀνακοινώνουν (διαβάζοντάς τα ἢ δίνοντάς τα στοὺς ἄλλους νὰ τὰ διαβάσουν ἢ κολλώντάς τα στὸ χῶρο τῶν ἀνακοινώσεων) μικρὰ λεκτικὰ σύνολα γύρω ἀπὸ πράγματα ποὺ τὰ ἐνδιαφέρουν (εὐχές, μηνύματα, παρατηρήσεις κ.τ.λ.).
Ὑπαγορεύουν στὴ δασκάλα, σὲ ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ βάση, τὶς ἐντυπώσεις τους ἀπὸ κάτι ποὺ παρατήρησαν ἢ ἔζησαν.
Γράφουν τὰ ἴδια, σὲ ἀτομικὴ ἢ ὁμαδικὴ βάση, καὶ ἀνακοινώνουν στοὺς ἄλλους μικρὰ κείμενα μὲ τὶς ἐντυπώσεις τους ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν ἐμπειριῶν τους.

2. Καθοδηγημένη ἔκφραση.

Τὰ παιδιὰ παρατηροῦν μὲ προσοχὴ τὸν κόσμο ποὺ τὰ περιβάλλει καὶ περιγράφουν πιστὰ αὐτὰ ποὺ παρατηροῦν.
Διαπιστώνουν ὅτι αὐτὰ ποὺ ἀνακοινώνουν, γιὰ νὰ ἔχουν ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς ἄλλους χρειάζεται νὰ τὰ ἀποδίδουν μὲ παραστατικὸ τρόπο.
Εὐαισθητοποιοῦνται ἀπέναντι στὸ ἀντικείμενό τους καὶ χρησιμοποιοῦν ὅσο τὸ δυνατὸν περισσότερες αἰσθήσεις (ὅραση, ἀκοὴ κ.τ.λ., μυϊκὴ αἴσθηση)τόσο κατὰ τὴν προσέγγισή του ὅσο καὶ κατὰ τὴ γραπτὴ του ἐξεικόνιση.
Ἐμπλέκουν καὶ τὸν ἑαυτό τους σ' αὐτὰ ποὺ περιγράφουν ἢ ἐξιστοροῦν, εἴτε μὲ τὴν ἄμεση ἀνάμιξή τους στὰ δρώμενα εἴτε μὲ τὸ σχολιασμὸ καὶ τὴ συναισθηματική τους κάλυψη.
Ἀνακαλύπτουν καὶ χρησιμοποιοῦν φραστικοὺς τρόπους ποὺ ζωντανεύουν τὸ τὸ κείμενο, ὅπως εἶναι : ἡ παρομοίωση χρωμάτων, ἡ ἀπομίμηση ἤχων, ἡ ἀναφώνηση, ἡ αὐτοερώτηση ἢ ἡ ἐρώτηση στὸν ἀναγνώστη κ.τ.λ.).
Σχολιάζουν ἐποικοδομητικὰ τὶς γραπτὲς δημιουργίες τῶν συμμαθητῶν τους, ἐπισημαίνοντας κυρίως τὰ καλά τους σημεῖα.
Διαπιστώνουν ὅτι ἐπικοινωνοῦν καλύτερα μὲ τοὺς ἄλλους ὅταν, σ' αὐτὰ ποὺ γράφουν, χρησιμοποιοῦν τὶς κατάλληλες λέξεις, καὶ τὶς χρησιμοποιοῦν στὸ σωστὸ τύπο καὶ στὴ σωστή τους θέση (ὅταν δηλ. τὰ γραπτά τους εἶναι σωστὰ ἀπὸ γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ ἄποψη).
Τελειοποιοῦνται στὴ σωστὴ ἔκφραση καὶ μὲ πιὸ μεθοδευμένες γραπτὲς ἐργασίες.

ΤΑΞΗ Α΄

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

(Σύνταξη, σημασιολογία, φωνολογία, μορφολογία)

1. Βασικὲς μορφὲς προτάσεων:
Ὑποκείμενο–Ρῆμα (ΥΡ),
Ὑποκείμενο–Ρῆμα–Ἀντικείμενο (ΥΡΑ),
Ὑποκείμενο–Ρῆμα–Κατηγορούμενο (ΥΡΚ)

Οἱ μαθητές:
Ἐξοικειώνονται, πρῶτα προφορικὰ καὶ ἀργότερα γραπτά, μὲ βασικὲς μορφὲς προτάσεως ΥΡ, ΥΡΑ ΥΡΚ (κρίσης, ἐπιθυμίας, ἐπιφωνηματικές, ἐρωτηματικές, καταφατικές, ἀρνητικές).
Διακρίνουν καταφατικὲς προτάσεις κρίσης καὶ τὶς μετατρέπουν σὲ ἐρωτηματικὲς ἢ ἀρνητικὲς καὶ τὸ ἀντίστροφο.

2. Οἱ λέξεις, οἱ συλλαβὲς καὶ τὰ γράμματα.

Κάνουν διάκριση ἀνάμεσα σὲ φθόγγους καὶ γράμματα.
Ἀναλύουν τὶς λέξεις σὲ συλλαβὲς καὶ γράμματα καὶ τὶς ἀνασυνθέτουν.
Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν σωστὰ στὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφὴ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου.
Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν σωστὰ στὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφὴ τὰ δίψηφα, τοὺς συνδυασμούς, τοὺς διφθόγγους καὶ τὰ συμπλέγματα,
Διακρίνουν (καὶ κρατοῦν ὅταν γράφουν) τὶς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στὶς λέξεις καθὼς καὶ ἀνάμεσα στὰ γράμματα τῆς ἴδιας λέξης (ἀποφεύγουν νὰ χωρίζουν τὶς λέξεις στὴν ἄκρη τῆς σελίδας).
Ὀνομάζουν τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου καὶ κατατάσσουν ἀλφαβητικὰ λέξεις μὲ βάση τὸ πρῶτο τους γράμμα.
Διακρίνουν καὶ γράφουν μὲ κεφαλαῖο τὸ πρῶτο γράμμα στὴν ἀρχὴ μιᾶς περιόδου, τὸ ὀνοματεπώνυμο καὶ τὶς διευθύνσεις τους, τὰ ὀνόματα τῶν ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδας, τῶν μηνῶν καὶ τῶν μεγάλων ἑορτῶν καθὼς καὶ τὰ κύρια ὀνόματα τῆς ἀναγνωστικῆς ὕλης.

3. Σημεῖα στίξης.

Χρησιμοποιοῦν τὴν τελεία καὶ τὸ ἐρωτηματικὸ κατὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴν γραφή.
Χρησιμοποιοῦν τὸ θαυμαστικὸ καὶ τὸ κόμμα κατὰ τὴν ἀνάγνωση.

4. Ὁ τόνος

Τοποθετοῦν τὸν τόνο στὴ σωστή του θέση.

5. Ὀρθογραφικὰ σημεῖα : τὰ διαλυτικὰ καὶ ἡ ἀπόστροφος.

Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὰ διαλυτικὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφή.

	Διαβάζουν σωστὰ λέξεις ποὺ ἔπαθαν ἔκθλιψη, ἀποκοπὴ ἢ ἀφαίρεση μαζὶ μ' ἐκεῖνες ποὺ ἕπονται ἢ προηγοῦνται (τ' ἄστρα, ἀπ' τὸ χωριό, μοῦ 'φερε).
6. Βασικὲς προτάσεις. Τὰ μέρη τους.	Ἀναλύουν βασικοὺς τύπους προτάσεων μὲ βάση ἐρωτήσεις τοῦ τύπου «ποιός», «τί κάνει;», «τί εἶναι;», «τί παθαίνει;», «τί;», ἢ «ποιόν;». Κατανοοῦν τὴν πρόταση ὡς σύνθεση λέξεων σὲ ὁρισμένη σειρὰ (ὄχι ὁπωσδήποτε μία) γιὰ τὴν ἔκφραση ἑνὸς νοήματος. Ἐξυπονοοῦν τὸ ὑποκείμενο, ὅταν δὲν ἀναφέρεται, ἀπὸ τὴν κατάληξη τοῦ ρήματος.
7. Ἡ προσωπικὴ ἀντωνυμία.	Χρησιμοποιοῦν τὴν προσωπικὴ ἀντωνυμία ὡς ὑποκείμενο. Γράφουν ὀρθογραφημένα τοὺς δυνατοὺς τύπους τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας.
8. Τὸ οὐσιαστικὸ καὶ τὸ ἄρθρο.	Χρησιμοποιοῦν τὸ οὐσιαστικὸ (μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρο) ὡς ὑποκείμενο, ἀντικείμενο καὶ κατηγορούμενο. Διακρίνουν νοηματικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ τὰ κύρια ἀπὸ τὰ κοινὰ οὐσιαστικὰ (βλέπε καὶ ἑνότητα 2). Διακρίνουν καὶ χρησιμοποιοῦν: (1) ὀξύτονα ἰσοσύλλαβα οὐσιαστικὰ (μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρο) στὴν ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ: ὁ γεωργός, οἱ γεωργοί, τὸ γεωργό, τοὺς γεωργούς, ὁ μαθητής, ἡ αὐλή, ἡ ποδιά, τὸ βουνό, τὸ παιδί. (2) παροξύτονα ἀρσενικὰ σὲ –ος καὶ οὐδέτερα σὲ –ο, ὅπως ὁ λύκος, ὁ θεῖος, τὸ δῶρο, τὸ δέντρο. Μετατρέπουν βασικὲς προτάσεις τῶν τύπων ΥΡ, ΥΡΑ ἀπὸ τὸν ἑνικὸ στὸν πληθυντικό.
9. Ρήματα πρώτης συζυγίας στὸν ἐνεστώτα, τὸν ἀόριστο καὶ τὸν μέλλοντα στιγμιαῖο τῆς ὁριστικῆς.	Κατανοοῦν τὸ ρόλο τοῦ ρήματος στὴν ἁπλὴ πρόταση. Χρησιμοποιοῦν συχνόχρηστα ἐνεργητικὰ ρήματα τῆς πρώτης συζυγίας στὸν ἐνεστώτα τῆς ὁριστικῆς καὶ γράφουν ὀρθογραφημένα τὶς καταλήξεις. Διακρίνουν χονδρικὰ τὸ χρόνο τῶν ρημάτων. Μετατρέπουν ἐνεστωτικὲς προτάσεις σὲ προτάσεις παρελθοντικοῦ καὶ μελλοντικοῦ χρόνου (κυρίως ἀορίστου καὶ στιγμιαίου μέλλοντα). Ὀρθογραφοῦν τὸ ε στὶς καταλήξεις τῶν παρελθοντικῶν χρόνων τῶν ἐνεργητικῶν ρημάτων. Χρησιμοποιοῦν τὸ ἔχω ὡς κύριο ρῆμα στὸν παρατατικό.
10. Τὸ συνδετικὸ εἶμαι. Τὸ οὐσιαστικὸ καὶ τὸ ἐπίθετο ὡς κατηγορούμενα.	Χρησιμοποιοῦν ἁπλὲς προτάσεις μὲ περιφραστικὸ κατηγόρημα (ΥΡΚ) καὶ τὸ συνδετικὸ ρῆμα εἶμαι στὸν ἐνεστώτα καὶ παρατατικὸ τῆς ὁριστικῆς. Χρησιμοποιοῦν ὡς κατηγορούμενα: α) οὐσιαστικά, β) ἐπίθετα ποὺ φανερώνουν χρῶμα, ὕλη καὶ ἄλλες αἰσθητὲς ἰδιότητες τῶν οὐσιαστικῶν. Ἀναγνωρίζουν τὴ συμφωνία ὑποκειμένου καὶ ἐπιθέτου ὡς κατηγορουμένου στὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση. Συσχετίζουν (ὅπου ὑπάρχει ἀντιστοιχία) τὶς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων μὲ τὶς καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν στὴν ὀνομαστικὴ ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ. Μετατρέπουν ἁπλὲς προτάσεις τοῦ τύπου ΥΡΚ ἀπὸ τὸν ἑνικὸ στὸν πληθυντικό.
11. Τὰ ἀριθμητικὰ	Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ ἀπὸ τὸ ἕνα ὡς τὸ δέκα καὶ ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀπὸ τὸ πρῶτο ὡς τὸ ἕκτος.
12. Ἡ ἐπαυξημένη πρόταση μὲ ἐπιρρηματικοὺς καὶ ἐμπρόθετους προσδιορισμούς.	Ἀναλύουν ἐπαυξημένες προτάσεις μὲ ἐρωτήσεις τοῦ τύπου «ποιός»;, «τί κάνει;», «πότε;», «ποῦ;», «πῶς;», «πόσο;». Ἀναγνωρίζουν τὰ πιὸ συχνόχρηστα τοπικά, χρονικά, τροπικὰ (ὡραῖα) καὶ ποσοτικὰ (πολύ, λίγο) ἐπιρρήματα. Ἐπαυξάνουν προτάσεις μὲ χρονικούς, τοπικοὺς καὶ ἄλλους προσδιορισμούς. Χρησιμοποιοῦν ἐμπρόθετους προσδιορισμοὺς μὲ τὸ σὲ (κυρίως μὲ τὸ ἄρθρο: στόν, στὴν κ.τ.λ.). Χρησιμοποιοῦν συχνόχρηστους ἐμπρόθετους προσδιορισμοὺς μὲ τὸ μέ.
13. Σύνδεση προτάσεων μὲ τὸ καὶ	Ἀναγνωρίζουν καὶ συνδέουν βασικὲς προτάσεις μὲ καί.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Δὲ θὰ διδαχτοῦν στὰ παιδιὰ οἱ γραμματικοὶ καὶ συντακτικοὶ ὅροι ποὺ περιέχονται στὸ πρόγραμμα. Ἐξαίρεση θὰ γίνει γιὰ τοὺς ὅρους: Πρόταση, λέξη, συλλαβή, γράμμα, κεφαλαῖο, μικρό, τελεία, ἐρωτηματικό, θαυμαστικό, κόμμα, τόνος, διαλυτικά, ρῆμα, κύριο ὄνομα ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς θὰ μάθουν νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ἐμπειρικά, χωρὶς νὰ τοὺς δώσουμε ὁρισμούς.

ΒΑΣΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ

Α

ἅ (ἐπιφ.)
ἀγοράζω (ρ)
ἀγόρι (τὸ)
ἀδερφὸς (ὁ) – ἀδερφὴ (ἡ)
ἀέρας (ὁ)
ἀκούω (ρ)
ἀλεποῦ (ἡ)
ἀλλὰ (σύνδ.)
ἄλλος, –η, –ο (ἀντων.)
ἄλογο (τὸ)
ἀμέσως (ἐπιρ.)
ἀνάβω (ρ)
ἄνθρωπος (ὁ)
ἄνοιξη (ἡ)
ἀπὸ (πρόθ.)
ἀρέσει (ρ)
ἀρνὶ (τὸ)
ἄρρωστος, –η, –ο (ἐπ.)
ἄσπρος, –η, –ο (ἐπ.)
αὐγὸ (τὸ)
αὐλὴ (ἡ)
αὔριο (ἐπιρρ.)
αὐτὶ (τὸ)
αὐτός, –ή, –ό (ἀντων.)
αὐτοκίνητο (τὸ)
ἄχ (ἐπιφ.)

Β

βάζω (ρ)
βάφω (ρ)
βγάζω (ρ)
βγαίνω (ρ)
βιβλίο (τὸ)
βλέπω (ρ)
βόλος (ὁ)
βοριὰς (ὁ)
βουνὸ (τὸ)
βράδυ (τὸ)
βρέχει (ρ)
βροχὴ (ἡ)
βρύση (ἡ)

Γ

γάϊδαρος (ὁ)
γάλα (τὸ)
γαλάζιος, –α, –ο (ἐπ.)
γάτα (ἡ)
γελῶ (ρ) ὡς ἀμτβ.
γέρος (ὁ)
γιὰ (προθ.)
γιαγιὰ (ἡ)
γιατὶ (ἐρωτ. καὶ αἰτ.)
γιατρὸς (ὁ)
γίνομαι (ρ)
γιορτὴ (ἡ)
γλάστρα (ἡ)

γλυκός, -ιά, -ό (ἐπ.)
γράμμα (τὸ)
γραμμὴ (ἡ)
γράφω (ρ)
γριὰ (ἡ)
γυρίζω (ρ)
γύρω (ἐπιρρ.)

Δ

δασκάλα (ἡ) – δάσκαλος (ὁ)
δάσος (τὸ)
δάχτυλο (τὸ)
δέκα (ἀριθμ.)
δὲ (ν) (μόριο)
δέντρο (τὸ)
δένω (ρ)
Δευτέρα (ἡ)
διαβάζω (ρ)
δικός, -ή, -ό (μου, σου, του-της) (ἀντων.)
δίνω (ρ)
δραχμὴ (ἡ)
δρόμος (ὁ)
δύο καὶ δυὸ (ἀριθμ.)
δώδεκα (ἀριθμ.)
δωμάτιο (τὸ)
δῶρο (τὸ)

Ε

ἔ (ἐπιφ.)
(ἑ)βδομάδα (ἡ)
ἐγὼ (ἀντων.)
ἐδῶ (ἐπιρρ.)
εἰκόνα (ἡ)
εἴκοσι (ἀριθμ.)
εἶμαι (ρ)
ἐκεῖ (ἐπιρρ.)
ἐκεῖνος, -η, -ο (ἀντων.)
ἐκκλησία (ἡ)
Ἑλλάδα (ἡ)
ἕνας, μία, ἕνα (ἀριθμ.)
ἐννιὰ (ἀριθμ.)
ἕντεκα (ἀριθμ.)
ἕξι (ἀριθμ.)
ἐξοχὴ (ἡ)
ἔξω (ἐπίρρ.)
ἐπάνω (ἐπίρρ.)
ἑφτὰ (ἀριθμ.)
ἔρχομαι (ρ) – ἔλα (προστ.)
ἐσύ-ἐσεῖς
εὐχαριστῶ (ρ)
ἔχω (ρ)

Ζ

ζέστη (ἡ)
ζεστός, -ή, -ό (ἐπ.)
ζωγραφίζω (ρ.)
ζῶο (τὸ)

Η

ἥλιος (ὁ)
ἡμέρα (ἡ)
ἥσυχα (ἐπίρρ.)

Θ

θὰ (μόριο)
θάλασσα (ἡ)
θεῖος (ὁ) – θεία (ἡ)
θέλω (ρ)
θέση (ἡ)
θρανίο (τὸ)
θυμώνω (ρ)

Ι

Κ

καθαρὸς, -ή, -ὸ (ἐπ.)
κάθε (ἀόρ. ἀντων.)
κάθομαι (ρ)
καὶ – κι (σύνδ.)
καιρὸς (ὁ)
κακός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
καλὰ (ἐπίρρ.)
καλημέρα
καληνύχτα
καλοκαίρι (τὸ)
καλός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
κανένας, καμιά, κανένα (ἀόρ. ἀντ.)
κάνω (ρ)
καράβι (τὸ)
καραμέλα (ἡ)
κατεβαίνω (ρ)
κάτω (ἐπίρρ.)
κεφάλι (τὸ)
κίτρινος, -η, -ο (ἐπ.)
κλαίω (ρ)
κλείνω (ρ)
κοιμᾶμαι (ρ)
κοιτάζω (ρ)
κόκκινος, -η, -ο (ἐπ.)
κοντὰ (ἐπίρρ.)
κοντὸς, -ή, -ὸ (ἐπ.)
κορίτσι (τὸ)
κότα (ἡ)
κούκλα (ἡ)
κουλούρι (τὸ)
κρέας (τὸ)
Κυριακὴ (ἡ)
κυρία (ἡ) – κύριος (ὁ)

Λ

λαγὸς (ὁ)
λάδι (τὸ)
Λαμπρὴ (ἡ)
λέ(γ)ω (ρ)
λίγο (ἐπίρρ.)
λουλούδι (τὸ)
λύκος (ὁ)
λύνω (ρ)

Μ

μαγαζὶ (τὸ)
μαζὶ (ἐπίρρ.)
μάθημα (τὸ)
μαθητὴς (ὁ), μαθήτρια (ἡ)
μαλακός, -ιά, -ὸ (ἐπ.)
μαλλιὰ (τὰ)
μαμὰ (ἡ)
μάνα (ἡ)
μάτι (τὸ)
μαῦρος, -η, -ο (ἐπ.)
μὲ (προθ.)
μεγάλος, -η, -ο (ἐπ.)
μέλι (τὸ)
μερικοί, -ές, -ὰ (ἐπ.)
μέσα (ἐπίρρ.)
μετὰ (ἐπίρρ.)
μὴ (μορ.)
μῆλο (τὸ)
μήνας (ὁ)
μικρός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
μιλῶ (ρ)
μισός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
μολύβι (τὸ)
μπαίνω (ρ)
μπάλα (ἡ)
μπαμπὰς (ὁ)
μπορῶ (ρ)
μπροστὰ (ἐπίρρ.)
μύτη (ἡ)
μωρὸ (τὸ)

Ν

νὰ (μορ. δεικτ.)
νὰ (σύνδ. τελ.)
ναὶ (μορ. ἐπίρρ. βεβαιωτ.)
νερὸ (τὸ)
νύχτα (ἡ)
νυχτώνει (ρ)

Ξ

ξέρω (ρ)
ξύλο (τὸ)
ξυπνῶ (ρ)

Ο

ὁ, ἡ, τὸ (ἄρθρο)
οἰκογένεια (ἡ)
ὅλος, -η, -ο (ἐπίθ.)
ὄνομα (τὸ)
ὅταν (σύνδ.)
οὐρανὸς (ὁ)
ὄχι (ἐπίρρ.)
ὀχτὼ (ἀριθμ.)

Π

παιγνίδι (τὸ)
παιδὶ (τὸ)
παίζω (ρ)
παίρνω (ρ)
πάλι (ἐπίρρ. χρ.)
Παναγία (ἡ)
(ἐ)πάνω (ἐπίρρ.)
παπὰς (ὁ)
παπποὺς (ὁ)
παράθυρο (τὸ)
παρακαλῶ (ρ)
παραμύθι (τὸ)
Παρασκευὴ (ἡ)
Πάσχα (τὸ)
πατέρας (ὁ)
Πέμπτη (ἡ)
πέντε (ἀριθμ.)
περίπατος (ὁ)
περνῶ (ρ)
περπατῶ (ρ)
πέτρα (ἡ)
πετῶ (ρ)
πηγαίνω (ρ)
πηδῶ (ρ)
πίνακας (ὁ)
πιὸ (ἐπίρρ. ποσ.)
πίσω (ἐπίρρ.)
πλατεία (ἡ)
πόδι (τὸ)
ποιός, -ά, -ὸ (ἐρωτ. ἀντων.)
πόλη (ἡ)
πολὺ (ἐπίρρ.)
πόρτα (ἡ)
πόσος, -η, -ο (ἐρ. ἀντων.)
πότε (ἐπίρρ.)
πουλὶ (τὸ)
πουλῶ (ρ)
ποῦ (ἐπίρρ.)
πού (ἀναφ. ἀντων.)
πράσινος, -η, -ο (ἐπ.)
προσευχὴ (ἡ)
πρωΐ (τὸ)
Πρωτομαγιὰ (ἡ)
πῶς (ἐπίρρ. τρ. ἐρ.)
ραδιόφωνο (τὸ)
ρολόϊ (τὸ)
ρωτῶ (ρ)

Σ

Σάββατο (τὸ)
σάκα (ἡ)
σαπούνι (τὸ)
σβήνω (ρ)
σὲ (πρόθ.)
σημαία (ἡ)
σήμερα (ἐπίρρ.)
σιγὰ (ἐπίρρ.)
σκάλα (ἡ)
σκληρός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
σκύλος (ὁ)-σκυλὶ (τὸ)
σοκολάτα (ἡ)
σπίτι (τὸ)
στάση (ἡ)
στόμα (τὸ)
στόν, στήν, στό, στούς, στίς, στά.
σύννεφο (τὸ)
σχολεῖο (τὸ)

Τ

τάξη (ἡ)
ταχυδρόμος (ὁ)
τέσσερις, τέσσερα (ἀριθμ.)
Τετάρτη (ἡ)
τετράδιο (τὸ)
τζάκι (τὸ)
τζάμι (τὸ)
τζίτζικας (ὁ)
τηλεόραση (ἡ)
τηλέφωνο (τὸ)
τί (ἀντων. ἐρωτ.)
τόπι (τὸ)
τότε (ἐπίρρ.)
τραγούδι (τὸ)
τραγουδῶ (ρ)
τραπέζι (τὸ)
τρέχω (ρ)
τρεῖς, τρία (ἀριθμ.)
Τρίτη (ἡ)
τρώγω (ρ)
τώρα (ἐπίρρ.)

Υ

ὕστερα (ἐπίρρ.)

Φ

φαγητὸ (τὸ)
φάρμακο (τὸ)
φεγγάρι (τὸ)
φεύγω (ρ)
φθινόπωρο (τὸ)
φιλῶ (ρ)
φοβᾶμαι (ρ)
φορὰ (ἡ)
φτιάνω (ρ)
φύλλο (τὸ)
φυσῶ (ρ)
φωνάζω (ρ)
φῶς (τὸ)
φωτιὰ (ἡ)

Χ

χαμηλὰ (ἐπίρρ.)
χαμηλός, -ή, -ὸ (ἐπ.)
χάνω (ρ)

χαρὰ (ἡ)
χειμώνας (ὁ)
χελιδόνι (τὸ)
χέρι (τὸ)
χιόνι (τὸ)
χιονίζει (ρ)
χορεύω (ρ)
Χριστὸς (ὁ)
Χριστούγεννα (τὰ)
χρόνος (ὁ)
χρῶμα (τὸ)
χτὲς (ἐπίρρ.)
χτίζω (ρ)
χῶμα (τὸ)
χωριὸ (τὸ)

Ψ

ψαλίδι (τὸ)
ψάρι (τὸ)
ψηλὰ (ἐπίρρ.)
ψηλός, –ή, –ὸ (ἐπ.)
ψωμὶ (τὸ)

Ω

ὥρα (ἡ)

ΤΑΞΗ Β'

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΣΤΟΧΟΙ
1. Βασικὲς μορφὲς προτάσεων τῶν τύπων : Ὑποκείμενο–Ρῆμα (ΥΡ) Ὑποκείμενο–Ρῆμα–Ἀντικείμενο (ΥΡΑ), Ὑποκείμενο–Ρῆμα–Κατηγορούμενο (ΥΡΚ) καὶ ἐπαυξημένες.	Οἱ μαθητές : Ἀναγνωρίζουν τὴν ἀναγκαία ὕπαρξη τῶν βασικῶν δομικῶν στοιχείων (ποὺ ὑπάρχουν ἢ ἐξυπακούονται) σὲ βασικὲς μορφὲς προτάσεων. Διακρίνουν βασικὰ εἴδη προτάσεων τῶν τύπων ΥΡ, ΥΡΑ, ΥΡΚ (κρίσης, ἐπιθυμίας, ἐπιφωνηματικές, καταφατικὲς ἢ ἀρνητικές, ἐρωτηματικὲς) καὶ τὶς μετατρέπουν σὲ ἄλλες τοῦ ἴδιου τύπου. Ἀναλύουν βασικοὺς τύπους προτάσεων μὲ βάση ἐρωτήσεις τοῦ τύπου «ποιός;», «τί κάνει;», «τί εἶναι;», «τί παθαίνει;», «τί;», «ποιόν;», «πότε;», «ποῦ;» «πῶς;», «πόσο;» κ.τ.λ. Κατανοοῦν τὴν πρόταση ὡς σύνθεση λέξεων μὲ ὁρισμένη σειρὰ (ὄχι ὁπωσδήποτε μία) γιὰ τὴν ἔκφραση ἑνὸς νοήματος. Χρησιμοποιοῦν λέξεις (ἄρθρα, οὐσιαστικά, ρήματα κ.ἄ.) ἢ φράσεις, γιὰ νὰ κάνουν βασικὲς προτάσεις. Ἐξυπονοοῦν τὸ ὑποκείμενο, ὅταν δὲν ἀναφέρεται, ἀπὸ τὴν κατάληξη τοῦ ρήματος.
2. Οἱ λέξεις καὶ τὰ γράμματα.	Ὀνομάζουν καὶ γράφουν γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου. Κατατάσσουν ἀλφαβητικὰ λέξεις μὲ βάση τὸ πρῶτο τους γράμμα. Χρησιμοποιοῦν κεφαλαῖο γράμμα στὴν ἀρχὴ περιόδων σὲ ὀνόματα ἀνθρώπων, ὁδῶν, πλατειῶν, οἰκισμῶν, γεωγραφικῶν στοιχείων. Ἐξοικειώνονται μὲ οἰκογένειες συγγενικῶν ἐτυμολογικὰ καὶ ἐννοιολογικὰ λέξεων (ὑποκοριστικὰ–χαϊδευτικὰ σὲ –άκι, –ίτσα, –ούλα). Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν συνώνυμα καὶ ἀντίθετα. Ἀναλύουν σύνθετες λέξεις σὲ ἁπλὲς καὶ ἀντίστροφα καὶ χρησιμοποιοῦν κυρίως τὰ παρατακτικὰ καὶ τὰ προσδιοριστικὰ σύνθετα. Ἐπιλέγουν τὴν κατάλληλη κάθε φορὰ λέξη. Ὀνομάζουν καὶ χρησιμοποιοῦν σωστὰ στὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφὴ τὰ δίψηφα, τοὺς συνδυασμούς, τοὺς διφθόγγους καὶ τὰ συμπλέγματα.
3. Συλλαβισμὸς	Συλλαβίζουν λέξεις : μὲ συνεχόμενα φωνήεντα, μὲ ἕνα σύμφωνο ἀνάμεσα σὲ δύο φωνήεντα, μὲ δίψηφα καὶ συνδυασμούς, μὲ δύο ὅμοια σύμφωνα.
4. Σημεῖα στίξης	Χρησιμοποιοῦν τὴν τελεία καὶ τὸ ἐρωτηματικὸ κατὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ τὴ γραφή. Χρησιμοποιοῦν τὸ θαυμαστικὸ κατὰ τὴν ἀνάγνωση. Χρησιμοποιοῦν τὸ κόμμα α) γενικὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωση καὶ β) κατὰ τὴ γραφὴ ὅμοιων καὶ ἀσύνδετων μερῶν τοῦ λόγου. Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὰ ἀποσιωπητικὰ κατὰ τὴν ἀνάγνωση.
5. Ὁ τόνος	Τοποθετοῦν τὸν τόνο στὴ σωστή του θέση καὶ κατανοοῦν τὸ ρόλο του. Τοποθετοῦν σωστὰ δύο τόνους στὰ προπαροξύτονα ποὺ ἀκολουθοῦνται, ἀπὸ ἐγκλιτικά.
6. Ὀρθογραφικὰ σημεῖα : τὰ διαλυτικά, τὸ ἑνωτικὸ καὶ ἡ ἀπόστροφος.	Χρησιμοποιοῦν τὰ διαλυτικὰ κατὰ τὴ γραφὴ σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις. Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὸ ἑνωτικὸ σὲ ἁπλὲς περιπτώσεις συλλαβισμοῦ. Διαβάζουν σωστὰ λέξεις μὲ πάθη φθόγγων γενικὰ καὶ χρησιμοποιοῦν τὴν ἀπόστροφο, ὅταν γράφουν λέξεις ποὺ ἔπαθαν ἔκθλιψη καὶ ἀποκοπή.
7. Τὸ οὐσιαστικὸ (μαζὶ μὲ τὸ ἄρθρο) ὡς ὑποκείμενο κατηγορούμενο καὶ ἀντικείμενο.	Χρησιμοποιοῦν τὸ οὐσιαστικὸ (μὲ τὸ ὁριστικὸ ἢ τὸ ἀόριστο ἄρθρο του). ὡς ὑποκείμενο, ὡς κατηγορούμενο καὶ ὡς ἀντικείμενο. Διακρίνουν νοηματικὰ καὶ ὀρθογραφικὰ τὰ κύρια ἀπὸ τὰ κοινὰ οὐσιαστικὰ (βλέπε καὶ ἑνότητα 2) καὶ τὰ χρησιμοποιοῦν ὅταν γράφουν. Διακρίνουν πρακτικὰ καὶ χρησιμοποιοῦν προφορικὰ καὶ γραπτά: α) Τὰ ὁμόηχα ἄρθρα ἡ, οἱ καὶ τὶς ὁμόηχες καταλήξεις –η, –οι, –ι. β) τὰ ὁμόηχα ἄρθρα τῆς, τίς, τόν, τῶν. γ) τὶς καταλήξεις –οῦ καὶ ούς (τοῦ γεωργοῦ, τοὺς γεωργούς). Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν : α) Ὀξύτονα ἀνισοσύλλαβα ἀρσενικὰ σὲ –άς καὶ –ὲς καὶ θηλυκὰ σὲ –ά. β) Παροξύτονα ἰσοσύλλαβα ποὺ δὲν κατεβάζουν τὸν τόνο στὴ γενικὴ (ὁ κῆπος, ἡ ἐφημερίδα, τὸ δέντρο). γ) Προπαροξύτονα ἰσοσύλλαβα σὲ –ος καὶ οὐδέτερα σὲ –ο ποὺ δὲν καταβάζουν τὸν τόνο στὴ γενικὴ (ὁ λαχανόκηπος, τὸ σίδερο).

8. Ἀντωνυμίες	Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν : α) Τὶς προσωπικὲς ἀντωνυμίες. β) Τὴν κτητικὴ δικός, –ή, –ὸ (μου, σου, του). γ) Τὶς ἐρωτηματικὲς τι (ἄκλιτο), ποιός, ποιά, ποιὸ καὶ πόσος, –η, –ο. δ) Τὶς ἀόριστες ἕνας, μία, ἕνα–ἄλλος, –η, –ο, κανένας, –καμιά, κανένα–τίποτε–κάθε–μερικοί, –ές, –ά, –κάμποσος, –η, –ο, –κάτι –κατιτί. ε) Τὴ δεικτικὴ τόσος, –η, –ο. στ) Τὴν ἀναφορικὴ ὅσος, –η, –ο.
9. Τὸ ρῆμα : Εἰσαγωγὴ στὶς διαθέσεις, τὶς ἐγκλίσεις καὶ τοὺς χρόνους τῶν ρημάτων. Οἱ καταλήξεις συχνόχρηστων τύπων τῶν ρημάτων τῆς α΄ καὶ β΄ συζυγίας.	Κατανοοῦν τὸ ρόλο τοῦ ρήματος στὴν πρόταση. Χρησιμοποιοῦν τὰ ρήματα τοῦ λεξιλογίου τους στοὺς πιὸ συχνόχρηστους τύπους (χρόνους καὶ ἐγκλίσεις) καὶ ὀρθογραφοῦν τὰ ε, ει, στὶς καταλήξεις. Κατατάσσουν τὰ ρήματα τοῦ βασικοῦ τους λεξιλογίου κατὰ ὀρθογραφικὲς ὁμάδες (σὲ ίζω, –ώνω κ.τ.λ.). Μαθαίνουν τὴν ὀρθογραφία τῆς κατάληξης –ηκα, –ηκες κ.τ.λ
10. Τὰ ἐπίθετα ὡς κατηγορούμενα καὶ ὡς προσδιορισμοί. Τὰ ἀριθμητικά.	Χρησιμοποιοῦν ὡς κατηγορούμενα: α) οὐσιαστικὰ καὶ β) ἐπίθετα ποὺ φανερώνουν ἁπλὲς ἰδιότητες τῶν οὐσιαστικῶν. Ἀναγνωρίζουν καὶ ἐφαρμόζουν, ὅταν μιλοῦν καὶ ὅταν γράφουν, τὴ συμφωνία ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου στὸ γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση. Συσχετίζουν (ὅπου ὑπάρχει ἀντιστοιχία) τὶς καταλήξεις τῶν ἐπιθέτων μὲ τὶς καταλήξεις τῶν οὐσιαστικῶν καὶ τὶς γράφουν ὀρθογραφημένα. α) Ὀξύτονα ἐπίθετα σὲ –ὸς, –ή, –ὸ καὶ σὲ ός, –ιά, –ό. β) Παροξύτονα ἐπίθετα σὲ –ος, –α, –ο. γ) Προπαροξύτονα ἐπίθετα σὲ –ος, –η, –ο, σὲ –ος, –α, –ο καὶ σὲ –ος, –α, –ικο (ζηλιάρης, –α, –ικο). Χρησιμοποιοῦν ὡς κατηγορούμενα ἐπίθετα σὲ περιφραστικὸ καὶ μονολεκτικὸ συγκριτικὸ βαθμό. Ἐξοικειώνονται μὲ τὴν ὀρθογραφία ὁμάδων ἐπιθέτων: α) Προπαροξύτονα σὲ –ινος (πράσινος). β) ὀξύτονων σὲ –ικός, (σχολικὸς) καὶ –ωπὸς (κιτρινωπός) καὶ –ωτὸς (μεταξωτός). Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν : α) Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ καὶ ἀπὸ τὰ τακτικὰ ἀπὸ τὸ πρῶτος ὡς τὸ δωδέκατος. β) Τὰ ἀριθμητικὰ οὐσιαστικὰ μονάδα ὡς ἑξάδα καὶ δεκάδα, δωδεκάδα καὶ ἑκατοντάδα.
11. Ἐπιρρηματικοί, ἐμπρόθετοι καὶ ἐπιθετικοὶ προσδιορισμοί.	Ἀναγνωρίζουν καὶ χρησιμοποιοῦν τὰ ἐπιρρήματα τοῦ λεξιλογίου τους. Ἐπαυξάνουν προτάσεις μὲ προσδιορισμοὺς ἐπιρρηματικοὺς (τοπικούς, χρονικούς, τροπικοὺς καὶ ποσοτικοὺς) καὶ ἐμπρόθετους (κυρίως μὲ τὶς προθέσεις μὲ καὶ σέ). Ἐπαυξάνουν προτάσεις μὲ ἐπιθετικοὺς προσδιορισμοὺς καὶ μὲ φράσεις ποὺ λειτουργοῦν ὡς ἐπίθετα ἢ ὡς ἐπιρρήματα. Ἁπλουστεύουν ἐπαυξημένες προτάσεις στοὺς κύριους ὅρους τους.
12. Σύνδεση προτάσεων μὲ τὸ «καί». Σύνθετες προτάσεις.	Συνδέουν κύριες προτάσεις καὶ τὸ «καί». Συγχωνεύουν προτάσεις καὶ κάνουν μιὰ σύνθετη, πρόταση μὲ περισσότερα ἀπὸ ἕνα ὑποκείμενα, κατηγορούμενα ἢ ἀντικείμενα.

ΒΑΣΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Α

ἀγαπῶ
ἀγκαλιάζω
ἀγορὰ
ἄγριος, –α, –ο
ἄδειος
ἀδύνατος, –η –ο
ἀεροπλάνο
ἀκόμα
ἄκρη
ἀκριβός, –ή, –ὸ
ἀλλάζω
ἂν
Ἀνατολὴ
ἀνεβαίνω
ἀνοίγω
ἀνοιχτὸς, –ή, –ὸ
ἀντίο (ἐπιφ. φρ.)
ἄντρας
ἀπαντῶ
ἀπέναντι
ἁπλώνω
ἀπόγευμα
Ἀπρίλιος, Ἀπρίλης
ἀργὰ
ἀργῶ
ἀριστερὰ
ἀριστερός, –ή, –ὸ
ἀρκετὰ
ἀρκετός, –ή, –ὸ
ἀρρωσταίνω
ἀρχὴ
ἀρχίζω
ἄς (μόριο)
ἀστέρι
ἀστυφύλακας
ἄσχημος, –η, –ο
Αὔγουστος
ἀφήνω
ἀφοῦ (συνδ.)

Β

βαθύς, –ιά, –ὺ
βαρύς, –ιά, –ὺ
βιβλιοθήκη
βοηθῶ
βρίσκω

Γ

γειτονιὰ
γεμάτος, –η, –ο
γεμίζω
γενέθλια
γεωργὸς
γῆ
γιορτάζω
γλῶσσα
γραφεῖο
γρήγορα
γυμναστικὴ
γυναίκα
γωνιὰ

Δ

δείχνω
Δεκέμβριος–Δεκέμβρης
δεξιὰ
δεξιός, –ά, –ὸ
δέμα
δεύτερος, –η, –ο
διάδρομος
διάλειμμα
διαμέρισμα
διευθυντής, –ντρια
διψῶ
δόντι
δουλειὰ
δουλεύω
δύναμη
δυνατὰ
δυνατός, –ή, –ὸ
δύσκολος, –η, –ο

Ε

εἰσιτήριο
ἑκατὸ
ἔκθεση
ἕκτος, –η, –ο
ἐλαφρός, –ή, –ὸ
Ἑλληνόπουλο

έμπορος
έμπρὸς (ἐπίρρ.)
(ἐ)ξάδερφος, ξαδέρφη
ἔπειτα
ἐποχὴ
ἐργαλεῖο
ἐργάτης, ἐργάτρια
ἑτοιμάζω
ἕτοιμος, –η, –ο
ἔτσι (ἐπίρρ. τροπ.)
εὔκολος, –η, –ο
εὐτυχῶς
ἐφημερίδα

Ζ

ζευγάρι
ζητῶ
ζωγραφιὰ

Η

ἢ (σύνδ.)
ἠλεκτρικὸ (τὸ)
ἠλεκτρικός, –ή, –ὸ
ἡμερολόγιο
ἥμερος, –η, –ο
ἡσυχία
ἥσυχος, –η, –ο

Θ

θέατρο
Θεὸς
θερίζω
θόρυβος
θυμᾶμαι

Ι

Ἰανουάριος, Γενάρης
ἱδρώνω
Ἰούλιος
Ἰούνιος
ἴσιος, –ια, –ιο
ἱστορία

Κ

καθαρίζω
καθένας, καθεμιά, καθένα (ἀόρ. ἀντων.)
καθόλου
καινούριος, –ια, –ιο
καίω
κάλαντα
καλοριφὲρ
κάλτσα
κάμπος
καπέλο
καπνὸς
κάποιος, –α, –ο (ἀόρ. ἀντων.)
κάποτε (ἐπίρρ.)
καραγκιόζης
καρέκλα
καρναβάλι
καρφὶ
καρφώνω
κασετίνα
καραλαβαίνω
κατάστημα
κάτι (ἀντων.)
καφενεῖο
κελαηδῶ
κεντῶ
κερδίζω
κῆπος
κιλὸ
κινηματογράφος
κλειδὶ
κλειδώνω
κλειστός, –ή, –ὸ
κλωστὴ
κόβω
κοιλιὰ
κοκκινίζω
κόλλα
κολλῶ
κολυμπῶ
κομμάτι (τὸ)
κοπάδι
κορυφὴ
κόσμος
κουβεντιάζω
κουζίνα
κουμπὶ
κούνια
κουνῶ, –ιέμαι
κουράζομαι
κουτὶ
κρατῶ
κρεβάτι
κρεοπωλεῖο
κρύβω
κρύο
κρυφτὸ
κρυώνω
κύκλος
κυνηγητὸ
κυνηγὸς

Λ

λάθος
λάκκος
λάμπω
λάσπη
λάστιχο
λεμόνι
λεωφορεῖο
λίγος, –η, –ο
λιμάνι
λίμνη
λιοντάρι
λιώνω
λούζω

Μ

μαζεύω
Μάϊος, Μάης
μαθαίνω
μακρύς, –ιά, –ὺ
μάλλινος, –η, –ο
μαλώνω
μανάβης
μαντίλι
Μάρτιος–Μάρτης
μαχαίρι
μεγαλώνω
μέλισσα
μένω
μέρος
μέση
μεσημέρι
μητρῶ
μοιάζω
μοιράζω
μόνος
μπακάλης
μπάνιο
μπράβο

Ν

ναύτης
νέος, –α, –ο
νησὶ
νικῶ
Νοέμβριος, Νοέμβρης
νοσοκομεῖο
ντουλάπι
ντύνω
νωρὶς

Ξ

ξαφνικὰ (ἐπίρρ. τροπ.)
ξεκινῶ
ξεκουράζομαι
ξενοδοχεῖο
ξένος
ξερός, –ή, –ὸ
ξεχνῶ
ξινός, –ή, –ὸ
ξύλινος, –η, –ο

Ο

ὀδοντίατρος
Ὀκτώβριος, Ὀκτώβρης
ὁλόκληρος, –η, –ο
ὁμάδα
ὅμοιος, –α, –ο
ὄμορφος, –η, –ο
ὅμως (σύνδ. ἀντιθ.)
ὅποιος (ἀντων.)
ὅπως (ἐπίρρ. τροπ.)
ὄρθιος, –α, –ο
ὄροφος
ὅτι (σύνδ.)
οὔτε (σύνδ.)

Π

παγωτὸ
παλιός, –ά, –ὸ
πανὶ
παπούτσι
παρέα
πατρίδα
πατῶ
πεινῶ
πέμπτος, –η, –ο
περιβόλι
περιμένω
περίπτερο
πέφτω
πιάνω
πικρός, –ή, –ὸ
πίνω
πλάϊ
πλατύς, –ιά, –ὺ
πλέκω
πλένω
πληρώνω
πλοῖο
ποίημα
πολυκατοικία
πολύς, πολλή, πολὺ
πονῶ
πορτοκάλι
ποτάμι
ποτὲ
ποτήρι
ποτίζω
πρά(γ)μα
πρὶν
προσέχω
προσπαθῶ
πρόσωπο
προχωρῶ
πρῶτος, –η, –ο (ἀριθμ.)

Ρ

ράβω
ρίχνω
ρόδα
ροῦχο

Σ

σὰν (ἐπίρρ. τροπ.)
σειρὰ
Σεπτέμβριος–Σεπτέμβρης
σηκώνω
σίδερο
σκαλίζω
σκοινὶ
σκοτάδι
σκουπίζω
σκύβω
σπάζω
σπρώχνω
σταματῶ
σταυρὸς
σταφύλι
στέκομαι
στέλνω
στενός, –ή, –ὸ
στρατιώτης
στρογγυλός, –ή, –ὸ
στρώνω
συζητῶ
συναντῶ
συνοικία
σῶμα
σωρὸς

Τ

τάλιρο
ταξίδι
ταχυδρομεῖο
τελειώνω
τελευταῖος, –α, –ο
τέταρτος, –η, –ο (ἀριθμ.)
τετράγωνο
τετράγωνος, –η, –ο
τίποτε, –οτα (ἀντων.)
τοῖχος
τραβῶ
τρακτὲρ
τραπεζαρία
τρένο
τρίγωνο
τρίτος, –η, –ο (ἀριθμ.)
τρέλεϋ
τροχονόμος
τρύπα
τρυπῶ
τσέπη
τσιμπῶ

Υ

ὑπάλληλος
ὑπάρχει
ὑπόγειο
ὕφασμα

Φ

φαρμακεῖο
φέρνω
φέτα

φόρεμα
φορῶ
φοῦρνος
φροῦτο
φτερὸ
φτηνός, –ή, –ὸ
φυλά(γ)ω
φυτεύω
φωνὴ
φωτογραφία

Χ
χαιρετῶ
χαίρομαι
χαλῶ
χαρίζω
χλωρὸς
χοντρός, –ή, –ὸ
χορτάρι
χόρτο
χρυσός, –ή, –ὸ
χρωματίζω
χτενίζω
χτυπῶ
χύνω
χωράφι
χωρίζω
χωρὶς
χωροφύλακας

Ψ
ψαρὰς
ψάχνω
ψέμα
ψυγεῖο

Ω
ὡραῖα (ἐπίρρ.)
ὡραῖος, –α, –ο
ὡς (πρόθ. μὲ τὴν ἔννοια τοῦ μέχρι)

Δ. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Ι. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σκοπὸς τῶν Μαθηματικῶν εἶναι νὰ βοηθήσει τοὺς μαθητὲς νὰ ἀναπτύξουν τὴ λογικομαθηματικὴ σκέψη καὶ νὰ κατανοήσουν τὸ περιβάλλον, κυρίως ἀπὸ τὴν ἄποψη ποσοστικῶν μεγεθῶν καὶ σχέσεων, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζουν μὲ ἐπιτυχία προβληματικὲς καταστάσεις.

Εἰδικότερα, ἡ διδασκαλία τῶν Μαθηματικῶν ἐπιδιώκει νὰ ὑποβοηθήσει τοὺς μαθητὲς ἀνάλογα μὲ τὴ βαθμίδα τῆς νοητικῆς τους ἀνάπτυξης:

νὰ ἐκμάθουν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν τὶς διαδικασίες ταξινόμησης, τῆς διάταξης, τῆς ἀντιστοίχισης καὶ τῆς μέτρησης·

νὰ κατανοήσουν βασικὲς μαθηματικὲς ἔννοιες, ὅπως εἶναι ἡ διατήρηση τῆς ποσότητας, τὸ σύνολο, ἀριθμός, ὁ χρόνος, ὁ χῶρος, τὸ σχῆμα, οἱ ἐπιφάνειες, ὁ ὄγκος κ.ἄ. καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιοῦν καταλλήλως·

νὰ ἑδραιώσουν βασικὲς λογικομαθηματικὲς δομὲς καὶ μηχανισμούς·

νὰ ἐπισημαίνουν ἀρχικὰ τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ ἀντικείμενα καὶ στὶς πράξεις ποὺ οἱ ἴδιοι ἐκτελοῦν πάνω σ' αὐτά, ὕστερα τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς ἴδιες τὶς σχέσεις καὶ νὰ ἀνακαλύπτουν αὐτὲς τὶς σχέσεις στὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον·

νὰ ἀποκτήσουν τὶς τεχνικὲς γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν βασικῶν μαθηματικῶν πράξεων καὶ τὴν ἑτοιμότητα γιὰ ἐφαρμογή τους σὲ συγκεκριμένα προβλήματα·

νὰ καλλιεργήσουν τὴν ἱκανότητα γιὰ τὴ λύση προβλημάτων καὶ τὴ διάθεση γιὰ ἀναζήτηση περισσότερων λύσεων σὲ κάθε πρόβλημα·

νὰ ἐκμάθουν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν μὲ ἀκρίβεια τὴ μαθηματικὴ γλώσσα (γραφικὲς παραστάσεις, μαθηματικοὺς ὅρους, ἔννοιες, σύμβολα κ.ἄ.)·

νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ Μαθηματικὰ ὡς μέσο γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ ἀξιοποίηση τῶν δημιουργικῶν τους δυνάμεων·

νὰ ἀναπτύξουν τὴν δύναμη συγκέντρωσης, ἀφαίρεσης καὶ γενίκευσης, καὶ νὰ ἐθισθοῦν στὴν κριτικὴ σκέψη, στὴν αὐτοπειθαρχία, στὴν αὐτοπεποίθηση καὶ στὴν ὑπευθυνότητα καὶ

νὰ ἀποκτήσουν θετικὴ στάση ἀπέναντι στὰ Μαθηματικὰ καὶ νὰ χαίρονται ὅταν ἐνασχολοῦνται μὲ αὐτά.

ΤΑΞΗ Α΄

ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

I. Βασικὲς προμαθηματικὲς διαδικασίες καὶ ἔννοιες.
II. Βασικὲς μαθηματικὲς ἔννοιες.
III. Γραφικὲς παραστάσεις.
IV. Μετρήσεις.
V. Ἀριθμοί· ἀριθμητικὲς πράξεις.
VI. Προβληματικὲς καταστάσεις.
VII. Γεωμετρία.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Ἡ κάθε γενικὴ ἑνότητα ἐπιδιώκει νὰ καθορίσει ἕνα ποσὸ ὕλης ὡς βάση γιὰ τὴν ἐπιλογὴ καὶ τὴν ὀργάνωση τῶν κατάλληλων δραστηριοτήτων ποὺ πρέπει νὰ κάμουν οἱ μαθητές, προκειμένου νὰ οἰκοδομήσουν τὸ ἀνάλογο κατὰ γενικὴ ἑνότητα γενικὸ πλαίσιο ἀναφορᾶς.

ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

ΤΑΞΗ Α΄

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΣΤΟΧΟΙ
Α. Προμαθηματικὲς διαδικασίες καὶ ἔννοιες (Ταξινόμηση, διάταξη, ἀντιστοίχιση ἕνα πρὸς ἕνα. Μέγεθος, ὕψος, μῆκος, χωρητικότητα. Πάνω–κάτω, δεξιά–ἀριστερά, μεταξύ, πολλά–λίγα, λιγότερα–περισσότερα κ.ἄ.).	Νὰ κατανοοῦν στοιχειώδεις ἔννοιες χώρου. Νὰ κατανοοῦν τὶς ἔννοιες μέγεθος, ὕψος, μῆκος, χωρητικότητα καὶ τὶς σχέσεις τους. Νὰ ταξινομοῦν, νὰ ἀντιστοιχίζουν καὶ νὰ διατάσσουν ποικίλα ἀντικείμενα μὲ βάση ἕνα χαρακτηριστικό τους.	1. Ἔννοιες μέσα στὸ χῶρο (πάνω–κάτω, δεξια ἀριστερά, ἀνάμεσα κ.ἄ.) 2. Οἱ ἔννοιες: μέγεθος, ὕψος, μῆκος, χωρητικότητα καὶ οἱ σχέσεις τους. 3. Ταξινόμηση (πραγμάτων μὲ βάση ἕνα ἢ δύο κύρια χαρακτηριστικά τους ὅπως χρῶμα καὶ μέγεθος) 4. Ἀντιστοίχιση (πραγμάτων ἕνα πρὸς ἕνα). 5. Διάταξη (ἀνιούσα καὶ κατιούσα διάφορων πραγμάτων).	Οἱ μαθητὲς νὰ γίνουν ἱκανοί: Νὰ συλλάβουν τὶς βασικὲς σχέσεις χώρου. Νὰ προσδιορίζουν τὴ θέση ἀντικειμένων μέσα στὸ χῶρο. Νὰ συγκρίνουν μὲ βάση τὶς ἔννοιες: μέγεθος, ὕψος, μῆκος, χωρητικότητα δύο ἢ περισσότερα ἀντικείμενα. Νὰ διακρίνουν μὲ σαφήσεια τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ πραγμάτων. Νὰ ταξινομοῦν διάφορα πράγματα. Νὰ ἀντιστοιχίζουν ἕνα πρὸς ἕνα διάφορα ἀντικείμενα. Νὰ διατάσσουν πράγματα ἢ τὶς ἐκπροσωπήσεις τους.

Β. Βασικὲς μαθηματικὲς ἔννοιες: (Σύνολα, ἀριθμός, σχῆμα, διαστάσεις, γραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ πλήθους τῶν στοιχείων στὰ σύνολα. (ὧρες 13).	Νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ θεμελιώδεις μαθηματικὲς ἔννοιες. Να δηλώνουν τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων διάφορων συνόλων μὲ ποικίλα ἁπλὰ φυσικὰ ἢ ἄλλα μέσα.	1. Ἡ ἔννοια τοῦ συνόλου (σύνολα πραγμάτων, στοιχεῖα συνόλων, σύνολα μὲ περισσότερα ἢ λιγότερα στοιχεῖα καὶ ἰσοδύναμα σύνολα). 2. Πληθικὸς ἀριθμὸς (Ἀρίθμηση. Ὁ πληθικὸς ἀριθμὸς ὡς βασικὴ χαρακτηριστικὴ ἰδιότητα τῶν συνόλων).	Νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὶς ἔννοιες: σύνολο καὶ στοιχεῖο τοῦ συνόλου. Νὰ σχηματιτίζουν σύνολα. Νὰ συγκρίνουν μεταξύ τους τὰ σύνολα Νὰ ἀριθμοῦν. Νὰ ἀντιλαμβάνονται τὸν πληθικὸ ἀριθμὸ σὲ συνάρτηση μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ συνόλου. Νὰ βρίσκουν τὸν πληθικὸ ἀριθμὸ διάφορων συνόλων. Νὰ συγκρίνουν πληθικοὺς ἀριθμούς.
		3. Σχήματα (στερεὰ γεωμετρικὰ σώματα, ἐπίπεδα γεωμετρικὰ σχήματα).	Νὰ ἐπισημαίνουν τὸ σχῆμα ὡς χαρακτηριστικὴ ἰδιότητα τῶν κανονικῶν στερεῶν σωμάτων.
		4. Γραφικὲς ἀπεικονίσεις.	Νὰ διακρίνουν τὰ σχήματα τοῦ κύκλου, τοῦ τετραγώνου καὶ τοῦ ὀρθογωνίου. Νὰ ἀπεικονίζουν μὲ ἁπλὲς γραφικὲς παραστάσεις τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων διάφορων συνόλων.
Γ. Ἡ διαδικασία τῆς μέτρησης (ὧρες 6). Ἐμπειρικὲς μετρήσεις σὲ σχέση μὲ μῆκος, χρῆμα, χρόνο, ἐπιφάνεια, χωρητικότητα.	Νὰ ἐκτελοῦν ἁπλὲς μετρήσεις καὶ νὰ ὁρίζουν κατὰ προσέγγιση διάφορα μεγέθη, μὲ τὴ βοήθεια αὐθαίρετων μονάδων.	1. Μῆκος, ἐπιφάνεια, χωρητικότητα (ἐμπειρικὲς μετρήσεις στὰ μεγέθη αὐτά). 2. Χρόνος: (ἡ ἔννοια τοῦ χρονικοῦ διαστήματος σὲ σχέση μὲ ὁρισμένα γεγονότα). 3. Χρῆμα (δραχμή, δίδραχμο, πεντάδραχμο, δεκάδραχμο, εἰκοσάδραχμο).	Νὰ συλλάβουν διαισθητικὰ (ἐμπειρικὰ) τὴν ἔννοια τῆς αὐθαίρετης μονάδας μέτρησης. Νὰ μετροῦν διάφορα μεγέθη. Νὰ διακρίνουν καὶ νὰ ἐκτιμοῦν τὴ διάρκεια χρονικῶν διαστημάτων. Νὰ διακρίνουν ἐμπειρικὰ τὰ διάφορα κέρματα καὶ νὰ συλλαμβάνουν διαισθητικὰ τὴν ἀξία τους.
Δ. Οἱ ἀριθμοὶ 1–5 ἀριθμητικὲς πράξεις (ὧρες 25) Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοί, πρόσθεση, ἀφαίρεση, λύση ἀνοιχτῶν ἀριθμητικῶν προτάσεων καὶ προβλημάτων)	Νὰ κατανοήσουν μὲ πληρότητα τὴν ἔννοια τῆς μονάδας καὶ τοὺς ἀριθμοὺς 1–5. Νὰ ἀποφασίζουν πότε θὰ χρησιμοποιοῦν τὶς πράξεις τῆς πρόσθεσης καὶ τῆς ἀφαίρεσης ὅταν λύνουν προβλήματα μέσα στὴν πρώτη πεντάδα. Νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ τὴν τεχνικὴ ἐκτέλεσης αὐτῶν τῶν πράξεων.	1. Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοὶ (οἱ ἀριθμοὶ (1–5) ὡς ἀπόλυτοι καὶ ὡς τακτικοί). 2. Πράξεις μὲ τὰ σύνολα Ἀριθμητικὲς Πράξεις ("Ενωση συνόλων' ἢ πράξη τῆς πρόσθεσης μέσα στοὺς ἀριθμοὺς 1–5). 3. Πράξεις μὲ τὰ σύνολα Ἀριθμητικὲς Πράξεις (Διαχωρισμὸς συνόλων· ἢ Πράξη τῆς ἀφαίρεσης μέσα στοὺς ἀριθμοὺς (1–5)	Νὰ κατανοοῦν τὴν ἔννοια τῆς μονάδας. Νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴ σχέση τῶν ἀριθμῶν 1–5 μὲ τὴ μονάδα. Νὰ διατάσσουν τοὺς ἀριθμοὺς 1–5. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἔννοια τῆς πρόσθεσης μὲ ἀφετηρία τὴν ἕνωση τῶν συνόλων. Νὰ ἀποφασίζουν πότε θὰ χρησιμοποιοῦν τὴν πράξη τῆς πρόσθεσης. Νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς σφάλματα προσθέσεις. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἔννοια τῆς ἀφαίρεσης μὲ ἀφετηρία τὸ διαχωρισμὸ τῶν συνόλων. Νὰ ἀποφασίζουν πότε θὰ χρησιμοποιοῦν τὴν πράξη τῆς ἀφαίρεσης. Νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς σφάλματα ἀφαιρέσεις. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν πράξη τῆς ἀφαίρεσης ὡς πράξη ἀντίστροφη τῆς πρόσθεσης.
		4. Λύση προβλημάτων (ἁπλὰ προβλήματα πρόσθεσης καὶ ἀφαίρεσης μέσα στὴν πρώτη πεντάδα).	Νὰ ἐπισημάνουν προβληματικὲς (μαθηματικὲς) καταστάσεις καὶ νὰ ἐπινοοῦν οἱ ἴδιοι τέτοιες καταστάσεις. Νὰ λύνουν προβλήματα.
Ε. Οἱ ἀριθμοὶ 6–10. Ἀριθμητικὲς πράξεις, (ὧρες 28). (Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοί, πρόσθεση, ἀφαίρεση· οἱ ἀριθμοὶ 0–10· ἔννοια τῆς δεκάδας, λύση ἀνοιχτῶν ἀριθμητικῶν προτάσεων καὶ προβλημάτων).	Νὰ κατανοήσουν τοὺς ἀριθμοὺς 6–10 καὶ τὴν ἔννοια τῆς δεκάδας. Νὰ εἰσαχθοῦν στὴν ἔννοια τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Νὰ ἀναπτύξουν τὴν ἱκανότητα γιὰ τὴ λύση προβλημάτων μέσα στὴν πρώτη δεκάδα.	1. Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοὶ 0–10. Οἱ ἔννοιες τοῦ μηδενὸς καὶ τῆς δεκάδας). (Οἱ ἀριθμοὶ 1–10 ὡς ἀπόλυτοι καὶ τακτικοί). 2. Πρόσθεση καὶ ἀφαίρεση (Οἱ πράξεις τῆς πρόσθεσης καὶ τῆς ἀφαίρεσης μέσα στοὺς ἀριθμοὺς 1–10).	Νὰ κατανοοῦν τὴν ἔννοια τοῦ μηδενὸς καὶ τῆς δεκάδας. Νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴ σχέση τῶν ἀριθμῶν 1–10 μὲ τὴ μονάδα. Νὰ διατάσσουν τοὺς ἀριθμοὺς 1–10. Νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ γράφουν τὰ ἀντίστοιχα ἀριθμητικὰ σύμβολα. (Οἱ στόχοι ὅπως στὶς παραγρ.φους 2 καὶ 3 τοῦ Δ).

	Νὰ ἀποκτήσουν τὴν ὑπολογιστικὴ δεξιότητα γιὰ τὴν ἐκτέλεση αὐτῶν τῶν πράξεων.	3. Πολλαπλασιασμός: (Ὁ πολλαπλασιμὸς ὡς ἕνωση ἴσων συνόλων καὶ ὡς σύντομη πρόσθεση μέσα στὴν πρώτη δεκάδα). 4. Λύση προβλημάτων: (Ἁπλὰ προβλήματα πρόσθεσης, ἀφαίρεσης καὶ πολλαπλασιασμοῦ μέσα στὴν πρώτη δεκάδα).	Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἔννοιαν τοῦ πολλαπλασιασμοῦ μὲ ἀφετηρία τὴν ἕνωση ἴσων συνόλων. Νὰ ἀποφασίζουν πότε θὰ ἐκτελοῦν τὴν πράξη τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. Νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς σφάλματα πράξεις τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. (Οἱ στόχοι ὅπως στὴν παράγραφο 4 τοῦ Δ).
ΣΤ. Οἱ ἀριθμοὶ 11–20· ἀριθμητικὲς πράξεις (ὧρες 30). (Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοί, πρόσθεση, ἀφαίρεση καὶ πολλαπλασιασμός. Λύση ἀνοιχτῶν ἀριθμητικῶν προτάσεων καὶ προβλημάτων. Ἡ ἔννοια τοῦ μισοῦ).	Νὰ κατανοήσουν τοὺς ἀριθμοὺς 11–20 (μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν ὑπέρβαση τῆς δεκάδας καὶ στὴν ἀρίθμηση). Νὰ ἀποφασίζουν μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη εὐχέρεια πότε θὰ ἐκτελοῦν τὶς πράξεις τῆς πρόθεσης, τῆς ἀφαίρεσης καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ὅταν λύνουν πιὸ σύνθετα προβλήματα. Νὰ κάμουν μιὰ πρώτη γνωριμία μὲ τὴν ἔννοια τοῦ μισοῦ.	1. Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοὶ 0–20 (Οἱ ἀρθμοὶ 1–20 ὡς ἀπόλυτοι καὶ τακτικοί). 2. Πρόσθεση, ἀφαίρεση καὶ πολλαπλασιασμὸς (Οἱ πράξεις τῆς πρόσθεσης, τῆς ἀφαίρεσης καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ μέσα στοὺς ἀριθμοὺς 1–20). 3. Λύση προβλημάτων. (Ἁπλὰ προβλήματα πρόσθεσης, ἀφαίρεσης καὶ πολλαπλασιασμοῦ μέσα στὴν εἰκοσάδα). 4. Ἡ ἔννοια τοῦ μισοῦ. (Τὸ μισὸ κάποιου πράγματος ἢ κάποιου μεγέθους).	Νὰ ἀντιλαμβάνονται τὴν σχέση τῶν ἀριθμῶν 1–20 μὲ τὴ μονάδα καὶ τὴν ποσοτικὴ ὑπέρβαση τῆς δεκάδας. Νὰ διατάσσουν τοὺς ἀριθμοὺς 1–20. Νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ γράφουν τὰ ἀντίστοιχα ἀριθμητικὰ σύμβολα. Οἱ στόχοι ὅπως στὶς παραγράφους 2 καὶ 3 τοῦ Δ καὶ στὴν παράγραφο 3 τοῦ Ε. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στὶς ἀριθμητικὲς πράξεις τῆς πρόσθεσης, τῆς ἀφαίρεσης καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ. (Οἱ στόχοι ὅπως στὴν παράγραφο 4 τοῦ Δ). Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἔννοια τοῦ μισοῦ. Νὰ ἐπισημαίνουν καὶ νὰ βρίσκουν τὸ μισὸ σὲ διάφορες περιπτώσεις.
Ζ. Βασικὲς γεωμετρικὲς ἔννοιες (ὧρες 6).	Νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ ἁπλὲς γεωμετρικὲς ἔννοιες καὶ σχήματα. Νὰ γίνουν ἱκανοὶ νὰ ἐπισημαίνουν τὰ γεωμετρικὰ σχήματα στὸ περιβάλλον τους.	1. Εἴδη γραμμῶν: Καμπύλες (ἀνοιχτὲς–κλειστές), εὐθεῖες τεθλασμένες. 2. Ἡ ἔννοια διάσταση χαρακτηριζόμενη ὡς μῆκος (Σύγκριση σὲ διαστάσεις κύβου καὶ ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, ὅπως καὶ τετραγώνου καὶ ὀρθογωνίου παραλληλογράμμου).	Νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἔννοια τῆς καμπύλης σὲ σχέση μὲ τὸν κύκλο. Νὰ ἀναγνωρίζουν τὸν κύκλο ὡς κλειστὴ καμπύλη καὶ τὰ τόξα του ὡς ἀνοιχτὲς καμπύλες. Νὰ συνδυάσουν τὶς εὐθεῖες καὶ τὶς τεθλασμένες σὲ σχέση μὲ τὸ τετράγωνο. Νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ νὰ σχεδιάζουν ποικίλες εὐθεῖες καὶ τεθλασμένες γραμμές. Νὰ διακρίνουν ὅτι ὁ κύβος ἔχει τὸ ἴδιο μῆκος ὡς πρὸς καὶ τὶς τρεῖς διαστάσεις, ἐνῶ τὸ ὀρθογώνιο παραλληλεπίπεδο δὲν ἔχει τὸ ἴδιο μῆκος στὶς τρεῖς διαστάσεις. Νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι τὸ τετράγωνο ἔχει καὶ τὶς δύο διαστάσεις μὲ τὸ ἴδιο μῆκος, ἐνῶ τὸ ὀρθογώνιο παραλληλόγραμμο ἔχει τὶς διαστάσεις του μὲ διαφορετικὸ μῆκος. Νὰ κατανοήσουν ἐποπτικὰ τὴν ἔννοια διάσταση σὰν ἰδιότητα τῶν γεωμετρικῶν σωμάτων καὶ σχημάτων.

ΤΑΞΗ Β'

ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

I. Βασικὲς προμαθηματικὲς διαδικασίες καὶ ἔννοιες.
II. Βασικὲς μαθηματικὲς ἔννοιες.
III. Γραφικὲς παραστάσεις.
IV. Μετρήσεις.
V. Ἀριθμοί· ἀριθμητικὲς πράξεις.
VI. Προβληματικὲς καταστάσεις.
VII. Γεωμετρία.
VIII. Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῶν πιθανοτήτων.

ΤΑΞΗ Β'

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΧΟΙ
Α. Προμαθηματικὲς διαδικασίες (Ταξινομήσεις, ἀντιστοιχίσεις, καὶ διατάξεις μὲ βάση δύο ἢ περισσότερα χαρακτηριστικά). (ὧρες 8).	Νὰ ταξινομοῦν, νὰ ἀντιστοιχίζουν καὶ νὰ διατάσσουν ποικίλα πράγματα μὲ βάση περισσότερα ἀπὸ ἕνα χαρακτηριστικά τους.	1. Ταξινόμηση (πραγμάτων μὲ βάση περισσότερα ἀπὸ δύο χαρακτηριστικά τους). 2. Ἀντιστοίχιση (πραγμάτων ἕνα πρὸς ἕνα, ἕνα πρὸς δύο, ἕνα πρὸς τρία). 3. Διάταξη εὐθύγραμμη (ἀνιούσα ἢ κατιούσα διάφορων πραγμάτων μὲ βάση κάποιο χαρακτηριστικό, ποὺ προσφέρεται στὴ διάταξη).	Οἱ μαθητὲς νὰ γίνουν ἱκανοί: Νὰ ἐπισημαίνουν μὲ ἀκρίβεια περισσότερα ἀπὸ δύο χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντικειμένων καὶ νὰ τὰ ταξινομοῦν ἀναλόγως. Νὰ ἐπιτυγχάνουν συνθετότερες ἀντιστοιχίσεις ποικίλων πραγμάτων. Νὰ προβαίνουν σὲ ποικιλία διατάξεων πραγμάτων μὲ γνώμονα π.χ. τὸ μέγεθος (ἂν πρόκειται γιὰ πράγματα) ἢ τὴν πληθικότητα (ἂν πρόκειται γιὰ ἀριθμοὺς ἢ ὁμάδες πραγμάτων).
Β. Βασικὲς μαθηματικὲς ἔννοιες. (Σύνολα, ὑποσύνολα, διαμερισμὸς συνόλων, σχῆμα, διαστάσεις, γραφικὴ ἀπεικόνιση τοῦ πλήθους τῶν στοιχείων στὰ σύνολα κ.λπ.) (ὧρες 10).	Νὰ χειρίζονται σύνολα ἀντικειμένων κατὰ ποικίλους τρόπους. Νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ πιὸ σύνθετες μαθηματικὲς ἔννοιες. Νὰ ἀπεικονίζουν τὸ πλῆθος τῶν στοιχείων διάφορων συνόλων μὲ μέσα ποὺ μοιάζουν περισσότερο μὲ σύμβολα.	1. Σύνολα, ὑποσύνολα–διάμερισμὸς συνόλων. 2. Σχήματα–διαστάσεις. Τὰ στερεὰ γεωμετρικὰ σώματα καὶ τὰ ἁπλὰ ἐπίπεδα σχήματα τῆς προηγούμενης τάξης: κύβος καὶ ὀρθογώνιο παραλληλεπίπεδο· ὀρθογώνιο καὶ τρίγωνο. Τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος. 4. Γραφικὲς ἀπεικονίσεις.	Νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἔννοια τοῦ συνόλου καὶ νὰ προβαίνουν σὲ διαμερισμὸ συνόλων. Νὰ ἐπισημαίνουν τὸ στοιχεῖο διάκρισης τῶν δύο στερεῶν: κύβου καὶ ὀρθογωνίου παραλληλεπιπέδου, ὅπως ἐπίσης τῶν ἐπιπέδων σχημάτων ὀρθογωνίου καὶ τριγώνου. Νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι τὰ στερεὰ σώματα ὅπως καὶ τὰ σχήματα ἔχουν διαστάσεις (τρόπος ἔκτασής τους μέσα στὸ χῶρο ἢ στὸ ἐπίπεδο). Νὰ ξεχωρίζουν τὸ πλάτος ἀπὸ τὸ μῆκος μὲ τὴν πρόσθετη διάκριση ὅτι καὶ τὰ δύο ἔχουν κάποιο μῆκος, κάποιο μάκρος. Μέσα σὲ διαγράμματα νὰ σημαδεύουν (μὲ στιγμές, ἀστερίσκους κι ἄλλα) τὰ στοιχεῖα συνόλων καὶ νὰ ἐπισημαίνουν ἔτσι τὸ πλῆθος τους.
Γ. Μετρήσεις. (Μετρήσεις μὲ αὐθαίρετες μονάδες μέτρησης καὶ ἐπαγωγὴ στὶς σταθερὲς μονάδες μέτρησης). (ὧρες 8).	Νὰ εἰσαχθοῦν στὴν ἔννοια τῆς μέτρησης. Νὰ ἐκτελοῦν ἁπλὲς μετρήσεις ὄχι μόνο μὲ αὐθαίρετες ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς κοινῶς ἀποδεκτὲς μονάδες (σταθερές). Νὰ διακρίνουν τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὴν ἀξία τῶν μονάδων μέτρησης στὴ ζωή.	1. Μῆκος–πλάτος–ἐπιφάνεια–χωρητικότητα. (Ἐμπειρικὲς μετρήσεις αὐτῶν τῶν μεγεθῶν. Εἰσαγωγὴ στὶς καθιερωμένες μονάδες). 2. Χρόνος. (Ἡ ἔννοια τοῦ χρονικοῦ διαστήματος σὲ σχέση μὲ ὁρισμένα γεγονότα καθὼς καὶ σὲ σχέση μὲ τὴν καθιερωμένη μονάδα μέτρησης). 3. Χρῆμα. (Ὅπως καὶ στὴν προηγούμενη τάξη).	Νὰ συλλάβουν διαισθητικά, τὶς ἔννοιες τῆς αὐθαίρετης καθὼς καὶ τῆς καθιερωμένης μονάδας μέτρησης. Νὰ μετροῦν τὰ ἀριστερὰ ἀναφερόμενα μεγέθη. Νὰ ἐκτιμοῦν τὴ χρονικὴ διάρκεια ἐμπειρικὰ καὶ μὲ βάση τὴν καθιερωμένη μονάδα. Νὰ διακρίνουν τὰ διάφορα κέρματα καὶ νὰ συλλάβουν τὴν ἀξία τους σὲ σύγκριση μὲ τὴ μονάδα τους.
Δ. Οἱ ἀριθμοὶ ἀπὸ 20–100. (Ἀπόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοί, 10, 20, 30....100, 5, 10, 15...100, 23, 35, 48...100. Θεσιακὴ ἀξία ψηφίων. Ἡ ἔννοια τῶν 1/2, 1/4, 2/4, 3/4)4/4. (ὧρες 24).	Νὰ ἀριθμοῦν μὲ ποικίλους τρόπους μέσα στὴν ἑκατοντάδα καὶ νὰ δημιουργοῦν καὶ οἱ ἴδιοι πρότυπα ἀκολουθίας ἀριθμῶν. Νὰ κατανοήσουν τὴν ἔννοια τῆς ἑκατοντάδας. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὸν ἀπόλυτο συσχετισμό, ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ θέση ἑνὸς ἀριθμοῦ καὶ τὴν ἀξία του. (Θεσιακὴ ἀξία τῶν ἀριθμῶν). Νὰ συλλάβουν τὶς ἔννοιες τοῦ μισοῦ, τοῦ τετάρτου, τῶν δύο καὶ τριῶν τετάρτων.	1. Οἱ ἀριθμοὶ ἀπὸ 20–100. Οἱ ἀπόλυτοι ἀριθμοὶ 20–100 (ὡς πληθικοὶ ἀριθμοὶ συνόλων· οἱ ἀντίστοιχοι τακτικοὶ ἀριθμοί). 2. Θεσιακὴ ἀξία ψηφίων (μέσα στὴν ἑκατοντάδα). 3. Κλάσματα. (Τὰ κλάσματα 1/2, 1/4, 2/4, 3/4, 4/4).	Νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ πλῆθος ποὺ ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς 1–100. Νὰ ἀριθμοῦν σωστὰ μέσα στὴν ἑκατοντάδα. Νὰ δημιουργοῦν πρότυπα διαδοχῆς ἀριθμῶν. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἑκατοντάδα σὰν μιὰ ἄλλη μονάδα. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ συσχετισμὸ ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴ θέση, ἑνὸς ψηφίου καὶ στὴν ἀξία του. Νὰ ἀξιολογήσουν τὶς ἔννοιες τῶν κλασμάτων 1/2, 1/4, 2/4, 3/4, 4/4. Νὰ διατάσσουν τὰ κλάσματα.

Ε. Μαθηματικὲς Πράξεις στοὺς ἀριθμοὺς 0–100 (Πρόσθεση, ἀφαίρεση καὶ πολλαπλασιασμός: εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῆς διαίρεσης καὶ στὴν πράξη τῆς διαίρεσης: λύση ἀνοικτῶν ἀριθμητικῶν προτάσεων καὶ προβλημάτων· ἰδιότητες πρόσθεσης· προσεταιριστικότητα καὶ ἀντιμεταθετικότητα). (ὥρες 58).	Νὰ ἀποφασίζουν μὲ ἀρκετὴ βεβαιότητα πότε θὰ χρησιμοποιοῦν τὶς πράξεις τῆς πρόσθεσης, τῆς ἀφαίρεσης καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ὅταν λύνουν ἀνοιχτὲς ἀριθμητικὲς προτάσεις καὶ προβλήματα.	1. Οἱ ἀριθμοὶ 0–100. ('Απόλυτοι καὶ τακτικοὶ ἀριθμοὶ 0–100. Ἡ ἑκατοντάδα σὰν μονάδα).	Οἱ στόχοι ὅπως στὴν παράγραφο 1 τοῦ Ε, τῆς προηγούμενης τάξης, στοὺς ἀριθμοὺς 0–100.
		2. Πρόσθεση, ἀφαίρεση πολλαπλασιασμός. (Οἱ πράξεις αὐτὲς μέσα στὴν ἑκατοντάδα.	(Οἱ στόχοι ὅπως στὶς παραγράφους 2 καὶ 3 τοῦ Δ καὶ 3 τοῦ Ε τῆς προηγούμενης τάξης στοὺς ἀριθμοὺς 0–100).
	Νὰ ἀναπτύξουν περισσότερο τὴν ὑπολογιστικὴ δεξιότητα γιὰ τὴν ἐκτέλεση αὐτῶν τῶν πράξεων. Νὰ εἰσαχθοῦν στὴν ἔννοια τῆς διαίρεσης καὶ στὴ διαδικασία τῆς τεχνικῆς γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῆς διαίρεσης.	3. Διαίρεση. (Ἡ διαίρεση ὡς διαμερισμὸς συνόλων σὲ ἰσοδύναμα ὑποσύνολα).	Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἔννοια τῆς διαίρεσης μὲ ἀφετηρία τὸ διαμερισμὸ ἑνὸς ἀρχικοῦ συνόλου σὲ ἰσοδύναμα ὑποσύνολα. Νὰ ἀποφασίζουν πότε θὰ ἐκτελοῦν τὴν πράξη τῆς διαίρεσης. Νὰ ἐκτελοῦν χωρὶς σφάλματα πράξεις διαίρεσης
	Νὰ ἀντιληφθοῦν τὶς βασικὲς ἰδιότητες τῆς πρόσθεσης.	4. Λύση προβλημάτων. ('Ανοιχτὲς προτάσεις' ἁπλὰ προβλήματα καὶ τῶν τεσσάρων πράξεων μέσα στὴν ἑκατοντάδα). 5. Ἰδιότητες τῆς πρόσθεσης. (Ἡ προσεταιριστικότητα καὶ ἡ ἀντιμεταθετικότητα).	Οἱ στόχοι ὅπως στὴν παράγραφο 4 τοῦ Δ τῆς προηγούμενης τάξης. Νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἐφαρμογὴ τῶν ἰδιοτήτων τῆς προσεταιριστικότητας καὶ ἀντιμεταθετικότητας καὶ νὰ κατανοήσουν ἔτσι τὴν προσφορά τους.
ΣΤ. Βασικὲς γεωμετρικὲς ἔννοιες. (Κύκλος, τετράγωνο, ὀρθογώνιο τρίγωνο). (Ὥρες 8).	Νὰ εἰσαχθοῦν στὶς ἔννοιες τοῦ τετραγώνου, τοῦ ὀρθογωνίου καὶ τοῦ τριγώνου καὶ τοῦ κύκλου.	1. Τὰ βασικὰ ἐπίπεδα γεωμετρικὰ σχήματα. (Ὁ κύκλος, τὸ τετράγωνο, τὸ ὀρθογώνιο καὶ τὸ τρίγωνο μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διάκρισής τους).	Νὰ διακρίνουν καὶ νὰ δικαιολογοῦν τὰ ἀριστερὰ ἀναφερόμενα σχήματα.
Ζ. Εἰσαγωγὴ στὴν ἔννοια τῶν πιθανοτήτων. (Σχετικὰ παιγνίδια, σχετικὲς ἁπλὲς γραφικὲς παραστάσεις). (Ὥρες 4).	Νὰ εἰσαχθοῦν στὴν ἔννοια τῆς σχετικῆς συχνότητας μὲ τὴν ὁποία πραγματοποιοῦνται διάφορα ἐνδεχόμενα.	1. Ἔννοια τοῦ πιθανοῦ (περιπτώσεις ἁπλῶν πιθανῶν γεγονότων).	Νὰ προβλέπουν τὸ ἀποτέλεσμα σχετικῶν ἐνεργειῶν. Νὰ καταγράφουν τὰ δεδομένα. Νὰ ἀπεικονίζουν τὰ δεδομένα μὲ ἀνάλογες γραφικὲς παραστάσεις. Νὰ ὁδηγοῦνται μὲ βάση τὰ δεδομένα σὲ ἀνάλογα συμπεράσματα.

Ε. ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Σκοπὸς τῆς Αἰσθητικῆς Ἀγωγῆς εἶναι νὰ βοηθήσει τοὺς μαθητὲς νὰ ὀργανώνουν δημιουργικὰ καὶ νὰ ἐξωτερικεύουν μὲ πληρότητα τὶς προσωπικές τους ἐμπειρίες, ἰδέες καὶ συναισθήματα σὲ ποικίλες ἐκφραστικὲς μορφὲς καὶ νὰ ἀναπτύξουν προοδευτικὰ τὴν ἀπαραίτητη εὐαισθησία ἀπέναντι στὰ καλλιτεχνικὰ δημιουργήματα ὅπως καὶ σὲ κάθε ἐκδήλωση τοῦ ὡραίου στὴ φύση καὶ τὴ ζωή.

Εἰδικότερα ἐπιδιώκεται:

Ἡ ἐνίσχυση τῆς εὐαισθησίας τοῦ παιδιοῦ ἀπέναντι στὰ πράγματα καὶ τὶς μεταβολές τους καὶ ἡ ἀξιοποίηση τῆς παρατηρητικότητας ὥστε νὰ ἐμπλουτίσει τὸν ἐσωτερικό του κόσμο καὶ νὰ ἀναπτύξει στενότερη καὶ πληρέστερη ἐπικοινωνία μὲ τὸ περιβάλλον του·

Ἡ καλλιέργεια τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν ἀντιληπτικῶν του ἱκανοτήτων μὲ τρόπο ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ ὀργανώνει καὶ νὰ συντονίζει τὶς δυνάμεις του γιὰ παραγωγὴ δημιουργικοῦ ἔργου σὲ ποικίλους ἐκφραστικοὺς τύπους·

Ἡ ἐνεργοποίηση τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων ὅλων τῶν παιδιῶν σὲ κάθε ἡλικία μὲ τρόπο ποὺ θὰ διασφαλίζεται καὶ θὰ προωθεῖται ἡ ἀπρόσκοπτη ἐξέλιξη καὶ ἡ καταξίωση τῶν ἀτομικῶν ἐνδιαφερόντων, κλίσεων καὶ δεξιοτήτων τους·

Ἡ ἐξοικείωση, καὶ ἡ ἀντίστοιχη ἄσκηση, μὲ τὰ σύμβολα, τὰ μέσα καὶ τὶς τεχνικὲς ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ καλλιτέχνες στὴ δημιουργική τους ἐργασία, ὥστε νὰ ἑδραιωθεῖ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, τὸ αἰσθητικό τους κριτήριο·

Ἡ ἀπόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων καὶ στάσεων ποὺ εἶναι ἀναγκαῖες ὄχι μόνο γιὰ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν ἐκτίμηση τῆς χειρωνακτικῆς ἐργασίας γενικότερα.

Ἡ γνωριμία μὲ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τοῦ ἔθνους μας, ὅπως καὶ ἄλλων λαῶν, ὥστε νὰ ὁλοκληρωθεῖ σχετικὰ ἡ αἰσθητικὴ ἐμπειρία καὶ νὰ γίνει ἡ τέχνη σύμβολο καὶ μέσο συναδέλφωσης τῶν λαῶν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ (Α)

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ–ΣΧΕΔΙΟ–ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑ

Γενικὲς ἐπιδιώξεις:

Νὰ μάθουν αἱ μαθητὲς νὰ διακρίνουν καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ χρώματα, τὰ σχήματα, τὴν ὑφὴ καὶ τὶς ἄλλες ἰδιότητες τῶν πραγμάτων, ὅπως ἐμφανίζονται στὶς διάφορες καταστάσεις καὶ μορφές τους, στὴ φύση καὶ στὰ ἀνθρώπινα ἔργα·

Νὰ μάθουν νὰ συνδέουν τὶς ἰδιότητες αὐτὲς μὲ ἀνάλογες καλλιτεχνικὲς ἔννοιες (χρῶμα, γραμμή, κίνηση κ.λπ.) καὶ νὰ ἀποκτήσουν προοδευτικὰ εὐαισθησία ἀπέναντι στὰ ποιοτικὰ στοιχεῖα μιᾶς καλλιτεχνικῆς δημιουργίας·

Νὰ γνωρίσουν ὅσο γίνεται περισσότερα ὑλικά, μέσα καὶ τεχνικὲς ποὺ χρησιμοποιοῦνται στὶς εἰκαστικὲς τέχνες καὶ νὰ ἀσκηθοῦν στὴ χρήση τους, σὲ ἀτομικὲς καὶ ὁμαδικὲς ἐργασίες·

Νὰ κατανοήσουν παράλληλα τὶς ἐκφραστικὲς δυνατότητες ποὺ προσφέρουν τὰ διάφορα ὑλικὰ στὶς καλλιτεχνικὲς προθέσεις τοῦ δημιουργοῦ, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ἐπιλέγουν κάθε φορὰ τὰ ἀνάλογα ὑλικὰ καὶ ταυτόχρονα νὰ μάθουν νὰ ἀποτιμοῦν τόσο τὶς ἀτομικές τους ἱκανότητες, ὅσο καὶ τὴν προσφορὰ τῶν ἄλλων·

Νὰ ἀσκηθοῦν στὴν παραγωγὴ ἔργων ποὺ θὰ ἀποβλέπουν τόσο στὴν ἱκανοποίηση προσωπικῶν καλλιτεχνικῶν κλίσεων, ὅσο καὶ στὴν καλλιέργεια δεξιοτήτων τοῦ χεριοῦ, χρήσιμων στὶς πρακτικὲς ἀνάγκες τῆς ζωῆς.

Α.1. Ἐπιδιώξεις τοῦ προγράμματος Α′ καὶ Β′ τάξεων :

Στὶς τάξεις αὐτὲς ἐπιδιώκουμε :

Νὰ βοηθήσουμε τὰ παιδιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴ φυσική τους ἀνάγκη γιὰ αὐτοέκφραση μὲ ὅλη τὴ δυνατὴ πληρότητα, ὥστε νὰ αἰσθάνονται ἱκανοποίηση·

Νὰ τὰ φέρουμε μεθοδικὰ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ πρῶτα ὑλικὰ καὶ τὰ μέσα καλλετεχνικῆς ἔκφρασης καὶ ν' ἀποκτήσουν προοδευτικὰ τὶς ἀπαραίτητες δεξιότητες χρήσης τους, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ τὰ μετατρέπουν σὲ ἐκφραστικὰ μέσα·

Νὰ καλλιεργήσουμε τὶς αἰσθήσεις τους, ὥστε νὰ χαίρονται τὴ χρωματικὴ ἁρμονία καὶ τὸ μορφικὸ-πλαστικὸ ἀποτέλεσμα·

Νὰ τὰ κάνουμε ἱκανὰ νὰ κατασκευάζουν ἁπλὰ ἀντικείμενα δίνοντας μορφὴ στὶς ἐπιθυμίες καὶ προθέσεις του.

Α.2. Μορφὲς καλλετεχνικῶν δραστηριοτήτων Α′ καὶ Β′ τάξεων.

Α.2.1. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Στόχοι

Μὲ τὴ ζωγραφικὴ ἐπιδιώκεται :

Κυρίως ἡ ἔμπρακτη ἐξοικείωση τῶν παιδιῶν μὲ τὸ χρῶμα καὶ τὰ ἀντίστοιχα μέσα καὶ ἡ ἄσκηση στὴν ἱκανότητα νὰ ἀποδίδουν μὲ τὸ χρῶμα τὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα·

Ἡ εὐαισθητοποίηση ἀπέναντι στὴ χρωματικὴ ἁρμονία.

Θεματικὸ περιεχόμενο :

Ἐλεύθερη δημιουργία σὲ ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ βάση, γιὰ ἔκφραση προσωπικῶν ἐμπειριῶν, ἀναγκῶν καὶ ἐνδιαφερόντων (προσωπικὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν).

Θέματα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ σχολείου καὶ τῆς κοινότητας, καθὼς καὶ ἀπὸ ἐπίκαιρα γεγονότα ποὺἄσκησαν ἰσχυρὴ ἐπίδραση στὸ παιδί.

Θέματα ἀπὸ ἄλλες σχολικὲς μαθήσεις καὶ δραστηριότητες, στὰ πλαίσια τῆς διαθεματικῆς προσέγγισης τῆς ὕλης, ὅπου ἡ ζωγραφικὴ βοηθεῖ τὸ παιδὶ νὰ δεῖ ἕνα ἀντικείμενο ἀπὸ πολλὲς πλευρές.

Δραστηριότητες-Ὑλικὰ

α′ Ζωγραφικὴ μὲ τέμπερες

Δημιουργικὲς ἀπασχολήσεις, ὅπως πιὸ πάνω.

Ὑλικά : Τέμπερες : Προτιμοῦνται γιατὶ ἔχουν τὴν ἰδιότητα νὰ στρώνονται εὔκολα καὶ νὰ χρησιμοποιοῦνται σὲ διαδοχικὰ στρώματα. Τὴ διάλυση κάνει ὁ δάσκαλος καὶ τὴ μεταγγίζει σὲ δοχεῖα.

Πινέλα : Προτιμοῦνται σκληρὰ καὶ χοντρὰ πλακὲ πινέλα, Νο 8, 10, 12. Σὲ κάθε δοχεῖο καὶ ξεχωριστὸ πινέλο.

Χαρτί : Τὸ μικρότερο χαρτὶ (γιὰ χρήση πάνω στὸ θρανίο ἢ τραπέζι) εἶναι διαστάσεων 50 × 35 ἑκατοστά.

Σὲ ἄλλες περιπτώσεις (ζωγραφικὴ σὲ τοῖχο, πάτωμα, καβαλέτο) οἱ διαστάσεις εἶναι περίπου 70 × 50 ἑκ.

Ὁδηγίες : Οἱ μεγάλες γενικὰ ἐπιφάνειες στὶς δύο πρῶτες τάξεις βοηθοῦν τὰ παιδιὰ νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα, καθὼς ἀκόμη δὲν ἔχουν ἔλεγχο τῶν μικρῶν μυῶν καὶ κινοῦν σχεδὸν ὁλόκληρο τὸ βραχίονα.

Οἱ ἐπιφάνειες νὰ μὴν εἶναι λεῖες (γλασέ), ἀλλὰ κάπως ἀνώμαλες καὶ μὰτ (Pistol papér, Γούτφρη, ἀχυρόχαρτο κ.ἄ.). Τὸ χρῶμα τοῦ χαρτιοῦ δὲν ἔχει σημασία. Ἀνήκει στὴν προτίμηση τοῦ παιδιοῦ.

β′ Ζωγραφικὴ μὲ δαχτυλομπογές (Δακτυλοζωγραφική).

Ὑλικά : Ὑπάρχει ἕτοιμη μπογιὰ σκόνη στὴν ἀγορά. Βάζομε στὸ χαρτὶ τοῦ παιδιοῦ 1-2 κουταλιὲς ποὺ τὶς στρώνει μὲ τὴν παλάμη καὶ σχεδιάζει ἔπειτα μὲ τὰ δάχτυλα ἢ ἄλλα ἀντικείμενα. Τὰ χρώματα μποροῦν νὰ ἀναμιχθοῦν.

Τὸ χαρτὶ ἔχει μέγεθος 50 × 35 ἑκ. περίπου.

γ′ Σπογγοζωγραφική: Κατ' ἀναλογία μὲ τὸ προηγούμενο.

Α.2.2. ΣΧΕΔΙΟ - ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Στόχοι

Κύριος στόχος εἶναι ἡ ἄσκηση στὴ χρήση τῆς γραμμῆς ἢ τοῦ περιγράμματος καὶ τῶν ρυθμικῶν συνδυασμῶν γιὰ τὴ δημιουργία σχημάτων καὶ εἰκόνων σὲ ἐπίπεδη ἐπιφάνεια.

Θεματικὸ περιεχόμενο : Ὅπως καὶ στὴ ζωγραφική.

Δραστηριότητες-Ὑλικὰ

α′ Μολύβι: Μολονότι συνηθισμένο, περιορίζει τὶς ἐκφραστικὲς δυνατότητες ἔκφρασης.

β') Παστέλ : Καλῆς ποιότητας κιμωλία σὲ διάφορα χρώματα. Τὸ χαρτὶ προτιμότερο νὰ εἶναι σκοῦρο χρωματιστὸ μὲ ἐπιφάνεια ἀνώμαλη.

γ') Λαδοπαστέλ : Δουλεύεται εὐκολότερα ἀπὸ τὸ ἁπλὸ παστὲλ καὶ τὸ χρῶμα εἶναι πολὺ λαμπρό. Πλησιάζει τὴ ζωγραφική.

δ') Κραγιόνια : Ἔχουν βάση τὸ κερί. Προτιμοῦμε ἄσπρο χαρτί.

ε') Μαρκαδόροι : Εὔχρηστο καὶ εὐχάριστο μέσο μὲ ζωηροὺς χρωματισμούς. Προτιμοῦνται οἱ χονδροὶ μαρκαδόροι.

στ') Κάρβουνο : Τὸ χονδρὸ κάρβουνο θεωρεῖται προτιμότερο.

ζ') Κιμωλία : Χρησιμοποιεῖται καὶ στὸν πίνακα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀνώμαλη ἐπιφάνεια.

Ὁδηγίες :

Ὅπως καὶ στὴ ζωγραφική, καθοριστικὸς παράγοντας εἶναι κι ἐδῶ τὸ ὑλικό. Ἀλλὰ βαθμιαῖα ἐνισχύομε τὸ παιδὶ νὰ πειθαρχήσει τὸ χῶρο καὶ νὰ πετύχει ἱκανοποιητικὸ τεχνικὸ ἀποτέλεσμα.

Δὲν ἐπιβάλλεται ἢ ὑποβάλλεται ὁρισμένη τεχνικὴ μὲ «ὑποδείγματα» καὶ εὔκολα τυποποιημένα σχήματα τῶν πραγμάτων. Ἀφήνομε τὸ παιδὶ νὰ ἀποκτήσει τὴ δική του πειθαρχία καὶ «τεχνοτροπία», ὅπως καὶ στὴ ζωγραφική.

Ἐνθαρρύνομε ἐπίσης τὴν ἀφηγηματικὴ μὲ σχέδια (γεγονότων, μικρῶν ἱστοριῶν, παραμυθιῶν κ.ἄ.) σὲ στὺλ εἰκονογραφημένων ἱστοριῶν, ὥστε νὰ ὑπενδυθεῖ τὸ σχέδιο μὲ περιεχόμενο καὶ νὰ πάρει τὸ βάρος προσωπικοῦ νοήματος.

Α.2.3. ΠΛΑΣΤΙΚΗ

Στόχοι

Μὲ τὴν πλαστικὴ δίνομε στὰ παιδιὰ τὴν εὐκαιρία νὰ χρησιμοποιοῦν τὶς σωματικές τους δυνάμεις στὴ χρήση εὔπλαστων ὑλικῶν, γιὰ νὰ δημιουργοῦν τρισδιάστατες μορφές. Δίνουμε ἐπίσης τὴ δυνατότητα γιὰ ἐκτόνωση στὴν προσπάθεια δαμασμοῦ τοῦ ὑλικοῦ.

Θεματικὸ περιεχόμενο.

Τὸ ἴδιο μὲ τὰ προηγούμενα. Ἐνθαρρύνουμε ἰδιαίτερα τὸ παιδὶ νὰ πειραματίζεται μὲ τὰ ὑλικά, ἀνεξάρτητα ἀπὸ εἰδικὸ περιεχόμενο ἢ ἀποτέλεσμα. Χρησιμοποιοῦν διάφορα ἀντικείμενα, γιὰ νὰ δώσουν ὑφὴ στὴν ἐπιφάνεια : π.χ. ξυλαράκια γιὰ ραβδώσεις, κουμπιὰ γιὰ βαθουλώματα, καρφιά, νομίσματα, ὑφάσματα κουκουνάρια κ.λπ.

Δραστηριότητες—Ὑλικὰ

α') Πλαστικὴ μὲ πηλό.

Τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ ἐργασθοῦν μὲ δύο τρόπους : τὸν ἀναλυτικὸ ἢ τὸ συνθετικό.

Στὴν πρώτη περίπτωση συμπιέζεται ὁ πηλός, ἁπλώνεται κ.λπ. ὥσπου νὰ πάρει τὸ σχῆμα ποὺ ἐπιθυμεῖ τὸ παιδί. Στὴ δεύτερη περίπτωση τεμαχίζεται ἢ κατασκευάζονται χωριστὰ τὰ διάφορα μέρη καὶ μετὰ ἑνώνονται (συναρμολογοῦνται).

β') Πλαστικὴ μὲ πλαστελίνη.

Ἡ πλαστελίνη πλεονεκτεῖ κατὰ τὸ ὅτι εἶναι καθαρότερο ὑλικὸ καὶ περισσότερο εὔπλαστο, ὥστε νὰ ἀλλάζει εὔκολα ἡ μορφή.

γ') Πλαστικὴ μὲ ζυμάρι.

Δὲν εἶναι τόσο εὔχρηστο. Στὸ ἀλεύρι προσθέτουμε ἁλάτι (2 πρὸς 1) καὶ τὸ ἀπαιτούμενο νερό.

Ὁδηγίες :

Εἶναι μιὰ ἀπασχόληση ποὺ ἀσκεῖ ἠρεμιστικὴ ἐπίδραση στὸ παιδὶ μέσω τῆς ἐκτόνωσης. Γι' αὐτό, ὅπως καὶ στὴ ζωγραφική, ἐκεῖνο ποὺ πρωταρχικὰ ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἐνασχόληση τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ ὑλικὸ καὶ ἡ αἰσθητηριοκινητικὴ δραστηριότητα (ἡ διαδικασία τῆς παραγωγῆς) παρὰ τὸ αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα.

Ὁποιοδήποτε ἀποτέλεσμα γίνεται ἀποδεκτὸ ὡς ἐπίτευγμα προσωπικὸ χωρὶς νὰ συγκρίνεται μὲ δημιουργήματα ἄλλων.

Α.2.4. ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Στόχοι

Οἱ ἴδιοι μὲ τοὺς στόχους τῆς πλαστικῆς. Μὲ τὴ γλυπτικὴ ἐπιπλέον δίνομε εὐκαιρίες στὸ παιδὶ νὰ ἐργαστεῖ μὲ στέρεο ὑλικὸ σκαλίζοντάς το (καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ διαφορὰ ἀπὸ τὴν πλαστική) καὶ νὰ γνωρίσει ἔτσι τὶς δυνατότητες τῶν διάφορων φυσικῶν ὑλικῶν.

Θεματικὸ περιεχόμενο : Ὅπως καὶ στὰ προηγούμενα.

Δραστηριότητες—Ὑλικά.

Καὶ στὴ γλυπτικὴ τὰ παιδιὰ μποροῦν νὰ ἐργαστοῦν μὲ δύο τρόπους : μὲ τὴν ἀναλυτικὴ ἢ τὴ συνθετικὴ μέθοδο. Μὲ τὴν πρώτη τὸ ὑλικὸ παίρνει τὴν ἐπιθυμητὴ φόρμα μὲ ἀφαίρεση τοῦ περιττοῦ ὑλικοῦ. Μὲ τὴ δεύτερη τὸ γλυπτὸ σχηματίζεται μὲ τὴ σύνδεση καὶ συναρμολόγηση διάφορων ὑλικῶν ἢ ἀντικειμένων.

α') Ὑλικὰ μὲ τὴν ἀναλυτικὴ μέθοδο.

Πέτρα : ἡ μαλακότερη τῆς περιοχῆς.

Γύψος.

Ἄψητο τοῦβλο : ξεραμένα τοῦβλα, πρὶν ψηθοῦν, ἐφόσον εἶναι προσιτά.

Σαπούνι : δουλεύεται μὲ γυαλόχαρτο καὶ ράσπα.

Φλοιὸς πεύκου.

Κάθε εὔχρηστο ὑλικὸ ποὺ ὑπάρχει στὴν περιοχὴ καὶ ὅποιο προτιμᾶ τὸ παιδί.

β΄ Ὑλικὰ μὲ τὴ συνθετικὴ μέθοδο.

Κάθε ὑλικὸ ποὺ εἶναι ἀκίνδυνο γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας αὐτῆς, χρήσιμο ἢ ἄχρηστο ποὺ βρίσκεται γύρω τους (ξύλα, σπάγγοι, κουτιά, χαρτιά, βίδες, τενεκεδάκια, σύρματα, κουκουνάρια, καλαμάκια κ.τ.λ.).

Στὴ μέθοδο αὐτὴ κατατάσσονται καὶ οἱ διάφορες χρηστικὲς κατασκευές. Ἡ τεχνολογία προσφέρει γι' αὐτὸ ἄφθονο, φτηνὸ καὶ εὔχρηστο ὑλικὸ γιὰ ποικίλες συναρμολογικὲς τεχνικές.

Ὁδηγίες

Ὁ δάσκαλος πρέπει νὰ βεβαιώνεται κάθε φορὰ ὅτι τὰ ὑλικὰ καὶ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἶναι ἀκίνδυνα γιὰ τὰ παιδιά.

Ἐπίσης προσέχει νὰ ἐπιλέγει ὁ ἴδιος ὑλικά, μέσα καὶ δραστηριότητες ποὺ νὰ μὴν ξεπερνοῦν τὶς δυνατότητες τῶν μαθητῶν τοῦ μέσου ὅρου, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀποτυχίες καὶ ἀποθάρρυνση.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ξέρει ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ δὲ διαρκεῖ πολὺ χρόνο, γιατὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν γρήγορα ἐξατμίζεται.

Ἀκόμη τὸ παιδὶ ἔχει δυσχέρειες στὴ χρήση ὑλικῶν καὶ μέσων. Δὲν μποροῦν π.χ. ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς Α΄ τάξης νὰ κολλοῦν χαρτόνια. Ὁ δάσκαλος πρέπει διακριτικὰ νὰ βοηθεῖ τὰ παιδιὰ καί, πρῶτα νὰ δείχνει ὁ ἴδιος πῶς γίνονται ὁρισμένα πράγματα.

Α.2.5. ΚΟΛΛΑΖ

Στόχοι–Περιεχόμενο

Μὲ τὸν ὅρο Κολλάζ ἐννοοῦμε τὴν ἐπικόλληση διάφορων ὑλικῶν πάνω σὲ μιὰ ἐπίπεδη ἐπιφάνεια. Σκοπὸς τῆς δραστηριότητας αὐτῆς εἶναι νὰ δώσουμε στὰ παιδιὰ εὐκαιρίες ἐλεύθερης δημιουργίας μὲ τὴ χρήση ποικίλων ὑλικῶν, ἀπόκτησης ἐμπειριῶν σχετικῶν μὲ τὴν ὑφὴ καὶ τὶς ἰδιότητες τῶν ὑλικῶν καὶ ἀνάπτυξης ἱκανοτήτων γιὰ ἐναρμόνιση καὶ καλλιτεχνικὴ πειθάρχηση σὲ προδιαγραμμένο σχέδιο ἄσχετων φαινομενικὰ στοιχείων.

Στὸ ἴδιο πλαίσιο ἐνισχύονται καὶ προσπάθειες «ἀφηρημένων» συνθέσεων καὶ ἁπλῆς διακοσμητικῆς.

Δραστηριότητες–ὑλικὰ

Ὡς ὑλικὸ χρησιμοποιεῖται ὅ,τι βρίσκεται στὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ: ἀποκόμματα ὑφασμάτων, χρωματιστὰ χαρτιά, εἰκόνες ἀπὸ περιοδικά, ἀσημόχαρτο, περιτυλίγματα σοκολάτας, φτερά, σπόροι, ἄμμος, μακαρονάκι κ.ἄ.

Τὰ πολὺ μικρὰ ὑλικὰ δυσκολεύουν τὸ μικρὸ παιδί. Γι' αὐτὸ προτιμοῦνται τὰ πιὸ εὔχρηστα. Βοηθοῦμε τὰ παιδιὰ στὸ κόλλημα καὶ τὰ ἐνθαρρύνομε νὰ καλύπτουν ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια.

Α.2.6. ΤΥΠΩΜΑ

Στόχοι

Μὲ τὴ δραστηριότητα αὐτὴ ἐπιδιώκουμε τὰ καλλιεργήσουμε στὸ παιδὶ τὴν αἴσθηση τοῦ ρυθμοῦ ποὺ πετυχαίνεται μὲ ἐπανάληψη ἁπλῶν σχεδίων. Ἰδιαίτερα στὸ διστακτικὸ καὶ ἀδέξιο παιδὶ ἡ πράξη αὐτὴ μεταδίδει τὴν αἴσθηση τῆς ἐπιτυχίας, γιατὶ εὔκολα δημιουργεῖ ἕνα εὐχάριστο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα μὲ τὴ χρήση ἁπλοῦ ὀργάνου καὶ τὴν ἐπανάληψη ἁπλῆς συγκεκριμένης δραστηριότητας.

Δραστηριότητες–Ὑλικὰ

Μῆτρες ἀπὸ διάφορα ὑλικά: ξύλα, φελλό, λάστιχο, πατάτα.

Ἡ ἴδια δουλειὰ μπορεῖ νὰ γίνει μὲ ἀντικείμενα τοῦ ἄμεσου περιβάλλοντος, π.χ. κουμπιά, ρόδες παιγνιδιῶν, πλευρὲς ἑνὸς καρουλιοῦ, πώματα κ.ἄ.

Ἡ μήτρα ἢ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀντικειμένου καλύπτεται μὲ χρῶμα ἢ μελάνη.

Τὸ χαρτὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀπορροφητικό.

Α.2.7. ΚΟΥΚΛΕΣ - ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟ

Στόχοι

Μὲ τὶς κοῦκλες γενικὰ βοηθοῦμε τὰ παιδιά:

Νὰ παρατηρήσουν καὶ νὰ μελετήσουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ τὴ μορφὴ τῶν ζώων ποὺ παρασταίνουν·

Νὰ ἀποκτήσουν δεξιότητες σχετικὲς μὲ τὸ σχεδίασμα, κόψιμο, κόλλημα, χρωμάτισμα κ.τ.λ.

Νὰ καλλιεργήσουν τὸν προφορικὸ λόγο καὶ ν' ἀποκτήσουν τὴν ἑτοιμότητα καὶ τὸ θάρρος (ἰδιαίτερα τὰ δειλὰ καὶ ἀποκλίνοντα παιδιὰ) νὰ ἐκδηλώσουν τὶς σκέψεις καὶ τὰ συναισθήματά τους, ὅταν αὐτοσχεδιάζουν παίζοντας κουκλοθέατρο.

Θεματικὸ περιεχόμενο.

Δραματοποιήσεις σκηνῶν ἀπὸ τὴ σχολικὴ ζωή.

Δραματοποιήσεις παραμυθιῶν, ἱστοριῶν καὶ κειμένων ἀπὸ τὰ βιβλία τους.

Μεταφορὰ ἐμπειριῶν ἀπὸ τὴ ζωή τους στὴ κοινότητα.

Ἐπινοήσεις σὲ ἀτομικὴ καὶ ὁμαδικὴ βάση (αὐτοσχεδιάσεις).

Δραστηριότητες–Ὑλικὰ

Ὑλικά: Λεπτὸ χαρτόνι, ὕφασμα, κάλτσες, ξυλαράκια κ.τ.ὅ.

Δραστηριότητες: Ἁπλὲς κατασκευὲς φιγούρας ἀνθρώπου ἢ ζώου.

Σχεδιάζεται, χρωματίζεται, κόβεται, κολλιέται ἡ σιλουέτα σὲ μιὰ βέργα καὶ ὑψώνεται πίσω ἀπὸ ἕνα παραβὰν ἢ πίνακα ἢ τραπέζι. Τὸ παιδὶ κινεῖ καὶ μιλάει γιὰ λογαριασμὸ τῆς κούκλας.

Κατασκευή μόνο τοῦ κεφαλιοῦ καὶ κίνηση. Ὁ δείχτης τοῦ χεριοῦ μπαίνει γιὰ λαιμὸ καὶ ὁ ἀντίχειρας μὲ τὸ μέσο γιὰ χέρια.

Ἀντὶ γιὰ χαρτόνι ἢ ὕφασμα χρησιμοποιεῖται μικρὴ μπάλα, ὅπου σχεδιάζεται τὸ πρόσωπο, κολλᾶμε μαλλιὰ κ.τ.λ. Χρήση μὲ τὸ δάκτυλο.

Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ γίνει μὲ κουτιά, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ σχῆμα.

Κόβονται σιλουέτες κατὰ τὴν παράδοση τοῦ Καραγκιόζη (χωρὶς ἀρθρώσεις). Μ' αὐτὲς τὰ παιδιὰ παίζουν ρόλους πίσω ἀπὸ τὸ τζάμι ἢ πανί.

Ἄλλοι τρόποι ποὺ ἐφευρίσκει ἡ δασκάλα ἢ συμβουλεύεται ἀπὸ βιβλία.

Παρακολούθηση παραστάσεων ἔντεχνου κουκλοθέατρου καὶ Καραγκιόζη.

Α.2.8. ΜΑΣΚΕΣ

Στόχοι

Οἱ ἐπιδιώξεις εἶναι ἀνάλογες μ' ἐκεῖνες τῶν κουκλῶν.

Δραστηριότητες–Ὑλικά.

Στὶς τάξεις αὐτὲς περιοριζόμαστε κυρίως στὸ στερεὸ χαρτί. Μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθεῖ καὶ πανὶ καὶ νὰ συνδυαστεῖ μὲ ἀνάλογη ἀμφίεση, ὁπότε τὰ παιδιὰ ὑποδύονται διάφορους ρόλους.

Α.2.9. ΥΦΑΝΤΙΚΗ

Στόχοι

Μὲ τὴν ὑφαντικὴ τὸ παιδὶ : α) ἀποκτᾶ χρήσιμες πληροφορίες καὶ γνώσεις γιὰ τὴ μετατροπὴ τῆς πρώτης ὕλης (μαλλιοῦ, κλωστῆς) σὲ ὕφασμα καὶ τὶς ἀνάλογες δεξιότητες, β) διακρίνει τὶς διαφοροποιήσεις ποὺ συντελοῦνται στὴν ὑφή, τοὺς χρωματισμοὺς καὶ τοὺς διακοσμητικοὺς συνδυασμοὺς μὲ τὴν ἀλλαγὴ τρόπου ὕφανσης, γ) ἀναπτύσσει τὸ αἰσθητικό του κριτήριο.

Δραστηριότητες–Ὑλικὰ–Ὁδηγίες.

Χρησιμοποιοῦμε μαλλί, νῆμα, λωρίδες ὑφάσματος κ.τ.ἄ. Ὑποτυπώδης «ἀργαλειὸς» ποὺ τὸν φτιάχνομε ἐμεῖς. Γενικὰ βοηθοῦμε τὸ παιδί, γιατὶ ἡ δραστηριότητα αὐτὴ εἶναι δύσκολη γιὰ παιδιὰ τῆς ἡλικίας αὐτῆς. Καὶ περιοριζόμαστε σὲ πολὺ ἁπλὲς κατασκευές.

Δίνομε στὸ παιδὶ ἕναν ἀργαλειὸ ἀπὸ χαρτόνι, (15–20 έκ.) τετράγωνο ἢ ὀρθογώνιο, ἢ ἀπὸ σανίδι ἢ ἕνα σκελετὸ πάνω στὸν ὁποῖο ἔχομε κάνει χωρίσματα ἀνὰ 5 χιλιοστὰ (μὲ σχισμὲς ἢ καρφιὰ ἀνάλογα) κι ἔχομε περάσει τὸ νῆμα τοῦ στημονιοῦ.

Δείχνουμε πρῶτα στὰ παιδιὰ πῶς νὰ κρατοῦν τὸ ὑφάδι καὶ πῶς κάνουμε ἕνα σχέδιο. Μετὰ ἀφήνουμε τὸ παιδὶ ἐλεύθερο νὰ πειραματιστεῖ μὲ τὰ χρώματα καὶ τοὺς συνδυασμούς.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ (Β')

ΜΟΥΣΙΚΗ

Β.1. Ἐπιδιώξεις τοῦ μαθήματος :

Νὰ ἀφυπνίσει τὶς μουσικὲς δυνάμεις τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τὶς καλλιεργήσει ἔτσι ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ τὶς χρησιμοποιεῖ σὲ ἀτομικὲς ἢ συλλογικὲς μουσικὲς ἐκδηλώσεις.

Νὰ βοηθήσει τὸ παιδὶ νὰ ἀναπτύξει τὴ μουσικὴ εὐαισθησία, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀπολαμβάνει τὸ ρυθμό, τὴν ἁρμονία, τὴ μελωδία, καθὼς καὶ τὴν ἰδιαίτερη ἐκφραστικὴ δύναμη μιᾶς μουσικῆς σύνθεσης.

Νὰ ρευστοποιήσει τὶς ἀτομικὲς δημιουργικὲς μουσικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὰ ἐνδιαφέροντα καὶ τὶς ἰδιαίτερες κλίσεις του.

Νὰ τὸ ὑποβοηθήσει νὰ ἐξοικειωθεῖ μὲ τὰ μουσικὰ σύμβολα καὶ ὄργανα, νὰ τὸ ἀσκήσει στὴν χρησιμοποίησή τους γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἁπλῶν μουσικῶν συνθέσεων, καὶ νὰ τὸ ἐνθαρρύνει στὶς τυχὸν ἀπόπειρές του γιὰ μουσικὲς συνθέσεις.

Νὰ τοῦ ἀναπτύξει νέα ἐνδιαφέροντα καὶ διάθεση γιὰ συμμετοχὴ σὲ ὀργανωμένες μουσικὲς ἐκδηλώσεις καὶ νὰ τὸ καταστήσει ἱκανὸ νὰ αἰσθάνεται ἀνάλογη αἰσθητικὴ συγκίνηση.

Νὰ τὸ φέρει σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς μουσικοὺς θησαυροὺς τοῦ λαοῦ μας καὶ τῶν ἄλλων λαῶν, ἔτσι ὥστε, ὄχι μόνον νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάλογη αἰσθητικὴ συγκίνηση, ἀλλὰ νὰ ἐκτιμᾶ σωστὰ τὶς ποικίλες μουσικὲς δημιουργίες καὶ νὰ τὶς χρησιμοποιεῖ ὡς μέσο γιὰ τὴν ἐπικοινωνία καὶ συναδέλφωση τῶν λαῶν.

Β.2. Ἐπιδιώξεις Προγράμματος Α' καὶ Β' τάξεων.

Στὶς τάξεις αὐτὲς ἐπιδιώκουμε νὰ ἀποκτήσει τὸ παιδὶ τὰ πρῶτα μεθοδευμένα μουσικὰ βιώματα μὲ τρόπο ὥστε :

Νὰ ἀφομοιώσει, προοδευτικὰ μὲ συστηματικὴ ἀκρόαση, τοὺς κατάλληλους ἤχους καί, ἀργότερα, τὴν κατάλληλη μουσική.

Νὰ ἑδραιώσει, μὲ ρυθμικὴ ἄσκηση, τὴ σωστὴ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς·

Νὰ ἀποκτήσει τὴν ἱκανότητα γιὰ σωστὴ τοποθέτηση τῆς φωνῆς στὸ τραγούδι·

Νὰ γίνει ἱκανό, μὲ τὴ χρήση διάφορων ἠχητικῶν ἀντικειμένων καὶ ὀργάνων, γιὰ ρυθμικὴ συνοδεία καὶ ρυθμικὸ αὐτοσχεδιασμό·

Νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κάνει ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῶν μουσικῶν ἐμπειριῶν καὶ δεξιοτήτων σὲ δημιουργικὲς ἐργασίες τῆς τάξης.

Β.3. Μορφὲς μουσικῶν δραστηριοτήτων Α' καὶ Β' τάξεων

Οἱ βασικὲς μορφὲς εἶναι : ἀκρόαση, ρυθμικὴ κίνηση, τραγούδι, παίξιμο ὀργάνου, μουσικὴ γραφὴ καὶ ἀνάγνωση, μουσικὴ σύνθεση ἢ μουσικὲς δημιουργίες.

Οἱ δραστηριότητες αὐτὲς ἐντάσσονται σ' ἕνα σχῆμα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν 4 βασικὲς μουσικὲς λειτουργίες:

α) Ἀκρόαση (φωνῆς-ὀργάνου μουσικοῦ, φωνῆς καὶ ὀργάνου).

β) Ἐκτέλεση (τραγούδι, ὄργανο, ἀνάγνωση μουσικῶν συμβόλων).

γ) Ρυθμικὴ κίνηση καὶ

δ) Δημιουργικὲς ἐργασίες.

Ἰδιαίτερα γιὰ τὶς Α' καὶ Β' τάξεις παίρνουν τὶς ἑξῆς μορφὲς καὶ περιεχόμενο.

α) Ἀκροαστικὴ ἄσκηση

Στόχοι	Δραστηριότητες
Πρώτη ἐξοικείωση τοῦ παιδιοῦ μὲ τοὺς φυσικοὺς καὶ τεχνικοὺς ἤχους γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μουσικῆς του αἴσθησης.	Ἄσκηση στὴν ἀκρόαση καὶ διάκριση φυσικῶν καὶ μουσικῶν ἤχων. Τὸ ἴδιο σὲ συνδυασμὸ μὲ ρυθμικὲς κινήσεις. Ἀκρόαση κατάλληλων γιὰ τὴν ἡλικία μελωδιῶν, ὅπως : νανουρίσματα, ταχταρίσματα καὶ ἄλλα ἁπλὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἁπλὰ χαρούμενα ἐμβατήρια, ἔντεχνα παιδικὰ τραγούδια, ξένες λαϊκὲς μελωδίες καὶ τεμάχια χαρακτηριστικὰ γιὰ τὸ ρυθμὸ καὶ τὸ μέλος ἀπὸ κλασικὴ μουσική. Διάκριση ἤχων ὀργάνων μὲ τὰ ὁποῖα ἐκτελοῦνται ὁρισμένα τραγούδια (κυρίως ἀπὸ τὶς κασέτες).

β) Ρυθμικὴ ἄσκηση καὶ κίνηση

Στόχοι	Δραστηριότητες
Πρώτη ἐξοικείωσημὲ τὸ ρυθμό, διάκριση ρυθμικῶν ἤχων καὶ ἀπόλαυσή τους. Ἀνάπτυξη ἱκανότητας τῶν παιδιῶν γιὰ πειθάρχιση τῆς κινητικότητάς τους καὶ τὸν ἔλεγχο τῶν βασικῶν τους κινήσεων μέσα στὸ χῶρο. Ὑποβοήθηση γιὰ ἐλεύθερη ρυθμικὴ ἔκφραση καὶ ρύθμιση τῆς ἀναπνοῆς τους γιὰ τὴν τοποθέτηση τῆς φωνῆς στὸ τραγούδι.	Μιμητικὲς κινήσεις ἤχων ἀπὸ τὴ ζωὴ (π.χ. καλπασμὸς ἀλόγων, λειτουργίας μηχανῶν κ.ἄ.). Αὐτοσχέδιες (αὐθόρμητες) ἐκφραστικὲς κινήσεις-ρυθμισμένες κινήσεις μὲ στόχο τὸν ἔλεγχο τῶν σωματικῶν κινήσεων (βάδισμα, τρέξιμο, πηδήματα κ.τ.λ.). Ἐπίσης χτυπώντας παλαμάκια ἢ βαδίζοντας ἀκολουθοῦν ρυθμοὺς (μουσικοὺς ἢ ἄλλους). Ρυθμικὰ μουσικὰ παιγνίδια καὶ ἁπλοὶ λαϊκοὶ χοροὶ (βηματισμοί).

γ) Μουσικὴ ἐκτέλεση

Στόχοι	Δραστηριότητες
Τὰ παιδιὰ ἐξοικειώνονται μὲ τοὺς ἤχους διάφορων ἠχητικῶν ὀργάνων καὶ ἀσκοῦνται στὴ διάκρισή τους καὶ τὴ σωστὴ παραγωγὴ ρυθμικῶν ἢ μελωδικῶν ἤχων. Ἀσκοῦνται στὴ σωστὴ λειτουργία τῆς ἀναπνοῆς, ποὺ θὰ τὰ βοηθήσει νὰ βροῦν στὸ λάρυγγά τους τὴ φυσιολογικὴ θέση τῆς φωνῆς τους στὸ τραγούδι. Καλλιεργοῦν τὶς φωνητικὲς καὶ ἀκουστικὲς ἱκανότητες καὶ τὴν εὐαισθησία ἀπέναντι στὶς μουσικὲς δημιουργίες.	Περιλαμβάνονται δύο βασικὲς μουσικὲς δραστηριότητες: τραγούδι καὶ χρήση ἠχητικῶν ὀργάνων. Χρήση διάφορων ἠχητικῶν ἀντικειμένων καὶ ὀργάνων (χαρτιοῦ, ξερῶν φύλλων, ξύλων, κουταλιῶν, κουδουνιῶν κ.ἄ. χρήση μουσικῶν ὀργάνων). Συνδυασμὸς τῶν ἀνωτέρω μὲ τὴν ἀκρόαση καὶ τὴ ρυθμικὴ κίνηση. Ἀπομίμηση ἤχων (φωνῶν, ὀργάνων μουσικῶν καὶ ἄλλων) καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς προηγούμενες δραστηριότητες. Φωνητικὴ ἀπόδοση ἀνάλογων μὲ τὴν ἡλικία τραγουδιῶν. Μουσικὰ παιγνίδια καὶ χοροὶ (ρυθμικοὶ βηματισμοί). Ἀπόδοση μελωδιῶν καὶ τραγουδιῶν μὲ ἀνάλογα ὄργανα τάξης.

δ) Δημιουργικὲς ἐργασίες

Στόχοι	Δραστηριότητες
Δίνονται εὐκαιρίες στὰ παιδιά : νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν αἰσθητική τους ἐμπειρία μὲ ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῶν ἀποκτημένων μουσικῶν δεξιοτήτων στὶς ἄλλες δημιουργικὲς ἐργασίες τῆς τάξης. νὰ ἀνακαλύψουν τὴν ἀτομικότητά τους μέσα ἀπὸ τὶς δραστηριότητες αὐτές. νὰ ὁλοκληρώσουν τὴ μόρφωσή τους.	Στοιχειώδεις αὐτοσχεδιάσεις τραγουδιῶν ἢ μελωδιῶν (μὲ φωνὴ ἢ ὄργανα), συνοδεία τραγουδιοῦ μὲ παλαμάκια, κρουστὰ ὄργανα κ.τ.ὅ., τοποθέτηση ἁπλῶν ποιημάτων σὲ μελωδίες γνωστὲς ἢ αὐτοσχέδιες, μουσικὰ παιγνίδια. Συμμετοχή, ἀτομικὴ ἢ ὁμαδική, σὲ ἑορταστικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ σχολείου μὲ μουσικὲς δραστηριότητες (τραγούδι, συνοδεία μὲ ἠχητικὰ ὄργανα σὲ παραστάσεις ἀπὸ σκηνῆς κ.τ.ὅ.).

Ὑπόδυση ρόλων σὲ ἐλεύθερα δραματοποιημένα μουσικὰ παιγνίδια, στὴν αἴθουσα ἢ στὴν αὐλή. Τραγούδια μὲ διάλογο. Μουσικὴ ὑπόκρουση καὶ τραγούδι σὲ παραστάσεις κουκλοθεάτρου κ.τ.ὅ.

Καταγραφὴ ἤχων, μελωδιῶν, τραγουδιῶν τῶν παιδιῶν κ.ἄ. (σύμφωνα μὲ τὸ ἀνωτέρω) σὲ μαγνητόφωνο.

Β. 2. Ἄσκηση στὴ ρυθμικὴ ἀπόδοση κινήσεων μὲ συνοδεία πιάνου καὶ ἄλλων ὀργάνων.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἡ μουσικὴ παιδεία ἴσαμε σήμερα στηριζόταν σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὸ περιστασιακὸ τραγούδι ποὺ ὑπηρετοῦσε ἀνάγκες τοῦ λοιποῦ σχολικοῦ προγράμματος.

Ἔτσι ἡ αἰσθητικὴ πλευρὰ τοῦ μαθήματος τῆς Μουσικῆς ἀγνοήθηκε καὶ καταστρατηγήθηκε, καθὼς ἡ ἐπιλογὴ τῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τοὺς δασκάλους γινόταν μὲ προσωπικὰ κριτήρια καὶ ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες καὶ τὸ ὅλο πνεῦμα ἐργασίας τοῦ σχολείου, ἐνῶ ἄλλες πρωτογενεῖς καὶ βασικοὶ παράγοντες τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος ἔμεναν ἔξω ἀπὸ τὸ διδακτικὸ πλαίσιο.

Στὸ πρόγραμμα τοῦτο τὸ βάρος πέφτει στὴν καλλιέργεια πρωταρχικὰ τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος τοῦ παιδιοῦ μέσω τῶν κατάλληλων ἤχων καὶ ρυθμῶν καὶ τὴν προσωπικὴ συμμετοχὴ τοῦ παιδιοῦ στὶς ἀντίστοιχες δραστηριότητες. Τὸ τραγούδι δὲν εἶναι παρὰ ἕνα μέρος τῆς μουσικῆς ἀγωγῆς καὶ συνδυάζεται μὲ τὴν κίνηση, τὸ παιγνίδι καὶ τὴ δημιουργικὴ ἔκφραση.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ πρέπει ὁ δάσκαλος νὰ δώσει τὴν ἴδια βαρύτητα στὶς τέσσερις κατηγορίες τῶν μουσικῶν δραστηριοτήτων ποὺ περιγράψαμε (Μορφὲς μουσικῶν δραστηριοτήτων) χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα ποὺ τοῦ προσφέρει ἡ σύγχρονη τεχνική.

Ἡ δουλειὰ τοῦ δασκάλου, στὶς τάξεις αὐτές, δὲν θὰ κριθεῖ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῶν τραγουδιῶν ποὺ ἔμαθε στὰ παιδιὰ καὶ ἀπὸ τὴ γενικότερη εὐαισθησία ποὺ ἀπόκτησαν ἀπέναντι στὸν ἦχο, τὸ ρυθμὸ καὶ τὴν ἀτομικὴ δημιουργικὴ ἔκφραση.

Γιὰ νὰ γίνει σωστὴ ἀρχὴ καὶ ἐπιτυχὴς ἐφαρμογὴ τοῦ Προγράμματος χρειάζεται ἀλλαγὴ στὴ στάση τοῦ δασκάλου ἀπέναντι στὸ μάθημα αὐτό. Ἀπαιτεῖται πρῶτα νὰ δεῖ τὸ μάθημα ὡς αὐτοτελὴ μαθητικὴ δραστηριότητα ποὺ συνάπτεται μὲ βαθύτερες βιολογικὲς ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἄλλες σκοπιμότητες διδακτικές.

Ἡ αἴσθηση τοῦ ρυθμοῦ, ἡ μελωδικὴ ἔκφραση, τὸ τραγούδισμα κ.λπ. εἶναι ἔμφυτα στὸν κάθε ἄνθρωπο. Δὲν χρειάζεται νὰ συνδέσουμε ἀπαραίτητα μὲ ἄλλα μαθήματα ἢ νὰ γίνουν ὑπηρετικὰ αὐτῶν π.χ. μὲ τὸ γλωσσικὸ μάθημα ἢ μὲ τὴ Μελέτη τοῦ Περιβάλλοντος.

Ἀπαιτεῖται ἀκόμη ἡ προμήθεια ὀργάνων τῆς τάξης καὶ διάφορων ἠχητικῶν ἀντικειμένων ποὺ θὰ χρησιμοποιοῦν οἱ μαθητὲς ἄνετα (τρίγωνο, ντέφι, κύμβαλα, καστανιέτες, κουδουνάκια, μαράκες, κυλινδρικὰ ξύλα ἢ καλάμια, ταμπούρλα, ξυλόφωνο, καὶ πιθανὸν ὄργανα ποὺ γνωρίζουν νὰ παίζουν οἱ μαθητές.). Καὶ νὰ ἀντιμετωπίσει ὁ δάσκαλος αὐτὸς τὶς δραστηριότητες ὡς βασικῆς σημασίας γιὰ τὴ μουσικὴ ἐκπαίδευση.

Καὶ βέβαια χρειάζεται μιὰ μεθοδολογικὴ καὶ μιὰ μουσικὴ καλλιέργεια ποὺ δὲν εἶναι δοσμένη σὲ ὅλους μας, οὔτε ἀπὸ τὴ φύση οὔτη ἀπὸ τὴν ἀγωγὴ ποὺ λάβαμε.

Γιὰ νὰ βοηθήσουμε τὸ δύσκολο ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ λεπτὸ ἔργο ἀποφασίσαμε, μεταβατικὰ καὶ ὡς πρῶτο βῆμα, νὰ τοῦ προσφέρουμε τὴν πεῖρα καὶ τὴ γνώση τῶν εἰδικῶν μουσικολόγων καὶ μουσικοπαιδαγωγῶν μὲ εἰδικὲς ἐργασίες.

Ἡ πρώτη προσπάθεια ἔγινε μὲ τὸ τραγούδι, στὸ ὁποῖο ἐνσωματώνονται καὶ ἄλλες μουσικὲς δραστηριότητες, ὅπως ὁ ρυθμός, ἡ κίνηση, ἡ φωνητικὴ ἄσκηση, ἡ ἀκρόαση, τὸ παιγνίδι.

Δύο Μέθοδοι θὰ δοθοῦν στὰ σχολεῖα, ὅπου :

α) ἀναλύεται ἡ ἔννοια, ἡ σημασία καὶ ὁ τρόπος διδασκαλίας τοῦ τραγουδιοῦ στὶς Α' καὶ Β' τάξεις.

β) ἑρμηνεύονται οἱ φυσιολογικὲς λειτουργίες τοῦ τραγουδιοῦ.

γ) προσφέρονται ὑποδειγματικοὶ τρόποι διδασκαλίας.

δ) καταχωρίζονται κατάλληλα τραγουδάκια, γιὰ τὶς τάξεις αὐτές, συνοδευμένα ἀπὸ εἰδικὲς κασέτες, ὅπου ἔχουν μαγνητοφωνηθεῖ ὅλα τὰ τραγούδια.

Ἡ σειρὰ τῶν τραγουδιῶν ἔγινε μὲ βάση καθαρὰ μουσικὰ κριτήρια, ὅπου ἐλήφθησαν ὑπόψη οἱ δυνατότητες τοῦ παιδιοῦ, ἡ σωστὴ διαβάθμιση τῶν μουσικῶν μέτρων καὶ τόνων καὶ ἡ ἀνάγκη γιὰ βαθμιαία μεθοδικὴ εἰσαγωγὴ στὴ μουσικὴ αἴσθηση καὶ ἐμπειρία.

Γι' αὐτὸ τηρήθηκε ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὰ ἁπλὰ στὰ σύνθετα κι ἀπὸ τὰ γνωστὰ στὰ ἄγνωστα. Ἔτσι ἔχομε ἄφθονες δημοτικὲς μελωδίες καὶ παιγνίδια, παράλληλα μὲ ἔντεχνα τραγούδια, διαλεγμένα ἐπίσης μὲ τὰ ἴδια κριτήρια.

Ἡ χρήση τῆς μεθόδου καὶ ἡ βιβ/λία τῶν τραγουδιῶν - παιγνιδιῶν εἶναι ὑποχρεωτική, γιατὶ ἀποτελοῦν συμπλήρωμα τοῦ Προγράμματος καὶ γιατὶ μόνον ἔτσι θὰ ἐπιδιωχθοῦν οἱ σκοποὶ τοῦ Προγράμματος. Τὰ τραγούδια εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τὴ σωστὴ μουσικὴ ἀγωγὴ τοῦ παιδιοῦ.

Λίγα ἀκόμα, πολὺ λίγα συμπληρωματικὰ τραγούδια, γιὰ νὰ καλυφθοῦν ἴσως ὁρισμένες ἄλλες ἀνάγκες τῆς ζωῆς, θὰ ἐπιλέξει ὁ δάσκαος μὲ πολὺ προσοχὴ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν ἀγορὰ καὶ μὲ βάση τὶς παραπάνω ἀρχές.

ΣΤ' ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ι. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ἡ Φυσικὴ Ἀγωγὴ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἔχει ὡς σκοπὸ νὰ βελτιώσει τὴν ψυχοσωματικὴ διάπλαση τοῦ μαθητῆ, νὰ τοῦ καλλιεργήσει τὶς κινητικές του δυνατότητες καὶ κλίσεις καὶ νὰ τὸν βοηθήσει, ὥστε νὰ ἐνταχθεῖ ὡς δημιουργικὸ μέλος στὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Εἰδικότερα μὲ τὴ Φυσικὴ Ἀγωγὴ ἐπιδιώκεται :

1. Ἡ διαφύλαξη καὶ ἡ βελτίωση τῆς ὑγείας.
2. Ἡ βελτίωση τῶν φυσιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ὀργανισμοῦ (ἀναπνοὴ καὶ κυκλοφορία - αὔξηση τῆς ἀντοχῆς).
3. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς δύναμης τῶν μυῶν (δύναμη, ἀνθεκτικότητα, ἐκκρηκτικότητα, ἐλαστικότητα).
4. Ἡ βελτίωση τῆς ταχύτητας (καλυτέρευση τῆς ἔμφυτης ταχύτητας).
5. Ἡ βελτίωση τῆς εὐκινησίας τῶν ἀρθρώσεων.
6. Ἡ καλλιέργεια τῆς νευρομυϊκῆς συνεργίας καὶ τῆς μυϊκῆς συναρμογῆς (ὀρθὴ κινητικὴ ἔκφραση, σύμμετρη καὶ ἁρμονικὴ διάπλαση τοῦ σώματος, καλὴ μυϊκὴ αἴσθηση, μικρὸς χρόνος ἀντίδρασης).
7. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν ἀθλητισμὸ καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀθλητικοῦ πνεύματος.
8. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀγάπης γιὰ τὴ φύση καὶ ἡ ὀρθὴ χρησιμοποίηση τῶν στοιχείων της στὴν ἄθληση καὶ τὴ ζωή.
9. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς συνείδησης τῆς ὑποκειμενικῆς καὶ τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητας.
10. Ἡ καλλιέργεια τῶν ψυχικῶν, ἠθικῶν, καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν (αὐτοπεποίθηση, πρωτοβουλία, θάρρος, πειθαρχία, συνεργασία, ἀλτρουϊσμός).
11. Ἡ ἀνάπτυξη τῶν διανθρώπινων σχέσεων μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ ἄλλου κόσμου.

ΙΙ. ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ Α' ΚΑΙ Β' ΤΑΞΕΩΝ

Ἡ ἁπλὴ φυσικὴ κίνηση (βαδίσεις, τρέξιμο, ἀναπηδήσεις, αἰωρήσεις, περιφορές, ταλαντεύσεις, ἀναρριχήσεις, κυβιστήσεις, ἑρπισμοὶ κ.λπ.).

Ἡ καθορισμένη κινητικὴ καὶ καλαισθητικὴ δραστηριότητα (ἐλεύθερη καὶ ἐνόργανη γυμναστικὴ μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν καλλιέργεια τοῦ ρυθμοῦ, τὴν ἀνάπτυξη τῆς δύναμης τῶν μυῶν καὶ τὴν εὐκινησία τῶν ἀρθρώσεων).

Τὸ παιγνίδι σὲ ὅλες του τὶς μορφὲς καὶ τὶς ποικιλίες.
Οἱ ἀθλοπαιδιές.
Ὁ κλασικὸς ἀθλητισμός, ἡ κολύμβηση καὶ οἱ λοιπὲς ἀθλητικὲς ἐκδηλώσεις.
Ἡ φυσιολατρικὴ καὶ ἡ ὀρειβατικὴ ἐκδήλωση.
Ὁ χορός.

Φάσεις ἐξέλιξης καὶ δραστηριότητες

Οἱ μαθητὲς τῶν τάξεων αὐτῶν βρίσκονται πρὸς τὸ τέλος μιᾶς σημαντικῆς ἀναπτυξιακῆς φάσης μὲ κύρια χαρακτηριστικὰ τὴν καλὴ κυκλοφορία τοῦ αἵματος, τὴ μεγάλη κινητικότητα, τὴν ἀδυναμία γιὰ πολύωρη συγκέντρωση στὸ ἴδιο θέμα, τὴν ἔντονη ἐπιθυμία γιὰ συνεχὴ ἀλλαγὴ τῶν κινητικῶν δραστηριοτήτων, τὴν τονισμένη ἀπομικότητα καὶ τὴ μετάβαση ἀπὸ τὸ παιγνίδι στὴ μάθηση.

Ἰδιαίτερη προσοχὴ δίνεται ἐδῶ στὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐπιδεξιότητας τῶν παιδιῶν, στὴν ὀρθοσωμικότητά τους, τὴ διεύρυνση τοῦ θώρακα καὶ τὴν καλὴ ἀναπνοή.

Ἡ διδασκαλία τῶν πνευματικῶν παιγνιδιῶν ἀρχίζει ἐπίσης ἐδῶ, ἐνῶ στὰ ὁμαδικὰ παιγνίδια θεσπίζονται καὶ ἐφαρμόζονται κανονισμοὶ καὶ διδάσκεται ὁ σωστὸς τρόπος παιξίματος. Στὶς τάξεις αὐτὲς τέλος γίνεται ἡ πρώτη γνωριμία τῶν παιδιῶν μὲ τὸν ἀθλητισμό, ποὺ στὴν κολύμβηση καὶ τὴν ἐνόργαση γυμναστικὴ προχωρεῖ στὴ διδασκαλία τῆς τεχνικῆς τῶν διαφόρων ἀθλημάτων.

Ἁπλές, χαρούμενες, ρυθμικὲς καὶ ἐναλλασσόμενες μορφὲς κινητικῶν δραστηριοτήτων καὶ παιγνιδιῶν μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴν καλλιέργεια τοῦ ρυθμοῦ καὶ τὴν αὐτοέκφραση τῶν μαθητῶν.
Δραστηριότητες γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ στὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς τεχνικῆς τῶν ἀθλοπαιδιῶν.
Δραστηριότητες γιὰ τὴν εἰσαγωγὴ στὶς βασικὲς ἀρχὲς τοῦ κλασσικοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων.
Κολύμβηση (ὅπου οἱ συνθῆκες τὸ ἐπιτρέπουν Ἐξοικείωση μὲ τὸ νερό, ἐπίπλευρη, εἰσαγωγὴ στὴ βασικὴ τεχνικὴ τοῦ ὕπτιου καὶ τοῦ πρόσθιου).
Ἁπλὲς φυσιολατρικὲς ἐκδηλώσεις.
Χοροὶ (εἰσαγωγὴ στοὺς πανελλήνιους καὶ τοὺς τοπικοὺς χορούς).

ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Προγραμματισμὸς τῆς Φυσικῆς Ἀγωγῆς. Ἐτήσιος, ἑβδομαδιαῖος, ἡμερήσιος.
Α. Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία. Προασκήσεις.
Β. Οἱ γυμναστικὲς ἀσκήσεις τοῦ Προγράμματος. Παιγνιώδεις, ἐλεύθερες, συνασκήσεις καὶ ἀσκήσεις μὲ φορητὰ ἢ σταθερὰ ὄργανα.
Γ. Παιδαγωγικὰ παιγνίδια.
Δ. Γνωριμία μὲ τὶς ἀθλοπαιδιές.
Ε. Γνωριμία μὲ τὸν κλασσικὸ ἀθλητισμό.
ΣΤ. Εἰσαγωγὴ στὴν κολύμβηση.
Ζ. Ἐπαφὴ μὲ τὴ φύση (φυσιολατρία) καὶ τὰ ἀγωνίσματα τῆς ὑπαίθρου.
Η. Εἰσαγωγὴ στοὺς Ἑλληνικοὺς χορούς.

Ἐπιδιώξεις Γενικῶν Ἑνοτήτων Φυσ. Ἀγωγῆς

Γενικὲς ἑνότητες	Ἐπιδιώξεις
1) Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία. Προασκήσεις	α) Νὰ προετοιμασθοῦν οἱ μαθητὲς ψυχολογικὰ γιὰ μιὰ εὐχάριστη συμμετοχὴ στὴ Φυσ. Ἀγωγή. β) Νὰ προετοιμασθοῦν λειτουργικὰ - κινητικά, ὥστε νὰ δεχθοῦν χωρὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις ἕνα μεγαλύτερο καὶ πιὸ συγκεκριμένο κινητικὸ ἔργο.
2) Οἱ γυμναστικὲς ἀσκήσεις τοῦ προγράμματος. Παιγνιώδεις, ἐλεύθερες, συνασκήσεις καὶ ἀσκήσεις μὲ φορητὰ ἢ σταθερὰ ὄργανα	α) Νὰ ἐμπλουτίσουν οἱ μαθητὲς τὶς κινητικές τους ἐμπειρίες, νὰ τονώσουν καὶ νὰ καλυτερεύσουν τὴν ὀρθοσωμικότητα καὶ νὰ διατηρήσουν καὶ νὰ ἐπαυξήσουν τὴ φυσική τους ἐλαστικότητα καὶ κινητικότητα. β) Νὰ γνωρίσουν βασικὰ γυμναστικὰ ὄργανα.

γ) Νὰ προετοιμαστοῦν γιὰ νὰ δεχθοῦν συνθετότερες μορφὲς κινητικοῦ ἔργου.
δ) νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀθλητικὴ γυμναστική.

3) Παιδαγωγικὰ παιγνίδια

α) Νὰ εἰσαχθοῦν οἱ μαθητὲς στὸ πνεῦμα τῆς ὁμάδας καὶ νὰ κατανοήσουν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συνεργασίας.
β) Νὰ ἀναπτύξουν πρωτοβουλίες καὶ νὰ αὐτοεκφραστοῦν.

4) Γνωριμία μὲ τὶς ἀθλοπαιδιές.

α) Νὰ ἔλθουν οἱ μαθητὲς σὲ πρώτη γνωριμία μὲ τοὺς χώρους καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα ὄργανα στίς κυριότετες ἀθλοπαιδιές.
β) Νὰ μυηθοῦν στὸν τρόπο ποὺ παίζονται οἱ βασικότερες ἀπὸ αὐτές.

5) Γνωριμία μὲ τὸν κλασικὸ ἀθλητισμό

α) Νὰ ἔλθουν οἱ μαθητὲς σὲ πρώτη γνωριμία μὲ τοὺς ἀθλητικοὺς χώρους καὶ τὰ ἀθλητικὰ ὄργανα.
β) Νὰ γνωρίσουν τὴ βασικὴ τεχνικὴ τῶν ἁπλῶν δρομικῶν, ἁλματικῶν κα ριπτικῶν ἀγωνισμάτων.

6) Εἰσαγωγὴ στὴν Κολύμβηση

α) Νὰ ἐξοικειωθοῦν οἱ μαθητὲς μὲ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο.
β) Νὰ γνωρίσουν τὰ βασικὰ εἴδη κολυμβήσεως.

7) Ἐπαφὴ μὲ τὴ φύση (φυσιολατρία) καὶ ἀγωνίσματα ὑπαίθρου.

α) Νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ ἀγαπήσουν οἱ μαθητὲς τὸ φυσικὸ περιβάλλον.
β) Νὰ ἔλθουν σὲ πρώτη γνωριμία μὲ τοὺς χώρους, τὶς ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ χρησιμοποιούμενα ὄργανα τῶν φυσιολατρικῶν ἢ ὑπαίθριων ἀθλητικῶν ἐκδηλώσεων τῆς περιοχῆς.

8) Εἰσαγωγὴ στοὺς Ἑλληνικοὺς χορούς.

α) Νὰ γνωρίσουν οἱ μαθητὲς τοὺς βασικοὺς βηματισμοὺς τῶν πανελληνίων χορῶν καθὼς καὶ τῶν ἁπλῶν χορῶν τῆς περιοχῆς τοῦ σχολείου.

ΜΕΡΙΚΟΤΕΡΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ - ΣΤΟΧΟΙ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

1) Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία.

Ἡ ψυχοσωματικὴ προετοιμασία ἔχει σκοπὸ νὰ δημιουργήσει στοὺς μαθητὲς τὶς κατάλληλες ἐκεῖνες ψυχολογικὲς καὶ βιοκινητικὲς προϋποθέσεις, ὥστε νὰ μποροῦν αὐτοὶ νὰ μετέχουν στὸ μάθημα μὲ προθυμία καὶ χαρά, χωρὶς τὸν κίνδυνο νὰ ὑποστοῦν σωματικὲς κακώσεις ἀπὸ τὴν αἰφνίδια ἔνταση στὶς προσπάθειές τους.

Ἡ προετοιμασία αὐτὴ γίνεται στὴν ἀρχὴ τοῦ μαθήματος, διαρκεῖ λίγα μόνο λεπτά, 3 ἕως 5, καὶ εἶναι ἀνάλογη σὲ μορφὴ καὶ ἔνταση μὲ τὶς καιρικὲς συνθῆκες, τὰ γυμναστικὰ μέσα ποὺ ὑπάρχουν καὶ τὸ κινητικὸ ἔργο ποὺ θὰ ἀκολουθήσει.

Ἡ προετοιμασία περιλαμβάνει μικρὲς καὶ ἁπλὲς μορφὲς ἀσκήσεων ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν κύκλο. τῶν δραστηριοτήτων, κυρίως ὅμως ἁπλὲς δρομικὲς δραστηριότητες μὲ παράλληλες ἐλεύθερες κινήσεις τῶν χεριῶν καὶ τοῦ κορμοῦ ἢ ἕνα ἁπλὸ δρομικὸ παιγνίδι.

Ἐνδεικτικὲς δραστηριότητς ἀπὸ τὶς ὁποῖες μπορεῖ ὁ δάσκαλος νὰ ἀντλήσει ἰδέες γιὰ τὴν προετοιμασία τῶν μαθητῶν του εἶναι :

Ἁπλὸ τρέξιμο στὸ χῶρο χωρὶς γραμμὲς μὲ προσπάθεια ὁ ἕνας νὰ μὴν ἀκουμπᾶ τὸν ἄλλο - Ἁπλὸ τρέξιμο μὲ κράτημα τῶν χεριῶν στὰ πλάγια, μὲ κίνηση τῶν χεριῶν πάνω καὶ κάτω, ὅπως τὰ πουλιά, μὲ περιφορὲς τῶν χεριῶν ἐλεύθερες ἐμπρὸς καὶ ὀπίσω-Ἁπλὸ τρέξιμο ἐμπρὸς μὲ ἐναλλαγὲς τρεξίματος πρὸς τὰ πλάγια ἢ ὀπίσω - Ἁπλὸ τρέξιμο ἐμπρὸς μὲ ἐνδιάμεσα κατὰ διαστήματα βαθειὰ καθίσματα καὶ διπλώσεις - Τρέξιμο δύο δύο πιασμέσμένοι ἀπὸ τὸ χέρι ἢ χωρὶς κράτημα ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο, μὲ ἀλλαγὲς θέσεως μετὰ ἀπὸ παράγγελμα κ.λπ. - Ἁπλὸ παιγνίδι ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν σκυταλόδρομιῶν ἢ τῶν λοιπῶν ψυχαγωγικῶν παιγνιδιῶν ὅπως π.χ. σκυταλοδρομία μὲ μεταφορὰ ἢ κύλισμα μιᾶς μπάλας, σκυταλοδρομία μὲ ἐνδιάμεση παράκαμψη ἢ ὑπερπήδηση ἐμποδίων, μὲ ἅπλωμα καὶ μάζεμα μικρῶν ἀντικειμένων κ.λπ. - Ἁπλὸ παιγνίδι ὅπως ὁ ποντικὸς καὶ ἡ γάτα, ἡ κλώσσα καὶ τὸ γεράκι, ὁ κύκλος στὸν ἀέρα, οἱ φωλίτσες κ.λπ. - Τρέξιμο μὲ παράλληλες μιμητικὲς κινήσεις ἀπὸ τὰ ζῶα, τὰ ἐπαγγέλματα, τῶν ἀνθρώπων, τὶς κινήσεις τῶν δένδρων, τῶν κυμάτων κ.λπ.

2) Γυμναστικὲς ἀσκήσεις τοῦ προγράμματος.

Οἱ γυμναστικὲς ἀσκήσεις ἔχουν κινησιολογικὴ βάση τὴ φυσικὴ κίνηση καὶ μορφή, φυσικῆς δραστηριότητας Ἕνας ἀπὸ τοὺς βασικοὺς στόχους τῶν γυμναστικῶν ἀσκήσεων εἶναι ἡ ρυθμικὴ ἀγωγὴ τῶν μαθητῶν γι' αὐτὸ ὁ ρυθμὸς παίζει πρωταρχικὸ ρόλο στὶς διάφορες δραστηριότητες καὶ ἡ καλλιέργειά του ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἢ πολλὲς φορὲς ἀφήνεται νὰ προέλθει ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά.

Στὶς γυμναστικὲς ἀσκήσεις περιλαμβάνονται οἱ ἐλεύθερες ἀσκήσεις, οἱ συνασκήσεις, οἱ ἀσκήσεις μὲ μικρὰ φορητὰ γυμναστικὰ ὄργανα καὶ οἱ ἀσκήσεις στὰ σταθερὰ ὄργανα.

Οἱ ἐλεύθερες ἀσκήσεις περιλαμβάνουν : α) Μετατοπίσεις ὅλων τῶν εἰδῶν, ἁπλὸ τροχάδην μὲ ἀλλαγὲς κατευθύνσεων, τροχάδην μὲ συνδυασμὸ ἀναπηδήσεων καὶ ἁπλῶν κινήσεων τῶν χεριῶν καὶ τοῦ κορμοῦ.

β) Ἁπλὲς ἀναπηδήσεις καὶ ἅλματα σὲ ὅλη τους τὴν ποικιλία, σὲ συνδυασμὸ μὲ μετακίνηση στὸ χῶρο, μὲ παράλληλες κινήσεις τῶν χεριῶν καὶ τοῦ κορμοῦ. γ) Ἁπλὲς ἀσκήσεις γιὰ τὴν τόνωση τῆς ὀρθοσωμικότητας, κυρίως ἀσκήσεις ἀπὸ τὸ ὀκλαδὸν ἢ τὴν πρηνὴ θέση.

Οἱ συνασκήσεις περιλαμβάνουν ὅλο τὸν κύκλο τῶν ἐλεύθερων ἀσκήσεων μὲ ταυτόχρονη τὴ βοήθεια καὶ τὴ συμμετοχὴ τοῦ συνασκούμενου.

Οἱ ἀσκήσεις μὲ τὰ μικρὰ φορητὰ ὄργανα περιλαμβάνουν ὅλο τὸν κύκλο τῶν ἐλεύθερων ἀσκήσεων μὲ ταυτόχρονη χρησιμοποίηση γυμναστικῶν ὀργάνων, ὅπως μπάλες ὅλων τῶν εἰδῶν, στεφάνια, σχοινάκια, κορίνες, κοντούς, κορδέλες κ.λπ.

Οἱ ἀσκήσεις στὰ σταθερὰ γυμναστικὰ ὄργανα περιλαμβάνουν παιγνιώδεις μορφὲς ἀσκήσεων στὰ ὄργανα αὐτὰ καὶ κυρίως δραστηριότητες γνωριμίας, ὅπως ἁπλὲς ἀναρριχήσεις, στηρίξεις, διαπεράσεις, ἐξαρτήσεις, ἰσορροπίες, αἰωρήσεις, ὑπερπηδήσεις, κυβιστήσεις κ.λπ.

3) Παιδαγωγικὰ παιγνίδια.

Τὰ παιγνίδια καὶ ἡ παρουσία ὅλων τῶν δραστηριοτήτων μὲ παιγνιώδη μορφὴ ἀποτελοῦν βασικὴ καὶ πολλὲς φορὲς τὴ μοναδικὴ ἐργασία στὶς Α΄ καὶ Β΄ τάξεις.

Μὲ τὰ παιγνίδια οἱ μαθητὲς ἐντάσσονται ὁμαλὰ στὴν ὁμάδα καὶ παράλληλα ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ ἐκφρασθοῦν, νὰ ἐκδηλώσουν, τὶς κλίσεις τους, τὶς δυνατότητές τους νὰ αὐτενεργήσουν καὶ νὰ ἀναπτύξουν πρωτοβουλίες. Τὰ παιγνίδια ὅταν προορίζονται γιὰ τὸ εἰσαγωγικὸ μέρος εἶναι μικρὰ καὶ χαρούμενα, διαρκοῦν 3 ἕως 5 λεπτὰ καὶ συνήθως εἶναι δρομικὰ παιγνίδια, ὅπως π.χ. ἁπλὲς σκυταλοδρομίες, ὥστε νὰ προσφέρουν στοὺς μαθητὲς τὴν ἀπαραίτητη κίνηση καὶ ἐνεργητικότητα ποὺ θὰ τοὺς βοηθήσει γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ μαθήματος.

Τὰ παιγνίδια, ὅταν προορίζονται γιὰ τὸ κύριο μέρος, εἶναι μεγαλύτερης διάρκειας ἢ περισσότερα στὸν ἀριθμό, καλύπτουν ὁλόκληρη τὴν ὥρα καὶ συμβάλλουν στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος.

Ἡ ἐπιλογὴ τῶν παιγνιδιῶν γίνεται ἀπὸ ὁλόκληρο τὸν κύκλο τους, ἀπὸ τὰ δρομικὰ καὶ τὰ ἀγωνιστικά, ἀπὸ τὰ παιγνίδια μὴ χρησιμοποίηση μικρῶν ἢ μεγάλων γυμναστικῶν ὀργάνων, ἀπὸ τὰ παιγνίδια εὐστροφίας, ἀντίληψης, ἱκανότητας κ.λπ.

4) Γνωριμία μὲ τὶς ἀθλοπαιδιές.

Οἱ ἀθλοπαιδιὲς - μπάσκετ, βόλλεϋ, ποδόσφαιρο, χειροσφαίριση - παρουσιάζονται στὶς Α΄ καὶ Β΄ τάξεις μὲ τὴν πιὸ ἁπλὴ μορφή τους.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ δάσκαλος χρησιμοποιεῖ δραστηριότητες μὲ μπάλες μὲ πολλὴ προσοχή, μὲ μεγάλη μεθοδικότητα καὶ μὲ πολὺ μικροὺς στόχους παρουσιάζει στοὺς μαθητὲς τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς τεχνικῆς τῶν ἀθλοπαιδιῶν ὅπως τὸ κράτημα τῆς μπάλας, τὴν ὑποδοχή της, τὸ προχώρημα μὲ αὐτὴ καὶ τὴν ἁπλὴ μεταβίβαση.

Μὲ τὴν πρόσθήκη ἐπίσης στὸν τρόπο διεξαγωγῆς τῶν παιγνιδιῶν περιορισμῶν, παραλλαγῶν ἢ ἁπλῶν κανόνων, ὅπως π.χ. τὸ κτύπημα τῆς μπάλας στὸ ἔδαφος, κάθε τρία ἢ δύο βήματα στὶς μετακινήσεις, τὸ κτύπημα τῆς μπάλας σὲ πίνακα καὶ τὸ πιάσιμό της στὸν ἀέρα κ.λπ. γίνεται ἡ γνωριμία τῶν μαθητῶν μὲ τὶς ἀθλοπαιδιὲς καὶ τοὺς κανονισμοὺς τοῦ παιξίματός τους.

5) Γνωριμία μὲ τὸν κλασικὸ ἀθλητισμό.

Ὁ κλασικὸς ἀθλητισμὸς παρουσιάζεται στὶς Α΄ καὶ Β΄ τάξεις μὲ ἁπλὴ παιγνιώδη καὶ κατὰ τὸ δυνατὸ ὁμαδικὴ μορφή.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ὁ δάσκαλος χρησιμοποιεῖ ἀνάλογες μὲ τὶς δυνατότητες τῶν μαθητῶν δρομικές, ἁλματικὲς καὶ ριπτικὲς δραστηριότητες, ὥστε νὰ δίνεται τακτικὰ ἡ εὐκαιρία σ᾽ αὐτούς, ἀβίαστα καὶ φυσικά, νὰ τρέξουν νὰ πηδήξουν καὶ νὰ ρίξουν.

Οἱ δρόμοι εἶναι περιορισμένης ἀποστάσεως — 20 ἕως 30 μ. — μὲ ἐνδιάμεσες καὶ συχνὲς πάντα ἀναπαύσεις πρὶν ἀπὸ κάθε νέα προσπάθεια. Τὰ ἅλματα σὲ μῆκος καὶ σὲ ὕψος εἶναι ἁπλά, φυσικὰ καὶ ἀβίαστα. Οἱ ρίψεις τέλος, γίνονται πάντα μὲ μικρὰ ἐλαστικὰ ὄργανα καὶ φυσικὰ μὲ διδακτικὴ μέθοδο ποὺ νὰ ἀποκλείει κάθε κίνδυνο γιὰ τοὺς μαθητές.

6) Εἰσαγωγὴ στὴν κολύμβηση.

Ἡ κολύμβηση παρουσιάζεται στὶς Α΄ καὶ Β΄ τάξεις ὡς μιὰ ἀξιόλογη δραστηριότητα.

Γι᾽ αὐτὸ ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες προϋποθέσεις — κολυμβητικὴ δεξαμενὴ — οἱ μαθητὲς μποροῦν μὲ κατάλληλη διδασκαλία νὰ καλύψουν τὸ στάδιο τῆς ἐξοικείωσης μὲ τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο, νὰ μάθουν νὰ ἐπιπλέουν καὶ ἀκόμη νὰ μάθουν τὰ ἁπλὰ εἴδη κολύμβησης μὲ μιὰ βασικὴ τεχνική.

7) Ἐπαφὴ μὲ τὴ φύση καὶ τὶς δραστηριότητες στὸ ὕπαιθρο.

Ἡ ἐπαφὴ τῶν μαθητῶν μὲ τὴ φύση καὶ ἡ ἄσκησή τους σὲ φυσικὸ περιβάλλον ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ θετικὴ ἐπίδραση στὴ διαμόρφωση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός τους.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐπιδιώκεται ἀπὸ τὸ δάσκαλο ἡ δραστηριοποίηση τῶν μαθητῶν του στὸ ὕπαιθρο καὶ ἡ χρησιμοποίηση κατὰ τὸ δυνατὸ μέσων ποὺ προσφέρονται ἀπὸ αὐτὸ — δάσος, κορμοὶ δέντρων, ἀνώμαλο ἔδαφος κ.λπ. Ἔτσι γνωρίζουν οἱ μαθητὲς τὴ φύση, ἀποκτοῦν καὶ ἀναπτύσσουν φυσικὲς ἐπιδεξιότητες καὶ παράλληλα προετοιμάζονται γιὰ τὰ ἀθλήματα στὸ ὕπαιθρο, τὴν ὀρειβασία, τὴ χιονοδρομία κ.λπ.

8) Ἑλληνικοὶ χοροί.

Οἱ Ἑλληνικοὶ χοροὶ διατηροῦν τὴν ἐπαφὴ τῶν μαθητῶν μὲ τὴν παράδοση καὶ καλλιεργοῦν τὸ ρυθμό. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ στὶς Α' καὶ Β' τάξεις διδάσκονται βασικὲς μορφὲς ἁπλῶν χορῶν.

ΗΜΕΡΗΣΙΕΣ ΓΥΜΝΑΣΕΙΣ

Γιὰ νὰ ἔχει μιὰ ἡμερήσια γύμναση τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα πρέπει νὰ ἑτοιμάζεται ἔγκαιρα καὶ κυρίως νὰ θέτει ἕναν ἀντικειμενικὸ σκοπό.

Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ καλὸ εἶναι νὰ χρησιμοποιοῦνται ποικίλες δραστηριότητες, ποὺ σὲ κάθε περίπτωση θὰ εἶναι ἀνάλογες σὲ ἔνταση μὲ τὴν ἡλικία τῶν μαθητῶν, τὴ γυμναστική τους πρόοδο καὶ τὰ μέσα ποὺ διαθέτει τὸ σχολεῖο.

Ἡ ἡμερήσια γύμναση χωρίζεται σὲ τρία μέρη.

1) Στὸ εἰσαγωγικὸ ἢ τὴν ψυχοσωματικὴ προετοιμασία, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιδιώκεται ἡ ὁμαλὴ καὶ εὐχάριση συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὸ μάθημα.

2) Στὸ κύριο μέρος, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιδιώκεται ἡ δραστηριοποίηση τῶν μαθητῶν, ἡ γύμνασή τους καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ μαθήματος καὶ

3) Στὸ μέρος τῆς ἀποκατάστασης, μὲ τὸ ὁποῖο ἐπιδιώκεται ἡ ἐπαναφορὰ τῶν μαθητῶν στὴν ἤρεμη καὶ φυσιολογικὴ κατάσταση ποὺ εἶχαν πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τοῦ μαθήματος.

Πολλὲς φορὲς ἀνάλογα μὲ τὶς συνθῆκες διεξαγωγῆς τοῦ μαθήματος, ὅπως εἶναι ὁ καιρός, τὸ εἶδος τῆς ἡμερήσιας γύμνασης, ἡ κινητικὴ κατάσταση τῶν μαθητῶν κ.λπ., ἡ σωματοψυχικὴ προετοιμασία καὶ ἡ ἀποθεραπεία μποροῦν νὰ παραλειφθοῦν ἢ νὰ ταυτισθοῦν μὲ τὸ κύριο μέρος.

Στὶς περιπτώσεις αὐτὲς προσέχεται πάντα ἰδιαίτερα ἡ ὁμαλὴ ἔναρξη τοῦ μαθήματος, ἡ πρόθυμη καὶ λειτουργικὰ ὀρθὴ συμμετοχὴ τῶν μαθητῶν στὸ μάθημα καὶ ἡ φυσιολογικὴ ἀποκατάστασή τους.

Οἱ βασικοὶ στόχοι ποὺ μποροῦν νὰ ἐπιδιωχθοῦν μὲ τὶς ἡμερήσιες γυμνάσεις στὶς Α' καὶ Β' τάξεις περιορίζονται στοὺς ἑξῆς :

1) Μέριμνα γιὰ τὴν ὀρθοσωμικότητα. 2) Ἀνάπτυξη τῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος, συνεπῶς καὶ τῆς ἀντοχῆς, 3) Ἀνάπτυξη τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς εὐλυγισίας. 4) Ἀνάπτυξη τῆς δύναμης, 5) Καλλιέργεια τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς αἴσθησης τοῦ χώρου καὶ 6) Ἀνάπτυξη δεξιοτήτων καὶ ἱκανοτήτων, ὅπως ἡ δρομική, ἡ ριπτική, ἡ ἁλματικὴ κ.λπ.

Σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις, γιὰ ὅλους τοὺς σκοπούς, πρωταρχικῆς σημασίας εἶναι ἡ μέριμνα γιὰ τὴν παράλληλη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ συμμετοχὴ καὶ καλλιέργεια τῶν μαθητῶν.

ΗΜΕΡΗΣΙΕΣ ΓΥΜΝΑΣΕΙΣ

Ἡμερήσια Γύμναση 1η

Σκοπός : Μέριμνα γιὰ τὴν ὀρθοσωμικότητα.

Διάρκεια μαθήματος : 40'

Χῶρος : προαύλιο σχολείου

Μέσα : τρεῖς ἐλαστικὲς μπάλες

Μαθητές : 36 ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία.

Δραστηριότητα 1. Ἁπλὸ τροχαδάκι σὲ ὁλόκληρο τὸ χῶρο, χωρὶς γραμμές, μὲ προσπάθεια ὁ ἕνας μαθητὴς νὰ μὴν ἀγγίζει τὸν ἄλλο. Μὲ τὸ παράγγελμα (παλαμάκι) οἱ μαθητὲς ἔρχονται στὸ ὀκλαδὸν μὲ τεντωμένη τὴ ράχη. (ἐπαναλ. 4 φορές).

Δραστηριότητα 2. Τὸ ἴδιο ἁπλὸ τροχαδάκι ὅπως καὶ προηγουμένως μὲ τὴν προσθήκη πὼς οἱ μαθητές, φέρνουν τὰ χέρια τους στὴν ἔκταση καὶ τὰ κινοῦν πάνω - κάτω, ὅπως τὰ πουλιὰ τὰ φτερά τους.

Μὲ τὸ παράγγελμα στὸ ὀκλαδὸν μὲ τεντωμένη τὴ ράχη (ἐπαναλ. 4 φορές)
Δραστηριότητα 3. Ἀπὸ τὸ ὀκλαδὸν πλέξιμο τῶν χεριῶν ἐμπρὸς πάνω ἀπὸ τὰ πόδια (πλέκουν τὰ δάκτυλα καὶ οἱ παλάμες κοιτάζουν τὸ πρόσωπο). Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ ἀνάταση μὲ ταυτόχρονη ἔκταση τοῦ κεφαλιοῦ ἐπάνω καὶ πίσω καὶ κοίταγμα τῶν χεριῶν. Τὰ χέρια κάτω. (ἐπανάληψη 4 φορές).

Κύριο μέρος.

Παιγίνι 1. Ἡ μπάλα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια.

Οἱ μαθητὲς χωρίζονται σὲ τρεῖς ὁμάδες ποὺ ἡ καθεμιὰ σχηματίζει φάλαγγα μὲ ἀπόσταση ἀπὸ μαθητὴ σὲ μαθητὴ 50 ἐκ. Ὁ πρῶτος κάθε ὁμάδας κρατάει μιὰ μικρὴ λαστιχένια μπάλα καὶ μὲ τὸ παράγγελμα τὴ δίνει, δὲν τὴν πετάει, στὸν ἑπόμενο πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του μετὰ ἀπὸ ἀνάταση καὶ ἔκταση τοῦ κορμοῦ. Τὸ ἴδιο ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ ὅλους τῆς σειρᾶς μέχρι νὰ φθάσει ἡ μπάλα στὸν τελευταῖο ποὺ πιάνοντάς την τρέχει, ἔρχεται πρῶτος στὴ γραμμή του καὶ δίνει τὴν μπάλα στὸν ἑπόμενο.
Τὸ παιγνίδι συνεχίζεται μέχρι νὰ φθάσουν οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ πάλι στὴ θέση τους.

Παιγνίδι 2. Ἡ μπάλα κάτω ἀπὸ τὸ τοῦνελ.

Οἱ μαθητὲς παραμένουν στὶς ἴδιες γραμμές, ἀραιώνουν λίγο περισσότερο καὶ ἔρχονται στὴ διάσταση. Ὁ πρῶτος ποὺ ἔχει τὴν μπάλα τὴν ἀκουμπᾶ στὸ ἔδαφος καὶ τὴ σπρώχνει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια πρὸς τὸ τέλος τῆς γραμμῆς. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ βοηθοῦν, ὅσες φορὲς χρειασθεῖ, καὶ οἱ ἄλλοι.

Ὁ τελευταῖος πιάνει τὴν μπάλα, τρέχει μὲ αὐτὴ ἐμπρός, ἔρχεται πρῶτος στὴ γραμμή του καὶ ἐπαναλαμβάνει τὴν ἐνέργεια τοῦ προηγούμενου.

Τὸ παιγνίδι συνεχίζεται μέχρι νὰ φθάσουν οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ πάλι στὴ θέση τους.

Δραστηριότητα 4. Οἱ μαθητὲς ἀραιώνουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα ἔρχονται στὸ ὀκλαδὸν μὲ μέτωπο πρὸς τὸ δάσκαλο. Ἀπὸ τὴ τὴ θέση αὐτὴ μὲ παράγγελμα κτυποῦν τὰ χέρια τους δύο φορὲς στὰ πλάγια στὸ ἔδαφος καὶ δύο φορὲς πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τους (ἐπαλαλ. 4 φορές).
Δραστηριότητα 5. Οἱ μαθητὲς βάζουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα φέρνουν τὰ χέρια τους στὴν ἀνάταση καὶ προσπαθοῦν πότε μὲ τὸ ἕνα χέρι καὶ πότε μὲ τὸ ἄλλο νὰ φθάσουν ψηλότερα (ἡ προσπάθεια μοιάζε σὰ νὰ θέλουν νὰ πιάσουν κάτι ποὺ εἶναι κρεμασμένο ψηλὰ (ἐπαναλ. 8 φορές)

Ἀποκατάσταση.

Παιγνίδι 3. Ἔλα κοντὰ καὶ φύγε πάλι.

Οἱ μαθητὲς κινοῦνται, βαδίζουν ἢ τρέχουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο·
Μὲ τὸ παράγγελμα προσπαθοῦν γρήγορα νὰ πλησιάσουν τὸ δάσκαλό τους·
Μὲ τὸ ἑπόμενο ὅμως παράγγελμα ἀπομακρύνονται πάλι ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸ παιγνίδι συνεχίζεται γιὰ λίγα μόνο λεπτὰ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο.

Ἡμερήσια Γύμναση 2η.

Σκοπός: Ἀνάπτυξη τῶν ζωτικῶν λειτουργιῶν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς κυκλοφορίας.

Μέσα: Δώδεκα τοπάκια ἢ ξύλινοι κύβοι. Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία·
Δραστηριότητα 1. Ἁπλὸ τροχαδάκι σὲ ὁλόκληρο τὸ χῶρο, χωρὶς γραμμές, μὲ προσπάθεια ὁ ἕνας μαθητὴς νὰ μὴν ἀγγίζει τὸν ἄλλο. Μὲ τὸ παράγγελμα (παλαμάκι) ἁπλὸ περπάτημα καὶ πιάσιμο τοῦ χεριοῦ ἑνὸς συμμαθητῆ δύο, δύο. Μὲ τὸ παράγγελμα τροχαδάκι δύο, δύο. Ἐναλλαγὲς περπατήματος καὶ τροχαδάκι μὲ παράγγελμα.

Κύριο Μέρος

Παιγνίδι 1. Ἁπλὴ σκυταλοδρομία.

Οἱ μαθητὲς χωρίζονται σὲ τρεῖς ὁμάδες - φάλαγγες, ποὺ τοποθετοῦνται ἡ μιὰ δίπλα στὴν ἄλλη μὲ κοινὸ μέτωπο. Ἐμπρὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς πρώτους καὶ σὲ ἀπόσταση 15 - 20 μ. χαράσσονται δύο παράλληλες γραμμές. Μὲ τὸ παράγγελμα ξεκινοῦν οἱ τρεῖς πρῶτοι, τρέχουν, περνοῦν καὶ τὴ δεύτερη γραμμή, ἐπιστρέφουν καὶ ἀκουμποῦν μὲ τὸ δεξί τους χέρι, τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ ἑπόμενου τῆς σειρᾶς τους καὶ πηγαίνουν στὸ ὀκλαδὸν στὸ τέλος τῆς γραμμῆς. Οἱ δεύτεροι καὶ ὅλοι οἱ ἑπόμενοι ἐπαναλαμβάνουν τὸ ἴδιο μέχρι νὰ φθάσουν οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ πάλι στὴ θέση τους.

Παιγνίδι 2. Σκυταλοδρομία μὲ παρακάμψεις - ΖΙΚ ΖΑΚ.
Παρόμοια μὲ τὴν προηγούμενη σκυταλοδροία μὲ τὴν προσθήκη στὸ μῆκος τῆς ἀπόστασης ποὺ τρέχει κάθε μαθητὴς 3 - 4, μικρῶν ἀντικειμένων, ὥστε οἱ μαθητὲς νὰ ὑποχρεώνονται νὰ τὰ παρακάμπτουν τρέχοντας ΖΙΚ 1ΑΚ.

Παιγνίδι 3 .Σκυταλοδρομία μὲ μάζεμα καὶ ἅπλωμα ἀντικειμένων.
Παρόμοια μὲ τὴν προηγούμενη σκυταλοδρομία μὲ τὴν παραλλαγὴ πὼς ὁ πρῶτος μαθητὴς κρατάει δύο τοπάκια, τὰ τοποθετεῖ σὲ δύο σημειωμένα μέρη τῆς ἀπόστασης ποὺ τρέχει, περνάει τὴ γραμμὴ καὶ ἐπιστρέφει γιὰ νὰ ἀκουμπήσει τὸ χέρι τοῦ ἑπόμενου.

Ὁ δεύτερος τρέχει περνάει τὴ γραμμὴ καὶ ἐπιστρέφοντας συλλέγει τὰ δύο τοπάκια ποὺ μὲ τὴ σειρά του τὰ δίνει στὸν τρίτο. Ὁ τρίτος κάνδ,τι καὶ ὁ πρῶτος καὶ ἡ σκυταλοδρομία συνεχίζεται μέχρι νὰ φθάσουν οἱ τρεῖς πρῶτοι καὶ πάλι στὴ θέση τους.

Δραστηριότητα 2. Ἁπλὸ τροχαδάκι μὲ ἐναλλαγὲς περπατήματος καὶ παράλληλες περιφορὲς τῶν χεριῶν ἀπὸ ἐμπρὸς πρὸς τὰ πίσω.

Ἡμερήσια Γύμναση 3η

Σκοπός : Ἀνάπτυξη τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς εὐλυγισίας.

Μέσα : Μιὰ μικρὴ κορδέλα γιὰ τὸν κάθε μαθητὴ μήκους 20 - 25 ἑκατοστῶν.

Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία.

Παιγνίδι 1. Οἱ κορδέλες.

Σὲ κάθε μαθητὴ δύναται ἀπὸ μιὰ κορδέλα ποὺ τὴν τοποθετεῖ στὸ πίσω μέρος τῆς πλάτης του στηρίζοντάς την μὲ τὸ σορτάκι του.

Μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ δασκάλου οἱ μαθητὲς σκορπίζονται τρέχοντας στὸ χῶρο, ἐνῶ παράλληλα ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ πάρει καὶ νὰ μαζέψει ἀπὸτοὺς συμμαθητές του ὅσες κορδέλες μπορεῖ περισσότερες.

Τὸ παιγνίδι τελειώνει μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ δασκάλου ποὺ συγκενρώνει τοὺς μαθητὲς καὶ τοὺς μετράει τὶς κορδέλες.

Δραστηριότητα 1. Οἱ μαθητὲς περπατοῦν ἐλεύθερα στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα προσπαθοῦν γρήγορα νὰ συσπειρωθοῦν - νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατὸ μικρότεροι (κάθονται στὸ ἔδαφος, λυγίζουν τὰ πόδια τους, τὰ κρατοῦν μὲ τὰ χέρια τους καὶ ἀκουμποῦν τὸ κεφάλι στὰ γόνατα).

Μὲ τὸ ἑπόμενο παράγγελμα σηκώνονται γρήγορα καὶ προσπαθοῦν μὲ ἀκροστασία τῶν ποδιῶν, τέντωμα τοῦ κορμοῦ καὶ ἀνάταση τῶν χεριῶν νὰ γίνουν ὅσο τὸ δυνατὸ ψηλότεροι, μεγαλύτεροι, καὶ νὰ βαδίσουν (ἐπανάληψη 6 φορές).

Δραστηριότητα 2. Οἱ μαθητὲς περπατοῦν στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα ἔρχονται στὸ βαθὺ κάθισμα καὶ ἀναπηδοῦν ὅπως τὰ βατραχάκια 4 φορές. Μὲ τὸ ἑπόμενο παράγγελμα σηκώνονται καὶ περπατοῦν. (ἐπανάληψη 4 - 6 φορές).

Δραστηριότητα 3. Οἱ μαθητὲς περπατοῦν ἐλεύθερα στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα ἔρχονται στὸ βαθὺ κάθισμα, τοποθετοῦν τὰ χέρια τους στὸ ἔδαφος καὶ περπατοῦν μὲ χέρια καὶ πόδια (ἐπανάληψη 4 φορές).

Παιγνίδι 2. Κυνηγητὸ κατὰ ζεύγη.

Κάθε μαθητὴς τρέχει πίσω ἀπὸ ἕνα συμμαθητή του προσπαθώντας νὰ τὸν ἀκολουθεῖ στὴν πορεία του. Μὲ τὸ παράγγελμα τοῦ δάσκαλου ἀλλάζουν γρήγορα μέτωπο καὶ συνεχίζουν ἀντιθέτως.

Ἡμερήσια Γύμναση 4η.

Σκοπός : Ἀνάπτυξη τῆς δύναμης.

Μέσα : Τρεῖς ἰατρικὲς μπάλες τῶν 3 κιλῶν.

Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία.

Δραστηριότητα 1. Οἱ μαθητὲς τρέχουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο χωρὶς γραμμές.

Μὲ τὸ παράγγελμα ἔρχονται στὸ βαθὺ κάθισμα, τοποθετοῦν τὰ χέρια τους στὸ ἔδαφος καὶ περπατοῦν μὲ χέρια καὶ πόδια. (ἐπανάληψη 4 φορές).

Δραστηριότητα 2. Οἱ μαθητὲς τρέχουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο καὶ μὲ τὸ παράγγελμα ἔρχονται στὸ βαθὺ κάθισμα, τοποθετοῦν τὰ χέρια τους στὸ ἔδαφος καὶ προσπαθοῦν νὰ στηριχθοῦν γιὰ λίγο μόνο στὰχέρια μετὰ ἀπὸ μικρὴ ἀναπήδηση καὶ σήκωμα τῶν ποδιῶν. (Ἐπανάληψη 6 φορές).

Κύριο Μέρος.

Παιγνίδι 1 .Σκυταλοδρομία μὲ μεταφορὰ βάρους.

Οἱ μαθητὲς χωρίζονται σὲ τρεῖς ὁμάδες ποὺ ἡ κάθε μιὰ σχηματίζει φάλαγγα. Οἱ πρῶτοι κάθε γραμμῆς κρατοῦν μιὰ ἰατρικὴ μπάλα βάρους 3 κιλῶν. Μὲ τὸ παράγγελμα τρέχουν, περνοῦν τὴ δεύτερη γραμμὴ καὶ ἐπιστρέφουν γιὰ νὰ δώσουν τὴν μπάλα στὸ δύτερο, γιὰ νὰ συνεχισθεῖ τὸ παιγνίδι, ὥσπου κάθε ὁμάδα νὰ ἔλθει πάλι στὴν ἀρχική της θέση.

Παιγνίδι 2. Σκυταλοδρομία μὲ ὤθηση βάρους.

Οἱ μαθητὲς παραμένουν στὶς προηγούμενες θέσεις καὶ μὲ τὸ παράγγελμα τρέχουν ἕνας ἕνας τὴν ἴδια ἀπόσταση, ὠθώντας τώρα τὴν μπάλα ποὺ βρίσκεται στὸ ἔδαφος μὲ τὸ χέρι.

Δραστηριότητα 1. Οἱ μαθητὲς σκορπίζονται στὸ χῶρο καὶ σχηματίζουν ἀντιμέτωπα ζευγάρια μὲ ἀπόσταση ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο 50 περίπου ἑκατοστά. Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ λυγίζουν τὰ δάκτυλα τῶν χεριῶν τους καὶ κρατοῦν τοὺς συμμαθητές τους. Μὲ τὸ παράγγελμα ὁ ἕνας ἔρχεται στὸ κάθισμα τὸ βαθύ, ἐνῶ ὁ ἄλλος τὸν ὑποβοηθεῖ. Ἀπὸ ἐκεῖ κάνουν συνέχεια ἀλλαγὲς (ἐπανάληψη 6 φορές).

Δραστηριότητα 2. Οἱ μαθητὲς παραμένουν στὴν ἴδια θέση, κρατιοῦνται μὲ τὴν ἴδια λαβὴ καὶ μὲ τὸ παράγγελμα προσπαθοῦν νὰ ἔλθουν στὸ συμμαθητή τους γιὰ λίγο (ἐπανάληψη 6 φορές).

Δραστηριότητα 3. Οἱ μαθητὲς τοποθετοῦνται ἀπέναντι ἀπὸ ἕνα τοῖχο ἢ γύρω ἀπὸ μεγάλα δέντρα σὲ ἀπόσταση ποὺ νὰ ἀκουμποῦν σ' αὐτὰ μὲ τὶς παλάμες τους. Μὲ τὸ παράγγελμα ὠθοῦν τὸν τοῖχο ἢ τὰ δέντρα, σὰν νὰ θέλουν νὰ τὰ μετακινήσουν. Σταματοῦν καὶ ἐπαναλαμβάνουν 6 φορές.

Δραστηριότητα 4. Ἁπλὸ τροχαδάκι στὸ χῶρο.

Ἡμερήσια Γύμναση 5η.

Σκοπός : Ἀνάπτυξη δεξιοτήτων καὶ ἱκανοτήτων (ἄσκηση γιὰ τὴν καλὴ χρησιμοποίηση τῆς μπάλας).
Μέσα : Μιὰ λαστιχένια μπάλα (τόπι) γιὰ τὸν κάθε μαθητή.

Ψυχοσωματικὴ προετοιμασία.

Δραστηριότητα 1. Οἱ μαθητὲς τρέχουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο κρατώντας ἀπὸ μιὰ λαστιχένια μπάλα. Μὲ τὸπαράγγελμα παραμένουν στὴ θέση ποὺ βρίσκονται, πετοῦν τὴν μπάλα λίγο ψηλά, τὴν ἀφήνουν νὰ κτυπήσει στὸ ἔδαφος καὶ τὴν πιάνουν (ἐπανάληψη 6 φορές).

Δραστηριότητα 2. Ἡ προηγούμενη ἄσκηση μὲ τὴ διαφορὰ πὼς οἱ μαθητὲς προσπαθοῦν νὰ πιάσουν τὴν μπάλα στὸν ἀέρα, προτοῦ νὰ κτυπήσει αὐτὴ στὸ ἔδαφος (ἐπανάληψη 6 φορές).

Δραστηριότητα 3. Οἱ μαθητὲς λυγίζουν τὰ γόνατα, τοποθετοῦν τὴ μπάλα στὸ ἔδαφος καὶ προσπαθοῦν κυλώντας της, πότε μὲ τὸ ἕνα χέρι καὶ πότε μὲ τὸ ἄλλο νὰ προχωρήσουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο.

Κύριο μέρος.

Δραστηριότητα 4. Οἱ μαθητὲς βαδίζουν ἐλεύθερα στὸ χῶρο κρατώντας τὴ μπάλα ποὺ κατὰ διαστήματα τὴν κτυποῦν πάνω καὶ τὴν ξαναπιάνουν. Ἡ ἴδια ἄσκηση ἐπαναλαμβάνεται μὲ ταυτόχρονο τροχαδάκι (ἐπανάληψη 8 φορές).
Δραστηριότητα 5. Οἱ μαθητὲς λυγίζουν λίγο τὰ γόνατά τους, ἀκουμποῦν τὴν μπάλα στὸ ἔδαφος καὶ κυλώντας την μὲ τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο χέρι διαγράφουν κύκλους γύρω ἀπὸ τὰ πόδια τους (ἐπανάληψη 8 φορές).

Δραστηριότητα 6. Οἱ μαθητὲς σχηματίζουν ζευγάρια ὁ ἕνας ἀντιμέτωπος ἀπὸ τὸν ἄλλο σὲ ἀπόσταση 50 ἑκ. Ἀπὸ τὴ θέση αὐτὴ προσπαθοῦν μὲ ὅποιο τρόπο θέλουν νὰ δώσουν στὴν μπάλα στὸν συμμαθητή τους καὶ νὰ πάρουν τὴ δική του (ἐπανάληψη 8 φορές).

Δραστηριότητα 7. Οἱ μαθητὲς παραμένουν ζευγάρια, ἀραιώνουν 1,50 ἕως 2 μ. ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ προσπαθοῦν νὰ κυλίσουν τὴν μπάλα τους στὸ συμμαθητή τους καὶ δεχθοῦν τὴ δική του (ἐπανάληψη 8 φορές).
Δραστηριότητα 8. Οἱ μαθητὲς ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ κινηθοῦν στὸ χῶρο καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν τὶς μπάλες τους ἐλεύθερα.

Ἄρθρο 3.

Ἑβδομαδιαῖα Ὡρολόγια Προγράμματα Μαθημάτων

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞΑΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ Α'	Β'
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)	4	4
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	9	9
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	4	4
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	4	4
ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ	2	2
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	23	23

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΝΤΑΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ Α'		Β'
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)		3	
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	8		8
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	3/2		3/2
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		4/2	
ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		2/2	
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ		25	

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΕΤΡΑΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ		
	Α'		Β'
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)		3	
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	8		8
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	3/2		3/2
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		4/2	
ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		2/2	
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ		25	

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΡΙΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ		
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)		3	
ΝΕΟΕΛΛΑΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	8		8
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	3/2		3/2
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		4/2	
ΦΥΣΙΚΗ ΛΓΩΓΗ		2/2	
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ		25	

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ		
	Α'		Β'
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)		4/2	
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	6		6
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	3/2		3/2
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (ΜΟΥΣΙΚΗ) ΤΕΧΝΙΚΑ: (ΣΙΩΠΗΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ)		2/2	
ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		2/2	
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ		19	

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ	ΤΑΞΕΙΣ		
	Α'		Β'
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (Θρησκευτικά, κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, φυσικὲς ἐπιστῆμες)		2/2	
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ	6/2		6/2
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ	2/2		2/2
ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ (ΜΟΥΣΙΚΗ) ΤΕΧΝΙΚΑ: (ΣΙΩΠΗΡΗ ΕΡΓΑΣΙΑ)		1/2	
ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ		1/2	
ΩΡΕΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ		10	

Ἄρθρο 4.

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος Προεδρικοῦ Διατάγματος ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σχολικὸ ἔτος 1982 - 83.

Στὸν ἴδιο Ὑφυπουργὸ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ἀναθέτουμε τὴ δημοσίευση καὶ ἐκτέλεση τοῦ παρόντος.

Ἀθῆναι, 31 Αὐγούστου 1982

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΕΤΡΟΣ ΜΩΡΑΛΗΣ

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΕΙ ΟΤΙ:

Ἡ ἐτήσια συνδρομὴ τῆς Ἐφημερίδας τῆς Κυβερνήσεως, ἡ τιμὴ τῶν φύλλων της ποὺ πωλοῦνται τμηματικὰ καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεων στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, καθορίσθηκαν ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1981 ὡς ἀκολούθως:

Α'. ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

1. Γιὰ τὸ Τεῦχος Α'	Δραχ.	1.500
2. » » » Β'	»	3.000
3. » » » ΤΑΠΣ	»	2.000
4. » » » Γ'	»	1.000
5. » » » Δ'	»	2.500
6. » » » Νομικῶν Προσώπων Δ.Δ. κ.λπ.	»	1.000
7. » » » Ἀν. Εἰδ. Δικαστηρίου	»	200
8. » » » Παράρτημα	»	600
9. » » » Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν κ.λπ.	»	7.000
10. » » Δελτίο Ἐμπορικῆς καὶ Βιομηχανικῆς Ἰδιοκτησίας	»	600
11. Γιὰ ὅλα τὰ τεύχη καὶ τὸ Δ.Ε.Β.Ι.	»	17.000

Οἱ Δῆμοι καὶ οἱ Κοινότητες τοῦ Κράτους καταβάλλουν τὸ 1/2 τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν.

Ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἀλληλοβοηθείας Προσωπικοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου (ΤΑΠΕΤ) ἀναλογοῦν τὰ ἑξῆς ποσά:

1. Γιὰ τὸ Τεῦχος Α'	Δραχ.	75
2. » » » Β'	»	150
3. » » » ΤΑΠΣ	»	100
4. » » » Γ'	»	50
5. » » » Δ'	»	125
6. » » » Νομικῶν Προσώπων Δ.Δ. κ.λπ.	»	50
7. » » » Ἀν. Εἰδ. Δικαστηρίου	»	10
8. » » » Παράρτημα	»	30
9. » » » Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν κ.λπ.	»	350
10. » » Δελτίο Ἐμπ. καὶ Βιομ. Ἰδιοκτησίας	»	30
11. Γιὰ ὅλα τὰ τεύχη	»	850

Β'. ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ

Ἡ τιμὴ πωλήσεως κάθε φύλλου, μέχρις 8 σελ., εἶναι 7 δρχ., ἀπὸ 9 ὡς 24 σελ. 14 δρχ., ἀπὸ 25 ὡς 48 σελ. 20 δρχ., ἀπὸ 49 ὡς 80 σελ. 40 δρχ. ἀπὸ 81 σελ. καὶ ἄνω ἡ τιμὴ πωλήσεως κάθε φύλλου προσαυξάνεται κατὰ 40 δρχ. ἀνὰ 80 σελίδες.

Γ'. ΤΙΜΗ ΦΩΤΟΑΝΤΙΓΡΑΦΩΝ

Ἡ τιμὴ διαθέσεως στὸ κοινὸ τῶν ἐκδιδομένων ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο φωτοαντιγράφων τῶν διαφόρων φύλλων τῆς Ἐφημερίδας τῆς Κυβερνήσεως καθορίζεται σὲ τρεῖς (3) δραχμὲς κατὰ σελίδα.

Δ'. ΤΕΛΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ

I. Στὸ τεῦχος Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν καὶ Ἑταιρειῶν Περιωρισμένης Εὐθύνης:

Α'. Ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν:

1. Τῶν καταστατικῶν	Δρχ.	18.000
2. Τῶν ἀποφάσεων «περὶ συγχωνεύσεως ἀνωνύμων ἑταιρειῶν»	»	18.000
3. Τῶν κωδικοποιήσεων τῶν καταστατικῶν (ΦΕΚ 309/67, τ. Β')	»	9.000
4. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν	»	5.000
5. Τῶν ἰσολογισμῶν κάθε χρήσεως	»	8.000
6. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων «περὶ παροχῆς ἀδείας ἐπεκτάσεως τῶν ἐργασιῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιρειῶν», τῶν ἐκθέσεων ἐκτιμήσεως περιουσιακῶν στοιχείων καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Δ.Σ. τοῦ ΕΛΤΑ, μὲ τὶς ὁποῖες ἐγκρίνονται καὶ δημοσιεύονται οἱ κανονισμοί αὐτοῦ	»	7.000
7. Τῶν ἀποφάσεων «περὶ ἐγκαταστάσεως ὑποκαταστήματος, διορισμοῦ γενικοῦ πράκτορος καὶ παροχῆς πληρεξουσιότητος πρὸς ἀντιπροσώπευσιν ἐν Ἑλλάδι ἀλλοδαπῶν Ἑταιρειῶν» καὶ τῶν ἀποφάσεων «περὶ μεταβιβάσεως τοῦ χαρτοφυλακίου Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιρειῶν κατὰ τὸ ἄρθρο 59 παρ. 1 τοῦ Ν.Δ. 400/70»	»	4.000
8. Τῶν ἀνακοινώσεων γιὰ κάθε μεταβολὴ ποὺ γίνεται μὲ ἀπόφαση Γ.Σ. ἢ Δ.Σ., τῶν προσκλήσεων σὲ γενικὲς συνελεύσεις, τῶν κατὰ τὸ ἄρθρο 32 τοῦ Ν. 3221/24 γνωστοποιήσεων, τῶν ἀνακοινώσεων, ποὺ προβλέπονται ἀπὸ τὸ ἄρθρο 59 παρ. 3 τοῦ Ν.Δ. 400/1970 «περὶ Ἀλλοδαπῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιρειῶν», τῶν ἀποφάσεων τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΕΛΤΑ, ποὺ ἀναφέρονται σὲ προσωρινὲς διατάξεις καὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ὑπ. Συγκοινωνιῶν διὰ τοὺς ΗΛΠΑΠ - ΗΣΑΠ - ΟΣΕ	»	2.000
9. Τῶν συνοπτικῶν μηνιαίων καταστάσεων τῶν Τραπεζικῶν Ἑταιρειῶν	»	2.000
10. Τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Χρηματιστηρίου «περὶ εἰσαγωγῆς χρεωγράφων εἰς τὸ χρηματιστήριον πρὸς διαπραγμάτευσιν, συμφώνως πρὸς τὰ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 3 Α.Ν. 148/1967	Δρχ.	2.000
11. Τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπιτροπῆς κεφαλαιαγορᾶς «περὶ διαγραφῆς χρεωγράφων ἐκ τοῦ χρηματιστηρίου, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 2 παρ. 4 Α.Ν. 148/67»	»	2.000
12. Τῶν ἀποφάσεων «περὶ ἐγκρίσεως τιμολογίων τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ἑταιρειῶν»	»	2.000

Β'. Ἑταιρειῶν Περιωρισμένης Εὐθύνης:

1. Τῶν καταστατικῶν	Δρχ.	2.000
2. Τῶν κωδικοποιήσεων τῶν καταστατικῶν	»	2.000
3. Τῶν ἰσολογισμῶν κάθε χρήσεως	»	2.500
4. Τῶν ἐκθέσεων ἐκτιμήσεως περιουσιακῶν στοιχείων	»	2.000
5. Τῶν τροποποιήσεων τῶν καταστατικῶν (γιὰ κάθε συμβολαιογραφικὴ πράξη)	»	800
6. Τῶν ἀνακοινώσεων μὲ συμβολαιογραφικὴ πράξη	»	800
7. Τῶν ἀνακοινώσεων μὲ ἀπόφαση τῆς Γ.Σ.	»	600
8. Τῶν προσκλήσεων σὲ γενικὲς συνελεύσεις	»	600

Γ'. Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων καὶ Φιλανθρωπικῶν Σωματείων:

1. Τῶν ὑπουργικῶν ἀποφάσεων «περὶ χορηγήσεως ἀδείας λειτουργίας Ἀλληλασφαλιστικῶν Συνεταιρισμῶν - Ἀλληλασφαλιστικῶν Ταμείων»	Δρχ.	2.000
2. Τῶν ἰσολογισμῶν τῶν ἀνωτέρω Συνεταιρισμῶν, Ταμείων καὶ Σωματείων	»	2.500

Δ'. Τῶν δικαστικῶν πράξεων: Δρχ. 800

II. Στὸ Τέταρτο τεῦχος:

Τῶν δικαστικῶν πράξεων γιὰ παρακατάθεση ἀποζημιώσεως » 800

Ε'. ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ - ΤΕΛΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΩΝ Τ.Α.Π.Ε.Τ.

1. Οἱ συνδρομὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τὰ τέλη δημοσιεύσεων προκαταβάλλονται στὰ Δημόσια Ταμεῖα ἔναντι ἀποδεικτικοῦ εἰσπράξεως, τὸ ὁποῖο φροντίζει ὁ ἐνδιαφερόμενος νὰ τὸ στείλει στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο.

2. Οἱ συνδρομὲς τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι δυνατὸ νὰ στέλνονται καὶ σὲ ἀνάλογο συνάλλαγμα μὲ ἐπιταγὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Διευθυντῆ Διαχειρίσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

3. Τὸ ὑπὲρ τοῦ ΤΑΠΕΤ ποσοστὸ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω συνδρομῶν καὶ τελῶν δημοσιεύσεων καταβάλλεται ὡς ἑξῆς:

α) στὴν Ἀθήνα: στὸ Ταμεῖο τοῦ ΤΑΠΕΤ (Κατάστημα Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου),

β) στὶς ὑπόλοιπες πόλεις τοῦ Κράτους: στὰ Δημόσια Ταμεῖα καὶ ἀποδίδεται στὸ ΤΑΠΕΤ σύμφωνα μὲ τὶς 192378/3639/1947 (RONEO 185) καὶ 178048/5321/31.7.65 (RONEO 139) ἐγκύκλιες διαταγὲς τοῦ Γ.Λ.Κ.

γ) στὶς περιπτώσεις συνδρομῶν ἐξωτερικοῦ: ὅταν ἡ ἀποστολή τους γίνεται μὲ ἐπιταγὲς μαζὶ μ' αὐτὲς στέλνεται καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ΤΑΠΕΤ ποσοστό.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ